Právo k překládání do cizích jazyků si vyhrazujeme.

BIBLIOTHEKA

ČESKÝCH PŮVODNÍCH ROMÁNŮ

historických i novověkých.

Ročník V. — Svazek IX.

Smířená vina.

V Praze 1860.

Tisk a sklad Kat. Jeřábkové.

Smířená vina.

Obraz z třidcetileté války

od

J. F. Činoveského.

V Praze 1860.

Tisk a sklad Kat. Jeřábkové.

BIBLIOTHEKA

ČESKÝCH PŮVODNÍCH ROMÁNŮ

historických i novověkých.

Ročník V. — Svazek IX.

Smířená vina.

I.

Po bitvě na Bílé hoře bylo již několik let uplynulo. Hlavní původcové povstání proti císaři Ferdinandu II. složili pokuty za provinění svá. Dne 21. června 1621 zaplatily je mnohé osoby na krvavém soudu v Praze životem, a dvanáctero statých hlav, na Staroměstské mostecké věži vystavených, naplňovalo hrůzou okolojdoucí. — Ostatní, již k smrti odsouzeni nebyli, jsou po městech metlami mrskáni a z vlasti vypovězeni, druzí buď na léta, buď navždy do žalářů uvrženi. — Jmena uprchlých, napsaná na černých tabulích, jsou rukou katovou na šibenici přibita. — Statkové odsouzených jsou zabaveni a komoře královské přivlastněni. Hrůza a strach šla po vší zemi

české. Mezi novými mandáty vyšel pak i ten, že nikomu, kdož nebyl katolického náboženství, nesmělo dáno býti právo měšťanské, povoleno provozovati řemesla aneb jakékoli jiné živnosti, kněží katoličtí nesměli oddávati osob nekatolických, aniž dopouštěti pohřbu na hřbitovech, leč zemřelým v katolickém náboženství.

Konečně vydal císař dne 31. července 1627 mandát, jímž projevil vůli svou, že žádných obyvatelů v království českém trpěti neníní, kteří by se s ním ve víře srovnávati nechtěli. Každému, kdo se posud držel jiného vyznání, dáno bylo na vůli, aby v šesti měsících buď se obrátil k náboženství katolickému aneb prodal statky své a opustil vlast svou. Zvláštní komisí bděla nad provedením rozkazu tohoto.

Rozkaz ten způsobil v zemi veliký nářek a zármutek. Velká část obyvatelstva opustila vlast a odebrala se do sousedních zemí, kdež útulku našla. Mnozí však, jimž okolnosti zabraňovaly, podobně učiniti, byli přinuceni, alespoň na oko ku katolické víře se přiznávati.

Na den prohlášení tohoto posledního mandátu stal se v městě K. . . . . velký ruch. Město toto, v příjemném a úrodném oudolí nedaleko pomezí bavorského ležící, vynikalo průmyslem a obchodem nad mnohá města země české. Obyvatelé města toho měli podobně součastenství v povstání proti císaři, a že bylo dosti pevné a že Mansfeld se svým vojskem na blízku ležel, zdráhalo se ještě po bitvě Bělohorské delší čas zbraň složiti, až se posléze smlouvou bavorskému vévodovi Maxmilianovi poddalo. Pro tuto příčinu uvalilo na sebe ještě tužší osud.

Znamenitá část Vallonů pod velením Španěla Dona Huerty byla silnou posádkou města tohoto, a sužovali lid ukrutným způsobem, by jej od víry evangelické odvrátili, což se jim však nevelmi dařiti chtělo.

Pověst o novém rozkazu císařském se roznesla již den před tím po městě a odňala poslední naději i těm, kteří až dosaváde od císařské milostí ulehčení osudu svého doufali.

Ráno okolo deváté hodiny postavil se silný

zástup Vallonů na náměstí a jiné oddělení obsadilo silně hlavní ulice. Dva trubači vystoupili z radnice, a zatroubivše několikráte vybízeli obyvatele, aby se na náměstí sešli a v slušné tichosti přečtení císařského mandátu nového vyslechli. Lid se se všech stran zvědavě sbíhal. Vojsko stálo o své halapartny podepřeno, hledělo drze na lid a činilo sobě buďto hrubými slovy aneb nestydatými posuňky ousměšky z něho.

Nad hlavním vchodem do radnice táhl se výstupek, železným zábradlím opatřený, na nějž dvéře přímo z radnice vedly. Ty se otevřely, a napřed vyšel císařský komisar, za ním městský rychtář, městský písař a několik konšelů. Opět zatroubili trubači a vybízeli k tichosti.

Když se lid utišil, rozvinul městský písař listinu a četl silným hlasem císařský mandát. Po přečtení zatroubili opět trubači a vybízeli lid, aby se pokojně rozešel; páni se odebrali s výstupku. S utajeným zármutkem odcházeli evangeličtí, a mnohého katolíka bylo viděti, an v smutném přemýšlení k domovu kráčel. Kdoby byl město prošel a do příbytků ukry-

tých nahledl, bylby mnohé bolestné vzdechy a hořké slze pozoroval.

Ve velké síni městské radnice seděly u podlouhlého dubového stolu, zeleným suknem potaženého, tři osoby; sem tam po stole ležely porůznu papíry a otevřené knihy.

První osoba byl císařský komisar v kroji španělském. Z obličeje jeho vyhlížela vážná přísnost, modré oči a pravidelné tahy obličeje svědčily však, že v srdci jeho také dobromyslnost přístupu má. Okolo krku přes prsy se mu vinul zlatý řetěz, znamení to zvláštní přízně císařovy.

Jemu po levé straně seděl městský rychtář, Pavel Netolický, dle tehdejšího způsobu v černém, těsně k tělu přilehajícím oděvu, maje široký bílý límec okolo krku přeložený. Hubená zažloutlá tvář, nos okrouhlý, špičatý, malé oči černé, silným obočím zastíněné, rty pevně sevřené svědčily o tvrdé, nepřístupné mysli.

O něm šly všeliké pověsti. Za času povstání horlil všemožně proti císaři a podporoval snažně všelikerá podnikání povstalců; při obratu

však byl první, jenž stranu svou opustil a ji potom jizlivě pronásledoval. I uměl to tak nastrojiti, že i potom rychtářem zůstal, což ovšem mnoho neplatilo; neboť císařský komisar měl všecku moc v rukou, tak že byl Netolický pouze dle jmena rychtářem. Že však poměry celého města dobře znal a nejlépe udati mohl, a ke všem záměrům upotřebiti se dal, byl v úřadu tom podržen.

Třetí osoba byl městský písař, Jiří Kralovický, jenž podál od obou seděl. Čelo nízké, oči sivé zapadlé, nos orličí, k širokým ústům se zahýbající, vyzrazovaly lest a ouskočnost. Byla to osoba, jíž se každý bál a jíž každý povrhoval. Pod záštitou úlisnosti a podlízavosti uměl nejhanebnější věci prováděti.

„Zvláštním nařízením J. C. Msti," promluvil komisar, „jsme zavázáni, abychom přísně o provedení dnes ohlášeného mandátu dbali. Vám, pane rychtáři, jsou poměry oněch osob povědomy, jež se proti J. C. Msti provinily a ještě dosaváde v bludu svém kacířském zatvrzele zůstávají. Bude třeba, aby se nám

jasný seznam jmen a statků takových lidí podal, bychom dle toho jednati mohli.“

Městský rychtář se uklonil a pravil: „Potřebu toho jsem již předvídal, protož jsem již napřed seznam ten zhotoviti dal. Pane písaři, podejte spis ten Jeho Milosti panu císařskému komisarovi.“

Městský písař vyňal nadzmíněný spis a podal jej s hlubokou poklonou císařskému komisarovi. Tento jej přijav pravil: „Ochotnost vaše k prospěchu J. C. Msti jest velmi horlivá. Neopominu příležitostně se o tom na patřičném místě zmíniti.“

Rychtář se oulisně klaně pravil: „Chci pouze věrnost a oddanost svou J. C. Msti osvědčiti.“

An komisar listinu prohlížel, pohlédl rychtář významně na písaře, načež se tento úlisně usmál, hlavou na znamení srozumění kývaje. Byl to úsměch radost projevující, jakouž jenom zlý člověk při provedení utajeného žádoucího úmyslu cítiti může.

Po chvíli pravil komisar: „Nacházím v

tomto seznamu jmeno člověka, jehož velmi těžce viníte. Což o něm víte?“

Rychtář pravil:„Jest to mladík, ostatně způsobný, ale krve prudké; má v městě mnoho přívržencův a tudíž by snadno nějaké rozbroje způsobiti mohl. Bylo by velmi prospěšno, by se na něho ostře dohlíželo.“

„Otec jeho,“ jal se písař mluviti, „došel co buřič zaslouženého trestu božího v bitvě na Bílé hoře. Matka jeho v tomto městě v kacířstvi zemřela a za zdí hřbitovní pochována jest. Byli to oba zatvrzelí a urputní kacíři a také svého syna v této víře vychovali, tak že tento nejen sám od ní odstoupiti nechce, ale i jiných od přistoupení k spasitelné víře svádí, již by se bez něho snad nezdráhali tento chvalitebný krok učiniti. Přitom jest mravů ne příliš chvalných. Potlouká se celé noci po krčmách a mnohých neplech tropí, tak že by byl již svrchovaný čas, aby se proti němu přísně zakročilo.“

Takové udání bylo v tomto čase velmi těžké a postačovalo, že mohl vinník okamžitě

v těžký žalář uvržen býti. Náhoda však tenkráte obžalovaného spasila. Nežli komisar odpověděti mohl, zaklepáno na dvéře a na vyzvání vstoupil do síně rektor řádu jesuitského, v městě kollej majícího. S císařským komisarem se obapolně velmi vlídně a dvorně pozdravili, na hluboké poklony rychtářovy a písařovy však rektor jen chladně a lehce se uklonil.

K nim pravil komisar: „Mladíka toho mi vezměte prozatím pod dohlídku, až pak dále o něm promluvíme.“

Na pokynutí rychtář a písař ze síně se odebrali, mnohé a hluboké poklony pánům činíce.

„Důstojný pane,“ pravil nyní komisar, „vyžádal jsem sobě od vás tuto návštěvu, bych se s vámi poradil o prostředcích, jakýchž použiti nutno, bychom u provedení posledního nařízení J. C. Msti co nejrychleji cíle došli. Musím se přiznati, že se nám v tomto městě až dosaváde naše přičinění nehrubě daří. Lid jest zatvrzelý a nechce uznávati výhod, jakýchž mu spasitelná víra naše poskytuje. Uznávám

za dobré, bychom se náležitě k vůli prospěchu církve a J. C. Msti srozuměli. Vy jste ráčil dříve zde delší čas stráviti; nepochybně vám bude povaha zdejšího obyvatelstva povědoma a snad nebude těžko vaší moudrosti a zkušenosti prostředků udati, jakýchž bychom použiti měli, abychom lid tento zbloudilý na pravou cestu spasitelnou přivedli.“

Po krátkém rozmýšlení odpověděl rektor: „Nám jest dána moc duchovní, vám moc světská; spojíme-li obě tyto zbraně, nemineme se s pomocí boží cíle vytknutého. Bude nám potřebí, obojí zbraně co nejpřísněji užívati, ačkoliv my více jemnou láskou a výmluvností oučinkovati musíme. Lid zdejší jest nad míru zatvrzelý a lpí vší silou na víře své. Co se týče zámožnějších, jsem přesvědčen, že mnozí raději statky své prodají a ze země se vystěhují, nežli by se kacířství svého odřekli. Přijde na to, jakým způsobem se jim povolí, aby statky své prodali.“

„Mám od nejvyššího správce země nejpřísnější rozkazy a neobmezenou moc, jednati

dle uznání svého a jak to okolnosti požadují," odpověděl komisar, „a usnesl jsem se tenkráte na tom, že jich také úplně použiju. Shovívavostí jsem až dosaváde málo pořídil, chci nyní zpupnost tohoto bouřivého lidu mocí zlomiti. Bez vědomí mého nesmí nikdo ani statků prodati ani zem opustiti, a jak se statky tyto prodávati budou, o to se postará rychtář. Nouze a bída jich přivede k rozumu. Račte prosím užívati své výmluvnosti a duchovní zbraně a já vynaložím své moci. Hned dám Don Maradasovi své rozkazy."

„Již se nám podařilo," pravil rektor, „některé rodiny poučiti, mnozí se k nám již sklánějí, ale právě ony osoby nám odporují, jejichž příklad by na jiné velmi blahodějně účinkoval. Doufejme, že se snažení našemu podaří, časem i tyto obrátiti. Ostatně to považuji za svou povinnost, vás na to upamatovati, abyste spravedlivou přísností svou ony osoby nezasáhl, jež by snad vlídností daly se na pravou cestu přivesti. Kdožby však urputně a zlomyslně upřímné snahy naše za-

vrhoval, at jej zastihne celá přísnost zákona. Tu nebude na škodu, když se s nimi velmi přísně naloží.“

Komisar přisvědčil a vzav seznam osob, jemu od rychtáře podaný, pravil: „Tuto mi dal městský rychtář seznam některých osob, na něž by se pro jich zpupnost obzvláště nalehati mělo. Obzvláště mne upozorňuje na jakéhosi mladíka, Bedřicha Volšovského, jenž prý svým příkladem velké pohoršení v obecenstvu činí; toho chci také na výstrahu jiným veřejně pokárati.“

„Císařský pane komisare,“ pravil rektor velmi mírně ale vážně, „neračte zhola všemu víry přiložiti, co vám rychtář neb písař praví; jsout to lidé neupřímní, a byla doba, kdež v prospěch církve a země naší tak horlivě nejednali. Rodiče toho mladíka jsem velmi dobře znal, a mnoho jsem s otcem jeho za dřívějších dob obcoval. Musím vyznati, že to byl muž správný. Jediná jeho chyba byla, že byl příliš horlivý protestant a že se mocnáři svému zpronevěřil, začež ale zaslouženého trestu došel.

Jsem mu také něčím povděčen; neboť když jsme v té bouřlivé době toto město opouštěli, a luza nás pohaněti chtěla, byl to on, jenž nás svou zmužilostí a výmluvností chránil. Chci se mu zavděčiti, a protož vás žádám, odevzdejte mladíka toho do rukou mých; snad se mi podaří, jej o bludu jeho přesvědčiti, a tím snad i mnohých jiných získám.“

„Velmi rád k tomu přivoluji,“ dí komisar; „vezměte jej v moc svou a naložte s ním dle moudrosti a vůle své.“

Ještě déle spolu rozmlouvali, až pak se rozešli.

II.

Vojtěch Volšovský byl zámožným měšťanem a pro svou správnost velké vážnosti a obliby i spoluobčanů svých požíval. Živil se obchodem v chmeli, za kteroužto příčinou časté cesty do sousedních zemí konával. Že byl rozumem bystrým nadán a všeho sobě vždy dobře všímal, nabyl velké zkušenosti praktické a znal dobře všelikerou povahu lidskou. Byl povahy přímé a rázné, zásad pevných a vždy hotov radou a skutkem pomáhati, kdykoliv se kdo k němu důvěrně obrátil.

U víře evangelické vychován, zachovával víru svou s největší přísností, a byl jí celým svým srdcem oddán, tak že byl hotov, jmění i život pro zachování víry své nasaditi. V hád-

ky náboženské, tenkráte zhusta panující, se nikdy sice nemíchal; kdož by mu byl však u vykonávání jeho své překážky činil, toho za největšího nepřítele považoval.

Manželka jeho, velmi tichá žena, jemu vší láskou oddaná, řídila se ve všem dle milovaného chotě svého a z přesvědčenosti sdílela zásady jeho. Není tedy divu, že jediného syna svého, Bedřicha, v těch samých zásadách vychovali a jemu víru svou co nejhorlivěji v srdce mladistvé vštípili.

Když se bouře proti Ferdinandovi II. v Čechách strhla a téměř všecka města království toho se stavy českými se spojila, zbouřilo se také město K . . . . .

Vojtěch Volšovský, vida víru svou v nebezpečenství, spojil se s povstalci rodiště svého a pro svou horlivost a zkušenost stal se brzy náčelníkem evangelické strany v městě, a když se branný lid sbíral, odevzdali mu měšťané správu nad dosti silným zástupem, s kterýmž tento pak do boje táhl, by se více nevrátil. V bitvě na Bílé hoře padl.

Následky byly pro rodinu Volšovskou v elmi smutné. Statky všecky byly jim odňaty, a vdova, od vítězné strany pronásledovaná, musela se svým synem, tenkráte osmnáctiletým jinochem, dům svůj opustiti a v bídné chalupě na konci města se ubytovati. Chudí obyvatelé chalupy této, jsouce pamětlivi mnohého dobrodiní, rodinou Volšovských jim prokázaného, ji z útrpnosti pod střechu přijali.

Zármutek pro ztraceného chotě a nastalé pronásledování všech nekatolíků uvrhlo ubohou vdovu na lůžko, z něhož více nepovstala. Že však ve víře své zemřela, byla dle nařízení za zdí hřbitovní ve vší tichosti zahrabána, kamž se všecky osoby v nekatolické víře zemřelé pochovávaly.

Smutným osudem všeho zbaven, stál nyní jinoch sám na sebe odkázán. Budoucnost jeho byla tím smutnější, an se mu co evangelíkovi každá cesta k výživě zamezovala. Odříci se víry své nemohl, to mu nedovolovalo ani svědomí jeho, ani slib matce učiněný; nebo tato, vidouc poslední okamžení života svého, povo-

lala jej k sobě a chopíc jej za ruku, takto k němu pravila:

„Synu milý! Bůh na nás seslal dny plné trpkosti a žalu, aby nás zkoušel. Buď u víře své stálý a nedej se svesti s cesty otců svých. Slib mi, že víru svou nikdy nepustíš.“

V žalu svém slíbil Bedřich milované umírající matce vše.

Aby vlast opustil, to příčilo se citu jeho; neboť vedle náboženství mu byla vlast posvátnou zemí, jíž všecky síly své zasvětiti odhodlán byl. Těžce nesl zármutek svůj, ale pružnost mladistvého ducha a naděje v příznivý převrat věcí nedovolovaly mu ještě na něčem se usnesti. V hloubi srdce jeho však spočívala ještě jiná příčina, kteráž jej na rodiště poutala. Byla to jasná hvězda, jež mu v temném a bouřlivém životě jeho svítila a duši jeho nadějí a silou naplňovala; byla to první, ryzá láska k dívce jemu vroucím citem oddané.

Anežka, dcera rychtáře městského, skvěla se nejen tělesní krásou, ale i vznešeným a neobyčejným duchem nad jiné spoludružky své. I nej-

bohatší a nejvznešenější jinochové města se jí kořili. Anežka však nenacházela mezi nimi žádného, jenž by se jí byl mohl duchem vyrovnati.

Jedné noci se rozléhal pokřik po městě, naproti obydlí rychtářovu stál dům v plamenu. Na místě tom se objevil hrůzyplný obraz. Ubohá matka lomíc zoufale rukama, chce se vrhnouti do plamene, by nemluvňátko osvobodila; lid ji zdržuje, trne, ale nikdo se neodvažuje, v jistou záhubu se vrhnouti, neboť plamen šlehá ze všech otvorů stavení a hrozí opováživce pohltiti. Tu vyrazí ze zástupu jinoch štíhlé, lepé postavy, vrhne se do plamene a než uplyne krátká hrůzyplná chvíle, vynese nemluvně a klade je omdlévající matce v náruč. Maje vlasy, ruce, šat popálený ustupuje, lid jej však obklopuje a hlasně a nadšeně mu chválu zaslouženou vzdává.

Byl to mladý Bedřich Volšovský. Šťastná matka přijdouc k sobě, vzdává mu vřelé díky a držíc jej za ruku, líbá ji. Bedřich nemůže odolati citu svému; slze radosti a blaženosti mu kanou z velkých modrých očí po výrazné tváři.

Anežka, hledíc z okna, byla svědkem pohnutelného výstupu tohoto. Od toho času se stal Bedřich miláčkem lidu a předmětem vroucí a neodolatelné lásky Anežčiny. Nedlouho to trvalo, a dvě duše čisté a šlechetné splynuly v jednu. Nedbajíce na rozdíl v náboženství ani na politické rozmíšky závazali se oba slovem, že na vždy budou si náležeti, a oddali se v tajnosti všem blahostem čisté lásky.

Dlouho nepozoroval nikdo dorozumění jejich, skrývalit opatrně city své před světem; jediný pohled, jediné slovo bylo výmluvné dosti a naplňovalo srdce jejich blažeností. Čím více překážek jim bylo přemáhati, tím více rostla obapolná láska jejich.

Teta Anežčina, překonána prosbami a slzami milenců, poskytovala jim tajného útulku a tam se pak schazívali a srdečným hovorem se blažili. V knize osudu však byla míra dnů blažených vyměřena a nyní se chýlily ku konci.

Písař městský měl jediného syna, jehož vášnivě miloval. Jinoch tento, jemuž Václav říkali, byl sice ducha bystrého, ale mnohým

náruživostem oddán, jimž odporovati neuměl. Otec jeho slepou láskou veden, ve všem mu po vůli byl. Co Václava dojalo, at to bylo dobré neb nic, po tom bažil ze vší náruživosti, nedbaje na to, zdaliž tím komu ublíží, aniž se zdráhal jakýchkoli prostředků užívati, jen když žádoucího cíle došel.

Pozdvihna očí svých k Anežce, nalezl odporu, jakého se nenadál a který samolibost jeho nad míru urazil. Všecky pokusy jeho byly marny, a když jednoho času příznivé chvíle k rozmluvě s ní nalezl, odbyla jej Anežka naprosto tak, že mu ni nejmenší naděje nezbývalo. Takový odpor jej však tím více podrážděl.

I hleděl všemožně dopíditi se příčiny, pro jakouž jím Anežka pohrdla; považovalt se posud za tak vznešeného, že se dle domnění jeho každá dívka za šťastnou pokládati mohla, kterou by si vyvolil.

Posléze připadl na myšlénku, že snad nějaký soupeř mu překáží. I vynaložil všecku snahu, aby se toho dopídil, ale nadarmo. Anež-

ka zpravila Bedřicha o všem a oba se měli na pozoru.

Václav, druhdy vždy tak veselý a bezstarostný, stal se nyní zasmušilým a popudlivým, a vyhýbal se všem bývalým hejřivým společníkům svým; neboť láska jeho byla opravdivá.

Otec pozoroval změnu na synu svém a snažil se příčiny její zvěděti. Václav se mu ale vyhýbal, až mu posléz předce lásku svou k Anežce vyznal. „Buď dobré mysli, Václave, uvidíme brzy, co v tom vězí a co z toho bude!“ pravil otec syna vyslechnuv.

Otec neodkládal dlouho; myšlénka, spojit jediného syna svého s bohatou dcerou rychtářovou, pronikla již kolikráte mozek jeho; nevěděl ale, zdali syn k tomu svolí. Miloval jej příliš, aby mu byl v něčem překážel aneb jej k něčemu nutil. Vyznání synovo mu způsobilo velikou radost, i nečekal dlouho, aby úmysl svůj uskutečnil. Že by u rychtáře nějakých překážek nalezl, toho se neobával, vědělt proč.

Druhého dne ráno oblekl se městský písař v skvostnější oděv nežli obyčejně a odebral

se do domu rychtářova. Nalezl rychtáře samotného v komnatě, což mu velmi vhod bylo. Rychtář, sedě v domácím obleku u stolu, přivítal jej velmi vlídně. Oba tito mužové co důvěrní přátelé velkých okolků spolu nečinili, kdykoliv jich nikdo nepozoroval. Kdo by je ale byl v takové případnosti pozoroval, snadno by se byl přesvědčil, že je nikoliv pravá přátelská náklonnost, nýbrž nějaká jiná důležitá příčina k sobě poutá; dále by byl pozoroval, ža písař nad rychtářem jakési převahy má, kteréž se tento vymknouti nemůže. U veřejnosti to ale vždy docela jináče bývalo; tu vždy písař rychtáři povoloval. K takovému obojetnému jednání měli oba zajisté dosti důležité tajné příčiny.

Po krátké obyčejné všední rozmluvě pravil písař: „Přicházím k vám, milý příteli, dnes z důležité příčiny. Jest vám povědomo, že mám syna, o jehož budoucnost jsem se až dosaváde otcovsky staral, abych mu něco zachoval, by se někdy vděčně na mne pamatoval. Teď ale na mne přicházejí leta, časy jsou zlé, tudíž

bych jej rád usadil, aby se sám také o svou budoucnost postaral.“

„Že jste spravedlivě povinnosti otcovské dostál,“ odpověděl rychtář, „mohu nejlépe co přítel váš dosvědčiti, a každý ví, že jste mu hezký groš zachoval. Úmysl váš je chvalitebný a opatrnost vaše jej uvede zajisté v takový stav, že mu nebude příliš těžko se správně živiti.“

„Bohu díky, že tomu tak jest,“ pravil písař samolibě. „Jedná se mi zde ale ještě o něco. Syn můj je již dosti dospělý, tudy bych jej rád v takový stav uvedl, aby jmění svého náležitě užil; slovem, chci mu nějakou moudrou manželku opatřiti, kteráž by těkavého ducha jeho na domov poutala.“

„To snad nic tak těžkého nebude,“ dí rychtář. „Dívek je v městě našem dosti a mnohá si to bude za štěstí pokládati, když tak do teplého sedne.“

„Také já jsem toho mínění,“ řekl písař opět. „Syn můj jest švarný hoch, umí se do světa hoditi a zajisté to časem svým k něče-

mu vznešenému přivede; neb jsem k vzdělání jeho žádných výloh nešetřil. Mimo to mu mohu hezkou částku kop grošů dáti a hospodářství moje také za něco stojí. Komužto někdy připadne nežli jemu? A předce to nejde tak, jak by člověk myslil. Abych vám zkrátka řekl, syn můj vyvolil sobě dívku, kterouž velmi srdečně a náruživě miluje; ale ta není náhledů našich a nechce o tom slyšeti.“

„Snad to tak zlé nebude!“ usmál se rychtář. „Syn váš jest hezký hoch a zná se v takových věcech, však on hrdost takové křehotinky přemůže! — A která pak jest tato rekyně?“ přidal jaksi žertovně.

„Tato rekyně jest — vaše dcera Anežka!“ pravil písař vážným hlasem.

„Jak že? moje Anežka?“ zvolal rychtář s úžasem.

„Ano, vaše dcera Anežka!“ doložil písař, „a já otec Václavův přicházím k vám, pane rychtáři, abych slušně o ruku vaší dcery pro syna svého požádal.“

Překvapení rychtářovo bylo tak velké, že

dlouho slova promluviti nemohl; po chvíli se zpamatoval a vida, že ze zdvořilosti něco říci musí, pravil: „Odpusťte, milý příteli, vy jste mne žádost' svou nad míru překvapil. Věc tato jest velmi důležitá, a musí se dobře uvážiti; neb se tu jedná o celé budoucí štěstí našich dítek. Protož myslím, abychom věc tu nepřenáhlili a lépe ji sobě rozvážili.“

Písař znamenal velmi dobře, že překvapení rychtářovo příliš radostné nebylo, protož pravil jaksi krátce: „Vždyť já tak na vás nedoléhám! *Rozvažte* si to dobře!“ doložil jaksi obojetně.

Rychtář pohledl písaři velmi ostře do očí, jakoby chtěl v nich smysl této krátké odpovědi vyskoumati; tento ale hleděl na něho tak lhostejně, že onen oči sklopil a jaksi roztržitě pravil: „Sám jste pravil, že Anežka synu vašemu nakloněna není; musím se jí tedy dříve na příčinu pozeptati, nežli vám něco jistého přislíbiti mohu.“

„Učiňte dle libosti,“ byla odpověd písařova; „doufám ale, že otcovské vážnosti pou-

žijete, abyste ji ponaučil, pakliby pouze jakási svéhlavost ženská zdráhání jejího příčinou byla. Zachovejme se dle starodávného obyčeje: o čem se otcové usnesou, aby v tom dítky poslušny byly.“

„Máte pravdu!“ pravil rychtář. „Obyčej tento starodávný jest chvalitebný a nezřídka se to dobře vydaří, ačkoliv z toho také mnohých smutných následků pochází. Musím se vám ale také přiznati, že v tomto případu tak svobodně jednati nemohu, jakbych k vůli tak dobrému starému příteli sobě přál. Jsou mi v tom slibem ruce vázány, jakýchž jsem své nebožce učinil. Dal jsem jí totiž slovo, že Anežku k žádnému sňatku nutiti nebudu a že jí v tomto ohledu úplnou vůli ponechám. Promluvím ale s ní o tom a v krátkém čase vám dám, jak doufám, příznivou odpověď.“

„Přeji, aby odpověď tato přízniva byla a přátelský svazek náš vaší vinou ujmu netrpěl,“ odpověděl písař. „Musím ale také připomenouti, že slibu svého nezrušíte, když dceru svou k něčemu otcovsky přemluvíte, co by k

štěstí jejímu přispělo. Syn můj ji miluje srdečně a láska její také po svatbě přijde. Doufám, že dospělý rozum váš najde prostředků, aby svědomí vaše strany zrušení slibu se uspokojilo.“

S tím se rozešli.

„Kroutí se, kroutí,“ mumlal pro sebe písař, kráčeje ulicí domů; „ale ať se kroutí, jak chce, mně se nevymkne! Uvidíme!“

Po odchodu písařově posadil se rychtář do měkkého, zeleným suknem potaženého křesla s vysokým opěradlem; složiv ruce do klína a sevřev pevně ústa svraštil čelo a zabral se do hlubokého přemýšlení. Myšlénky jeho byly nad míru nepříjemné.

III.

Vojtěch Netolický byl nejbohatší měšťan v městě, ačkoliv prý bohatství jeho ne vždy z čistého pramene pocházelo, jakž tu i tam proskakovalo. Byl i nad míru ctižádostivý, a že sám takové důstojnosti pro sebe nabyti nemohl, po jaké toužil, přál sobě syna, jemuž by byl mohl své bohatství a prostředků k dosažení nějaké vysoké hodnosti pozůstaviti. Však mu nebe tohoto přání nevyplnilo; vynaložil tedy všecku péči na skvělé vychování jediné dcery své Anežky, těše se tou nadějí, že ona v zasnoubení s mužem vznešeného stavu rod Netolických k velké cti a vážnosti přijde.

Nyní měly v okamžení všecky záměry jeho zmařeny býti. Syn nepatrného písaře

pozdvihl očí svých k dceři jeho a otec žádá o ruku její. K tomu byl mladík pro své náruživosti v špatné pověsti, jenž miláčka srdce jeho nikdy šťastným učiniti nemohl. Ale jaká příčina to byla, že písařovu žádost hned naprosto neodmrštil? Jaký vliv a jakou moc měl písař nad rychtářem, že se mohl takovou jistotou na to spolehati, že žádost jeho neodepře? Příčina byla zajisté nad míru důležitá, byla ale v hustou roušku zahalena a spočívala v prsou dvou mužů, kterým, jak se zdálo, obapolně na tom záleželo, aby na světlo nevyšla.

Srdce lidské jest tmavá prohlubeň a nevyskoumatelné rejdiště jak divokých náruživostí a vášní, tak také jemných citů. Jak přečasto klame nás a my opět je! Jak zhusta překypí cit, jímá rozum a svádí k činům na oko šlechetným! Tu se opět zbouří vášně a náruživosti a strhují v bezednou propast trapného želení toho, co se víc napraviti nedá. Kdož může vyskoumati a odhaliti pohnutku, která k činům dobrým i neblahým svádí!

Stav rychtářův byl velmi smutný. Svých

hrdých záměrů se odříci a dítě jediné a s ním všecku naději obětovati, proti tomu se zpouzela přepjatá pýcha jeho, a písaře odbyti — nemohl. Jediná nejistá a smutná naděje jeho spočívala v odkládání, umínil věc tu co možná prodlužovati. Věděl sice, že syn písařův mnoho stálosti nemá, a tudíž se domníval, že snad u něho láska tato brzy pomine, jakož se to bylo již mnohokráte u něho v podobných případnostech stalo.

Nějaký čas uplynul, aniž by byl otec s dcerou o věci té promluvil a písař se také skutečně dále nehlásil, i zdálo se, jakoby celá ta věc byla k zapomenutí přišla; zdání to však zklamalo.

Václav řečí otce svého posilněn, neupustil od záměru svého a snažil se marně náklonnost Anežčinu sobě získati. Žárlivostí puzen stíhal tajně všecky kroky její, a tu zpozoroval, že často k tetě své dochází. Pátravému oku podařilo se jednoho dne, že tam i Bedřicha jíti a po dosti dlouhé chvíli s Anežkou z domu vyjíti spatřil. To rozpálilo žárlivost jeho, i

nemeškal, otce o tom zpraviti, a ten pak bez odkladů rychtáře navštívil a dlouhou tajnou rozmluvu s ním měl.

Co spolu rozmlouvali, nedověděl se nikdo; ale rychtář dceři své oznámil, že písař městský o ruku její pro syna svého požádal, a že on k sňatku tomu přivoluje. Nadarmo předstírala Anežka, že Václava nemiluje a milovati nemůže, nadarmo se odvolávala na slib otcem matce učiněný, že ji k žádnému sňatku nutiti nebude, nadarmo tekly slzy její a marny byly všecky prosby: otec stál na svém, že dal písaři slovo, jež odvolati nemůže.

Vidouc Anežka, že jí nic nezpomahá, odvážila se k poslednímu kroku. Vyjevila otci, že miluje Bedřicha, líčila mu vroucími slovy lásku svou, tvrdila, jak nešťastná by s Václavem byla. Slzíc pravila dojímavými slovy otci, by jedinou dceru svou nečinil tak nešťastnou.

Vyznání toto nezpůsobilo u rychtáře jiného účinku, nežli že k ní tvrdými slovy takto promluvil: „Chování tvé jest nad míru nesmyslné. Jak můžeš věšeti se na člověka, jehož

celý rod bídný jest, a který sám v bludech kacířských vězí? — Doufám, ze k rozumu přijdeš, a marných libůstek zanecháš!“ doložil velmi vážně.

Odešel pak, nechav dceru v největším zármutku.

Stav ubohé dívky nedá se líčiti. Ctnostná jsouc a srdce nad míru jemného a ušlechtilého, oddala se první své lásce s vroucím citem a milovala vroucně jinocha, jehož co ideál šlechetnosti a mužnosti milovala a jenž i jí životem i srdcem oddán byl. Nyní se měla najednou vší blaženosti života odříci a člověku se obětovati, jehož pro nezpůsoby jeho nenáviděla. Střežena se všech stran, nedopídila se ani útěchy, aby s miláčkem srdce svého žal svůj sdíleti mohla.

Květ tváří jejích mizel, pružnost mladistvého ducha jejího ochabovala a tichá zádumčivost se jí zmocňovala, jež nemocí hrozila.

Ale i s rychtářem stala se velká změna. Byl vždy zamyšlen, malomluvný a často celé dny v komnatě své zavřen trávíval. Písař nyní

častěji se svým synem k němu přicházel, ale rozmluvy jejich bývaly krátké a jak pozorovati bylo, s obou stran nucené a nepřímé. Kdykoliv tito odešli, zůstával rychtář obyčejně samoten, a tu se i hojné vzdechy z prsou jeho draly, jež o tajemném hryzení zlého svědomí svědčily. Že i truchlení dcery jeho na něho působilo, zřejmě bylo viděti; neboť kdykoliv na ni pohledl, zakalilo se oko jeho a bledá tvář mnohem více mu zbledla.

Takového okamžení chtěla Anežka použiti, aby otce k změnění úmyslu pohnula. Vidouc jej velmi pohnutého, pojala jej laskavě za ruku a líbajíc mu ji pravila hlasem smutným: „Drahý otče! zdá se mi, že i ty semnou trpíš. Příčina zármutku našeho spočívá v rukou tvých: odstraň ji, vyplň slib matce učiněný a blahý mír se opět do domu našeho navrátí. Ustaň od úmyslu svého a nečiň dítě své nešťastným; tys byl vždy laskavým otcem mým, neodvracuj srdce svého ode mne, neuvrhuj mě do věčného zármutku a neštěstí.“

Bylo na rychtáři patrně viděti, že jest

prosbou dceřinou nad míru pohnut; oči se mu zakalily, tváře mu bledly a rty se mu chvěly; pojal Anežku za druhou ruku a pravil třesoucím se hlasem: „Cítím s tebou, dcero má! Ale strašlivý osud — ne, ne vina má“ — vyrazil ze sebe — „mne tak daleko přivedla, že se nemohu člověka zbaviti, jenž co upír na mně lpí, a nemohu jináče, nechci-li propadnouti hanbě a právu!“

Zakryl si oči oběma rukama.

Takových slov se Anežka náramně lekla, a po chvíli pravila: „Ty mě lekáš, drahý otče! Jaká to strašná vina, jež tíží srdce tvé? jakou moc může míti takový člověk nad tebou, aby tě právu vydati mohl?“

Tu se otřáslo celé tělo rychtářovo a on jako v šílenosti přitáhl prudce Anežku k sobě a přiloživ ústa svá k uchu jejímu, pošeptal jí několik slov tak tajně, jakoby se bál, aby je ani povětří neuneslo; pak pravil hrobovým hlasem: „Nuže, chceš mne světské hanbě vydati?“

Tajemná tato slova dojala velmi Anežku;

zbledla na smrt, ústa jí zsinala, oči jí vystouply, jakoby z hlavy vyskočiti chtěly, ruce se jí křečovitě sevřely. Chvíli hleděla na otce jako v šílenosti, pak vyrazivši křečovitě ze sebe: „Milosrdný Bože!“ vrhla sebou jako bez sebe na křeslo.

Rychtář maje ruce pevně sevřené, hleděl upřeně na dceru; v tváři na smrt bledé se mu jevil strašný výraz zoufalosti a zlého svědomí.

Chvíli panovalo v komnatě ticho hrobové, strašlivé. — Proud slzí, jež se konečně z očí Anežčiných vylil, zdálo se, že stavu jejímu ulehčil, tak že zponenáhla opět k sobě přicházela; utírala si čelo, hleděla okolo sebe tázavým zrakem, jakoby ze strašlivého sna se probouzela, posléze upřela pomatený zrak na otce a dlouho naň podivně hleděla. On, nemoha pohledu jejího snesti, sklopil oči.

Promluvila pak slabým hlasem: „Jest to pravda? Není to klam?“

„Odpusť, odpusť otci ubohému!“ šeptal rychtář.

„Dcera otci vinu odpouští,“ odpověděla

Anežka; „ale on žádá víc, žádá, aby se obětovala, aby vyplatila vinu jeho blahem vezdejšího života!“ Slzy se jí hojněji ronily, a ona lkala: „Mám se odříci celého štěstí svého a za živa v chladný hrob vstoupiti!“

Na dojímavé lkání ubohé dívky nevěděl otec žádné odpovědi.

Osud dvou šlechetných srdcí byl rozhodnut.

IV.

Písař pozoroval bedlivě, co se v domě rychtářově děje. Maje pouze sobecký svůj cíl na zřeteli, nedbal na zármutek tam panující; srdce jeho zatvrzelé a lakotné neznalo jemných citů, kdykoliv se jednalo o dosažení nějakého záměru jeho. Chladně a rozmyslně uměl síti své tak rozprostírati, že nebylo možná se mu vymknouti. O lásce Anežčině k Bedřichovi dobře věděl, protož si umínil, jej odstraniti. Rychtáře, jenž mu ve všem po vůli býti musel, snadno přemluvil, že Anežka lehčeji zapomene, když se Bedřich vzdálí. Nebylo mu ale dosti na tom, chtěl jej v hanbu a v opovržení uvrci, aby jej v očích Anežčiných snížil.

S Václavem, synem jeho, se mezi tím

stala velká změna. Jindy náruživý, v rozpustilostech sobě libující, stal se najednou usedlým; vyhýbal se všem bývalým hejřivým společníkům svým a snažil se patrně, aby chvalným chováním bývalé rozpustilosti v zapomenutí přišly. Láska jeho k Anežce byla čistá; věděl, že ho nemiluje, i chtěl svým chováním aspoň vážnost její získati. Nikdy se jí nevtíral, když s ní mluvil, měl se k ní šetrně a projevoval jí svým chováním veškeru úctu svou.

Anežka svolivši k sňatku tomu, skryla lásku svou do hlubiny srdce svého, z níž útěchy a síly k vyplňování nových povinností čerpala. Vědomí, že touto obětí otce spasí, poněkuď tišilo bolestný nepokoj její, a pozorujíc chování budoucího chotě svého, hledala i v tom útěchy, že snad vplyvem svým pobloudilého napraví. Celé chování její bylo mírné a vyzrazovalo ducha pevného; pojmouc dobře postavení a povinnosti své, vynasnažovala se, každý jiný cit přemoci. Z počátku byl boj její příkrý a těžký; dlouho nemohla přivyknouti

myšlénce, že se má své lásky odříci. Nikdo nepozoroval bolestný boj její, před světem se chovala mírně a odměřeně, jenom v nočních dobách kanuly slze, jež lásce své vylévala. Jediná myšlénka ji však na nejvýš znepokojovala. Co tomu bude Bedřich říkati? — kterak o ní bude souditi? — Aby od něho za vrtkavou a nestálou považována byla, to ji děsilo. Ale jak ho přesvědčiti? Jak se u něho ospravedlniti? Mohla-li, směla-li mu příčinu svého jednání zjeviti? — Bude-liž pouhému tvrzení věřiti, že tak a nejinak jednati může? — Takové a podobné otázky tanuly neustále na mysli její a kormoutily ji nemálo. Několikráte si předsevzala, s ním promluviti, ale kdykoliv se ku kroku tomu odhodlati chtěla, opouštěla ji všecka síla. Věděla, že ji co život svůj miluje, předvídala, jak trpké takové shledání bude, protož se toho vždy hrozila. Odkládala den ode dne.

Rychtář vida dceru ke všemu tak volnou a netuše tíži oběti její, zahrnoval ji laskavostí a činil vše, co jí na očích viděl; v svém sobe-

ctví nepozoroval, jak bolestně se právě tím srdce dítěte svého dotýká; považovala se za obět, jakouž krátký čas ozdobují, aby ji potom tím ukrutněji zavraždili. Neznaje citů něž-ných, neocenil oběti dcery své a považoval jed-nání její za změnu u ženských obyčejnou. Zproštěn tudy vší bázně, upokojil svědomí své a nabýval opět předešlého způsobu chování.

Jak mile se městský písař o zvolení Anežčině dověděl, rozhlásil to u svých zná-mých a věděl to tak nastrojiti, aby se o tom Bedřich tak dověděl, jakoby v tom byla svo-bodná vůle Anežčina, a neopominul zprávu tu v jizlivá a uštěpačná slova obaliti.

Z počátku tomu nechtěl Bedřich ani uvě-řiti, neboť se příčilo jeho přímé a šlechetné mysli, aby dívka takového ducha v tak krát-kém čase úmysl svůj změnila; byl o lásce její tak pevně přesvědčen, že ho to ani neznepo-kojovalo. Když ale Anežka delší čas k tetě nepřicházela, a i přátelé jeho mu tvrdili, že Václav každodenně do domu rychtářova dochází,

a když jej i teta sama o tom zpravila, tuť musel uvěřiti.

Pružnost ducha ubohého jinocha sklesla; láska tato byla jediná páska, která jej na rodiště jeho vázala, byla to jediná lesknoucí se hvězda, z níž mu blahost zářila. Že strašný osud milenku jeho k tomuto kroku donutil, to netušil; považoval to za zradu, považoval to za rozmařilost a vinil ji, že s vroucími a věrnými city jeho pouze pohrávala. Osud dovršil míru jeho utrpení. Vedl sám s sebou boj strašný, ale mužný. Opuštěn odevšeho, co mu na světě milé a drahé bylo, pohřbil lásku svou v zapomenutí a usnesl se na tom, že co nejdříve rodiště i vlast opustí a ve světě nikoli štěstí, ale ulevení bolu svého hledati bude, k čemuž jej i poslední patent nemálo přiměl.

V zármutku svém pohřížen seděl Bedřich jednoho dne v komůrce, v níž ubohá matka jeho poslední okamženi dnů svých byla skončila. Kdož by ho byl spatřil, bylby ho za krásnou sochu považoval. Jednou rukou opíral o vetchý stůl hlavu k prsoum skloněnou, druhá mu spo-

čívala v klíně; husté kaštanové vlasy dlouhé splývaly okolo pravidelné tváře jeho, bledostí nadobyčejnou pokryté; z modrých očí hluboko v hlavě zapadlých planuly zraky s jakousi děsnou zádumčivostí. Jasné paprsky zapadajícího slunce osvěcovaly malým okýnkem zlatostkvoucí barvou světničku. Bedřich seděl v hlubokém přemýšlení nepohnutě, jenom chvílkami se vyluzovalo temné vzdechnutí ze sevřených prsou jeho, o veliké, nesmírné bolesti svědčící.

Po chvíli se otevřely nízké dvéře z vedlejší světnice vedoucí a do nich vstoupil muž asi třicetiletý, silné složité postavy, dle tehdejšího obyčejného kroje měšťanského oblečený. Byl to hospodář, jenž Bedřicha až dosaváde po hostinsku u sebe choval.

Zůstal chvílku státi a hleděl soucitně na jinocha; když se však tento nehýbal, přikročil k němu, vložil mu ruku na rameno a pravil: „Bedřichu, nepohružujte se v tak trapné myšlénky; vždyť až žalostno na vás se podívati.“

„Ach, milý příteli,“ odpověděl Bedřich,

„těžko jest myšlénkám odolati, když skutečnost tak strašně na nás doléhá.“

„Ovšem nastala pro nás doba smutná; ale právě proto káže opět potřeba, abychom síly své napnuli, bychom v proudu strastí neutonuli.“

Bedřich se trpce usmál řka: „Smutný jest osud můj, jehož jsem za lepších dob netušil. Zbaven všeho musím býti také ještě zrazen.“

Jakoby se byl zamyslil, pravil po chvíli hospodář: „Nevím, mám-li vám to říci, abych ve vás zbytečné naděje nepovzbudil a bolest vaši nemnožil. Po městě se o té věci ledacos mluví a mnozí tvrdí, že to u Netolických tak zhola nejde.“

„A co se mluví?“ tázal se dychtivě Bedřich.

„Znáte písaře, víte, že jest to člověk každé ohavnosti schopný. Kdož ví, jakých prostředků užíval — a abych z krátka pověděl, že prý otec Anežku k tomu sňatku nutí.“

„Že ji nutí?“ zvolal Bedřich.

„Ano, že prý ji nutí,“ dokládal hospodář. „Něco neobyčejného se v domě tomto děje,

což pilně skrývají. Lidé v domě Netolických bydlící praví, že Anežka nevyhlíží jako šťastná nevěsta, jest prý nad míru truchlivá a bledá, z čehož i hned o ledačemž soudí.“

Bedřich poslouchal s napnutou pozorností. Myšlénka, že Anežka trpí, že jest nešťastná, zbouřila celou mysl jeho tak, že na dlouho se zamlčel, až pak konečně zvolal:

„Jak jsem té dobré a šlechetné dívce tak ublížiti mohl! jak jsem se mohl domýšleti, že by tak vrtkavá byla! Ona trpí a já jí pomoci nemohu, sám zavržen, jakž bych se mohl proti rychtáři postaviti! Ale mluviti s ní musím, abych z úst jejích slyšel, co v tom vězí, a bude-li možno, třeba i život položím, abych ji šťastnou učinil.“

„Myslím, že to na vždy tajno nezůstane,“ promluvil opět hospodář, „jak ono to vše na jevo přijde!“ A jakoby chtěl řeč jinam obrátiti, pravil dále: „Ano, abych nezapomněl, rektor kolleje jesuitské mě dnes potkal na náměstí, a řekl mi, abych vám vyřídil, byste jej zejtra okolo deváté hodiny navštívil,

že s vámi má něco velmi důležitého promluviti.“

„A což ten ode mne chce?“ divil se Bedřich. „Nevěděl bych, jaké by to důležitosti byly, o kterých by se mnou mluvit chtěl.“

„Na škodu to nikdy nebude,“ radil hospodář, „když k němu vejdete; on jest rozumný muž, a pamatuji se dobře, že s otcem vaším vždy v dobrém srozumění býval. On nyní velmi mnoho zmůže; nepomůže-li vám, aspoň neuškodí.“

Noc strávil Bedřich trapnou a nepokojnou; zapomenuv na své vlastní strasti, obíral se pouze s osudem Anežčiným; přemítal na mysli, jak by jí ku pomoci přispěl, ale všelikery úmysly jeho byly marny; sám ze všech stran mocnými nepřátely obklopen, nemohl na žádné podniknutí pomysliti. Posléze předce usnul, ale i ve spaní jej děsily sny traplivé.

V určitou dobu ubíral se Bedřich druhého dne k rektoru. Kollej jesuitská, od jesuity Chanovského z Chanovic založená, byla velké a nádherné stavení, s průčelím do náměstí

táhlo se v pravo vyplňujíc celou stranu jedné ulice; naproti kolleji s ní spojen stál krásný chrám podobně s průčelím do náměstí, za kostelem stalo opět nákladné stavení, v němž jesuité mládež vyučovali. Řád tento maje v okolí města velkých a bohatých statků, provozoval a podporoval umění, o čemž až dosaváde rozmanité budovy a malby svědčí v tomto městě zachované.

Bedřich vstoupiv vysokými vraty do kolleje, kráčel velkými světlými, čtverhraným kamenem prokládanými klenbami a po širokých pohodlných schodech k obydlí rektorovu. Dvéře mnohé po chodbách do světnic kněží vedoucí byly vesměs řezbami ozdobeny, po zdech visely krásné veliké obrazy, nejvíce od členů tohoto řádu malované a o vkusu a umělosti svědčící. Všady bylo viděti nádhernost a bohatství.

Bedřich v těžkých myšlénkách pohřížen sobě ničehož nevšímal. Na otázku jeho, kde rektor bydlí, poukázáno mu, a on zeklepal na těžké dubové dvéře a vstoupil na vyzvání

do světnice prostranné a světlé. Na bílých zdech viselo několik obrazů svatých, mistrovskou rukou vyvedených, nábytek byl vůbec z tvrdého dříví, vykládaný a uměle vyřezávaný.

U psacího stolku seděl rektor, vysoká postava, v černém oděvu řádu svého; jediná ozdoba jeho byl zlatý kříž, jenž mu na prsou na černé šňůře visel. Když rektor vstal a k Bedřichovi se obrátil, hleděl tento do hubené přísné tváře, šedými vlasy lemované, a však velké modré oči, z nichž jakási přímost hleděla, mírnily přísnost tahů těchto. Bedřicha dojala mimovolně jakási úcta k muži tomuto.

Rektor hleděl chvíli chladně na jinocha, uctivě před ním stojícího, pak promluvil zvučným hlasem: „Požádal jsem vás, abyste mě navštívil. Těší mne, že jste pozvání mému tak ochotně zadost učinil. Posaďte se!“

Oba se posadili.

Rektor mluvil dále: „Císařský komisar našeho milostivého císaře a pána, proti vám rychtářem a písařem městským popuzen, chtěl příkře proti vám zakročiti, a zajisté byste

byl těžkého žaláře neušel, kdybych se byl v to nevložil. K tomu kroku mě přiměla ta okolnost, že jsem otce vašeho znal a jemu něčím povděčen jsem, i ujal jsem se vás a na přímluvu mou slíbil císařský komisar, že od přísného jednání proti vám odstoupí.“

„Za tuto laskavost vzdávám vám, ctihodný otče, své nejvřelejší díky,“ odpověděl Bedřich uctivě. „Nevím však, v čem bych se byl tak prohřešil, abych byl rychtáře a písaře proti sobě tak popudil, že by mne mohli u komisara z něčeho viniti.“

„Jest vám povědomo, že J. Mst. císař pán všem vlast opustiti přikázal, kteříž by se bludu svého odříci nechtěli,“ pravil rektor velmi vážně. „Vy jste se prohřešil proti přikázaní tomuto, že nejen sám se zpouzíte, víry své se odříci, ale i jiných přemlouváte, aby toho nečinili, již by snad bez vašeho domlouvání v lůno samospasitelné víry se navrátili. Rozum můj mi káže, abych vám připomenul, že jednání takové nejen nechvalitebné, ale i

trestu hodné jest, a že se okamžitě proti vám zákonně zakročiti může.“

„Co se mého náboženství týče,“ odpověděl jinoch mírně a přímě, „jest pravda, že od něho ustoupiti nemíním; co se ale týče toho, že jiné svádím, jest holá lež, a já doufám, že císařský komisar tak nespravedlivý nebude, aby mne bez důkazů a na pouhé udání tak podlých lidí odsoudil.“

„Rychtář a písař,“ odpověděl rektor, „jsou osoby úřední, jimž se víra dáti musí. Ačkoliv se stránky té nerad dotýkám, musím vám též připomenouti, že všecky okolnosti proti vám svědčí. Pomněte jenom na to, v jakých okolnostech otec a matka vaše zemřeli. Důkazů proti vám nebude ani rychtář ani písař vesti, ale vy musíte nevinnost svou dokázati, kdyby vůbec na důkazy přišlo, což vám dle mého mínění těžko bude.

Upomínka na smrt otcovu i matčinu pojela bolestně duši jinochovu, tak že slova promluviti nemohl.

Takového pohnutí Bedřichova chtěje rek-

tor použiti, položil mu ruku na rameno a pravil, jak se zdálo soucitně: „Domnívám se, že pravdivá slova má uvažujete. Stav váš jest smutný, je mně vás upřímně líto. Chcete-li rady upřímného přítele uposlechnouti, snadno tomu všemu ujdete a místo pronásledování ve vážnost přijdete.“

Bedřich pohledl tázavě na rektora a pak pravil: „Děkuji vám za útrpnost vaši; rady vaší uposlechnouti jsem hotov, pokud se jen se svědomím mým srovnávati bude.“

Na to pravil rektor: „Otec váš padl v boji co buřič, matka vaše zemřela v bludu a za zdí hřbitovní zahrabána jest. Že vy, syn takových rodičů, žádné budoucnosti očekávati nemůžete, pokud v bludu svém setrváte, dobře nahlídnete. V rukou vašich spočívá osud váš a vy jste dle božských zákonů povinen o zachování sebe se postarati. Odstupte od bludu svého, navraťte se v lůno církve jediné, tím se nejlépe před nepřátely svými ospravedlníte a dojdete uznání u všech šlechetných lidí. Co se týče otce a matky, na všecko

se zapomene, a vy zajisté krokem svým přispějete, že jim vina jejich na věčnosti odpuštěna bude.“

Tu se postavil Bedřich před rektora a pravil mírným a však pevným hlasem: „Co se týče mých ubohých rodičů, nesluší synu, aby jednání jejich posuzoval. Co se týče ale odřeknutí bludu mého, musím vám vyjeviti, že jsem své matce na smrtelném loži slavně slíbil, že víry své nikdy se neodřeknu, a kdyby i toho slibu nebylo, nedovoluje svědomí mé, abych se tak snadno víry odřekl, v níž vychován jsem a v níž také umříti míním. Císařským mandátem jest svobodno každému, vlast svou opustiti, kdož se víry své odříci nechce, toho použiji a ačkoliv mi to za těžko bude, do ciziny se odeberu.“

Rektor, jenž Bedřichovi vskutku nakloněn byl, vynakládal ještě déle výmluvnost svou, aby jinocha uvedl do lůna církve katolické; tento stál ale pevně na svém. Posléze pravil rektor polo přísně polo soucitně:

„Zatvrzelost vaše jest velká. Dejž Bůh

požehnání svého, abyste někdy pravdy jeho poznal. Vy chvátáte v záhubu svou; vina ať padne na vás. Abyste se však přesvědčil, že jsem opravdivý přítel váš, přičiním se o to u císařského komisara, aby se vystěhování vašemu ze země žádné překážky nečinily. Více pro vás učiniti nemohu.“

Za tuto laskavost se Bedřich poděkoval a odešel. Rektor hleděl za ním okem, v němž se outrpnost jevila.

Když Bedřich na náměstí vyšel, bylo mu jíti okolo městské radnice. Nevšímaje si ničeho, nepozoroval, že rychtář městský odtud vyšel a přímo Bedřichovi vstříc přichází, tak že k němu samému přistoupil, nežli to on pozoroval.

„Pane Bedřichu,“ promluvil naň rychtář, „dcera moje Anežka vás snažně žádá, abyste ji na okamžení navštívil.“

Slovo „Anežka“ oučinkovalo na něho co blesk, krev se mu hrnula k srdci a tvář mu zahořela. Bouře tato ale trvala jen okamžení, brzo se opět zpamatoval a pravil:

„A kdy mohu s ní promluviti?“

„Kdy se vám líbí, třeba hned!“ byla krátká a chladná odpověď.

Bedřich se uklonil a chvátal s tlukoucím srdcem k obydlí rychtářovu.

Myšlénka, co bude Bedřich o ní souditi, trápila Anežku dnem i nocí. Slib věrnosti, jakýž mu byla učinila, vázal ji a ona sama tento krásný svazek bezděčně roztrhla. Směla-liž mu příčinu jednání svého vyjeviti? — Od něho za tak lehkovážnou považovánu býti, bylo jí myšlénkou nesnesitelnou. Také se ozývalo v ní tajné přání, aby miláčka svého srdce ještě jednou a naposled v životbytí tomto spatřila, z očí jeho síly ssála a z úst jeho odpuštění slyšela. Ale jak mohla krok ten učiniti? Tajně se s ním sejíti nemohla, poněvadž byla se všech stran střežena, a kdyby to také byla učiniti mohla, protivil se takový krok přímému duchu jejímu.

Konečně se usnesla na tom, že otce samého požádá, aby jí příležitosti poskytl, by s Bedřichem promluviti mohla. Tento nechtěl z počátku o tom ani slyšeti; když ale Anežka

pevnou svou vůli projevila, že krok ten i proti vůli jeho učiní, at pak z toho potom pojde co koli, a když mu připomenula i oběť, jakou mu přináší, podal se tento strachem svědomí vůli její, a uvolil se, že sám Bedřichovi žádost její oznámí.

Když Bedřich do světnice vstoupil, nalezl Anežku jej očekávající, kteráž jej byla náhodou oknem přicházeti spatřila. Při pohledu na dívku spanilou zapomněl na všecky bolesti, na všecky výčitky, které jí činiti chtěl. Dívka tato, druhdy tak bodrá, tak bystrého a pohyblivého ducha s plamennýma očima, s kvetoucí tváří, stála nyní před ním co obraz strasti soucitu žádající. Tváře její byly bledé, oči zapadlé všeho lesku zbavené.

„Bedřichu! — Anežko!“ bylo vše, co oba v prvním návalu bolestného okamžení promluviti mohli. On ji objal a políbil planoucími rty čelo její nad mramor studenější, a ona skloníc hlavu na rameno jeho prolévala slzy.

Tak stáli oba za dosti hodnou chvíli. Ko-

nečně se vyvinula z jeho objetí a podavši mu sedadlo, posadila se vedle něho.

„Anežko!“ pravil Bedřich chvějícím se hlasem, „jest to skutečná pravda, co lidé mluví? Mám věřiti, že se musím všeho — všeho odříci, co mi na světě nejdražší?“

„Bedřichu, nerozrývej rány bolestné!“ prosila Anežka s očima slzavýma, „at zoufalosti v náruč neklesnu. Zahalme, co možná, minulost v zapomenutí a obírejme se s přítomností. — Ano jest tomu tak, co lidé mluví! Ja jsem se stala obětí osudu strašného. Ale přisahám ti, Bedřichu, že láska má k tobě v srdci mém nikdy nevyhasne, ačkoliv se jí odříci musím.“

„Musíš . . .?“

Anežka si zakryla oběma rukama tvář a usedavým pláčem se rozechvěla. S ustrnutím hleděl na ni Bedřich; duch se v něm tajil, srdce se mu div nerozskočilo.

„Ano, musím,“ pravila Anežka po krátkém pomlčení s kvapnou odhodlaností. „Poslyš a polituj mě. Otec můj — ach že já musím něco takového o něm říci! — dopustil se před

lety — v strastiplném okamžení slabostí sveden — jakéhosi přečinění, kteréhož ovšem dávno lituje a za kteréž zajisté velice trpí. O tom má starý Kralovický povědomost. Když se syn jeho o ruku mou ucházel a otec můj starého Kralovického odbyl, hrozil mu tento vyzrazením, jestliže k sňatku tomu nepřivolí. Nyní záleželo na mně, abych otce před světskou hanbou a před něčím ještě horším zachránila. Zoufalostí starého otce pohnuta a přesvědčena, že tvou býti nemohu, at učiním tak nebo jinak, obětovala jsem se za otce. Více ti svěřiti nesmím. Doufám, že Bůh oběť mou vidí, a síly mi dopřeje, abych pod břemenem oběti té nesklesla. — Nyní mi nezbývá nic více, nežli s tebou se rozloučiti!“ doložila třesoucím se temným hlasem a snažila se nadarmo, proudící slzy zadržeti.

Bedřich seděl jako omráčen, pak ale vstal a pojav Anežku za ruku pravil: „Ubohá Anežko! Vina otcova padla na dceru nevinnou. Nesmím oběť tvou ztrpčovati, ale nalezneš-li v tom nějaké

útěchy, přijmi v tomto okamžení slib můj. Tobě jsem věnoval srdce čisté a věrné, jiná láska v něm více místa nenajde. — Tys byla jediné pouto, které mne na vlast vázalo. To jest přerušeno. Co vypovězenec opouštím drahou vlast svou, abych si novou vyhledal. Zachovej mne v paměti, vzpomeň sobě, že máš ve světě přítele, jehož srdce až do poslední hodiny pro tebe tlouci bude. A nyní bud s Bohem! Déle nemůžem a nesmíme dlíti.“

Anežka vstala, ačkoliv se kolena pod ní chvěla, a smeknuvši s prstu zlatý kroužek podala jej Bedřichovi řkouc: „Tento prsten pochází od matky mé. Přijmi jej na památku, a chovej jej pečlivě, neboť na něm spočívá požehnání její. Jako zlato toto čisté a ryzé jest, takové budiž přátelství naše až do skonání. Budeš sobě hledati novou vlast; nezapomínej ale na svou starou, pomni, že i zde přátele máš; mnoho zlého jsi zde přetrpěl, ale také mnohých radostí zažil.“

Rozloučili se. Anežka hořem překonána klesla na sedadlo a usedavě plakala.

V síni potkal Bedřich mladého Kralovického; i zastavil se před ním a hledě mu pevně do očí, pravil k němu hlasen temným: „Pane Kralovický! vám se dostalo pokladu, jakéhož nezasluhujete. Nakládejte s ním šlechetně a jemně! Pamatujte se, že má Anežka přítele, jenž každé vaše křivé slovo strašně mstíti bude!“ Odvrátil se od něho a vážným krokem ubíral se k obydlí svému.

V.

V trudných myšlénkách pohroužen seděl Bedřich ve světničce, jakéž mu laskavé hostinství co obydlí dopřálo. Vířily se v něm myšlénky tak, že jich z počátku ani uspořádati nemohl. Vlast a milenka byly osou, okolo níž se vše rozjímání otáčelo. Obě miloval horoucím srdcem, oběma chtěl zasvětiti celý život svůj, a nyní jedním okamžením obě ztratil.

Trapné přemýšlení jeho přetrhl konečně hospodář, jenž byl z města se navrátil. Bylo na něm jakési rozpaky pozorovati; rád by byl nějakou rozprávku začal, ale nevěděl jak; také očekával, že snad Bedřich sám mluvit počne; když ale tento v mlčení svém setrval, pravil konečně: „Byl jsem v radním domě, kdež se o věcech posledního patentu se týkajících

jednalo. Viděl a slyšel jsem tam velmi mnoho, což se mě bolestně dotklo. Rád bych se byl odtud odstranil, ale musel sem tam k rozkazu pana rychtáře čekati. Šacují a prodávají se tam statky ubohých, kteří se vystěhovati míní. Ubohému vystěhovalci se dostane za dosti znamenitou mohovitost jedva tolik, s čím by se za hranice dostal, a nesmí se ani ozvat. Smutek a zármutek musí zatajiti, sice se mu to za reptání pokládá a pohrůžky se mu činí.“

„Nám nezbývá jiného, než osudu se podrobiti!“ vzdychl Bedřich.

„I o vás, milý Bedřichu, stala se tam zmínka,“ pravil hospodář, vida jej odhodlaného. „Celému městu jest povědomo, jak velmi mnoho dobrého šlechetný váš otec naší rodině prokázal. Přišel čas smutný a otec můj z vděčnosti přijal pronásledovanou matku vaši a vás pod střechu svou. Pro toto jednání mi dnes pan rychtář velmi ostře domlouval a přísně mi rozkázal, abych vás déle než čtyřiadvacet hodin pod střechou svou netrpěl, sice že se proti mně zakročí.“

Tvář Bedřichovu přelítlo trpké usmání; pojav hospodáře za ruku pravil: „Za vaše šlechetné jednání vám vzdávám srdečné díky a nezapomenu do nejdelší smrti, co jste mé ubohé matce a mně dobrého učinil. Co se týče rozkazu rychtářova, z toho si nic nedělejte, jest to pouze důkaz malicherné msty. Já bych vás i bez rozkazu jeho brzy opustil, neboť mi nezbývá bez toho nic jiného. Všecky záležitosti mé jsou zde u konce.“

Nyní mu vypravoval zběžně svou rozmluvu s rektorem, pak vypravoval obšírně, jak se s Anežkou rozloučil a z jaké příčiny se vůli otcově podrobiti musela. Potom doložil:

„Ubohá bezbranná dívka se stala obětí jakéhosi mrzkého skutku, a padouchové ti to dobře nalíčili.“

Hospodář poslouchal velmi pozorně, zdálo se, jakoby se ho byla jakási myšlénka zmocňovala, až pak konečně pravil:

„Starý Netolický byl od jakživa pro své dychtění po statku a pro svou pýchu a ctižádost v nechvalné pověsti. Mnoho se o jeho

lakomství vypravovalo. Vaše slova mi uvádí jakousi událost na paměť, již nebožtík můj otec jednou vypravoval. Netolický měl sestru, s níž se o znamenitý statek po rodičích pozůstalý děliti měl. Tato však se zamilovala do jakéhos cizozemce a chtěla si ho vzít. Z počátku tomu bratr její velmi zbraňoval, tak že proto mezi nimi i mrzutosti povstaly; najednou ale svolil. Někteří pravili, že ženich jest Sas, jiní opět tvrdili, že jest Bavor; byl prý ale pořádný člověk. Když mělo přijíti opravdu k svatbě, odebral se mladík do vlasti své, aby prý tam své záležitosti uspořádal a listiny rodinné přinesl. V několika nedělích se vrátil; všecko bylo v nejlepším pořádku, a chystali se k svatbě. Několik dní před svatbou ale jedné noci ženich i nevěsta zmizeli, a nikdo neví podnes, kam se poděli. Věc ta nadělala velmi mnoho hluku, ledacos se mluvilo, ale nikdo nic jistého nevěděl. Konečně to utichlo, Netolickému byl statek po sestře právem přiřčen a věc byla ukončena.“

„A nepátralo se dále po ztracených osobách?“ ptal se Bedřich.

„Pátralo se, ale nadarmo. Nepokoje v zemi, tehdáž panující, překáželi všemu. Někteří tvrdili, že prý byly listy rodinné tohoto cizozemce podvrženy, a z bázně před bratrem, jenž prý o tom něco tušil, utekli prý oba, aby se snad rozloučiti nemuseli.“

Bedřich opět v trapné myšlénky se pohroužil, načež po chvíli z hluboka si vzdychna pravil: „Tu zajisté to strašlivé tajemství vězí. O běda, přeběda, že nejhodnější děva za nehodného otce trpěti musí!“

Dlouho spolu ještě na rozloučenou rozmlouvali. Bedřich poručil Anežku pod ochranu laskavého hospodáře svého, aby nad ní bděl a kdyby se jí ubližovalo, všemožným způsobem se jí zastati hleděl, a možno-li, o tom zprávu mu dal, že i on neopomine o sobě a osudu svém jej uvědomiti.

„Jí jsem zasvětil život svůj,“ doložil, „v čas potřeby budu i jejím mstitelem!“

Nastalo nyní smutné loučení! Bedřich sobě

připomínal každou dobu svého přebývání v této chudé světnici. Viděl ubohou matku na chatrném lůžku v koutku stojícím nemocnou ležeti, slyšel hlas její, an mu žehná a jej k setrvání u víře své vyzývá a napomíná, vidí mrtvolu její beze všech obřadů pohřebních za soumraku ve vší tichosti vynášeti a v neposvátnou zemi zahrabovati. Smutný obraz duševní tento, jakož i upomínka na Anežku naplňují nevyslovitelnou hořkostí srdce a tíží ducha jinochova.

Již se stmívalo. Oba hodnou chvíli seděli v zádumčivém mlčení co sochy v trapných myšlénkách pohříženi.

Konečně se Bedřich ze snění svého vytrhl a pravil: „Již jest nejvyšší čas, abych se připravil, neboť chci zejtra ranní dobou město opustiti.“

Počal své věci při míhavém světle kahance do tlumoku k tomu cíli ustanoveného skládati, při čemž mu hospodář mlčky a smuten pomáhal. Maje cestu pěšky konati, vzal s sebou, co mu nejpotřebnějšího a nejmilejšího. Prsten od Anežky uvázal na černou stužku a pod šat na

prsou co drahou památku ukryl. Když bylo vše uchystáno, podali sobě oba ruku na dobrou noc a Bedřich se položil na lůžko jenom na polo svlečen, maje úmysl časně vstáti. Dlouho nemohl usnouti.

Když se druhého dne rozednívati počalo, otevřely se dvéře chaloupky a Bedřich vystoupil v hrubý plášť zahalen; na prahu mu podal hospodář ještě naposledy na rozloučenou poctivou pravici, již Bedřich smutně, ale upřímně tiskl. „S Bohem!“ bylo poslední slovo jejich a jinoch kráčel okolo několika stavení, v nichž lidé ještě ranního spánku požívali, až se za město na cestu dostal.

Když přišel asi za půl hodiny na návrší, odkud město a okolí naposledy přehlednouti mohl, zůstal státi a oko jeho bloudilo smutně v krajině této. První paprsky ranní objevily se na obzoru, východ slunce a pěkný den zvěstující, a leskly se na pozlacených makovicích věží, velebně se vypínajících.

V dalekém pozadí lemovaly obzor Šumavské hory a zdály se v ranní mlhu zahaleny ještě

vyšší, co velikánské pradávné hradby krásné vlasti naší. V tomto ranním lesku se zdála býti krajina podzimní ještě krásnější. Žádný hlas nerušil posvátné ticho toto.

Dlouhou chvíli stál Bedřich pohřížen v obdivování tohoto vznešeného obrazu přírody, hýbaje rtoma, jakoby modlitbu ranní odříkával. Konečně se mu oči zarosily, obrátil se a kráčel rychlým krokem druhou stranou s vrchu, jakoby byl citu svému ujíti chtěl.

Brzy zmizel příjemný obraz tento očím jeho a on kráčeje k severu zmizel také brzy do šumného hvozdu. —

Velký počet obyvatelů města K . . . . „ jakož i jiných měst království českého, následoval v krátkém čase příklad Bedřichův. Prodavše statky své vystěhovali se do cizích zemí, kdež útulku a novou vlast hledali. Mnohé české rodiny se obrátily do Sas neb do Braniborska, kdež ochotně přijaty byly, a svým průmyslem pohostitelům svým nemalý prospěch přinesly, a zajisté nalezáme ještě dosaváde v zemích těchto vznešené rodiny, jichžto předkové se tam byli

po bitvě na Bílé hoře usadili. Dá se však také domysliti, že se všem tak šťastně nepodařilo a že mnozí v bídě a v nouzi zahynuli. Takovým způsobem vyšel ze země české nemalý počet obyvatelstva, tak že mnohá města na dlouhý čas v blahobytu klesla, k čemuž také hlavně nehody dlouho trvajících válek a nepokojů přispěly.

V městě K. . . . . pozůstalí obyvatelé evangeličtí obrátili se na víru katolickou.

V několika nedělích stala se Anežka Netolická manželkou Václava Kralovického. V nedlouhém čase na to rychtář Netolický věkem sešlý a svědomím trápen zemřel; starý Kralovický brzy jej následoval. Smutné tajemství své však nevzali s sebou do hrobu, pozůstavili je Anežce co trapný podíl, jenž jí mnohou trpkou chvíli působil. Mladý Kralovický neopustil nastoupenou dráhu k polepšení a snažil se všemožně, aby chyby otce svého u spolusousedů svých v zapomenutí přivedl, v čemž mu manželka jeho upřímně nápomocna byla.

VI.

Poražením Čechů na Bílé hoře, jak známo, neskončila se válka. Zňal se oheň válečný velmi zhoubný v Německu, jenž téměř celou Evropou otřásal a blahobyt velkých a bohatých zemí na mnohá léta vyhubil. Válka tato strašlivá jest v letopisech pod jmenem *třidcetiletá válka* zaznamenána.

V bouři proti císaři Ferdinandu II. zvolili sobě Čechové kurfirsta falckého *Fridricha* za krále. Fridrich byl sice laskavých a uhlazených mravů, ale k spravování království v tak bouřlivém čase zcela neschopný. Všelikými radovánkami a dary oblíbencům svým promarnil mnoho peněz, jež by byl mohl jiným způsobem lépe ve prospěch země obrátiti.

Obíraje se marnivě pouze leskem své nové koruny královské, zapomínal na důležitější věci, jakby korunu tuto sobě zachovati měl. Protož se také koruna tato brzy s hlavy jeho skácela a on pro krátké panování své *králem zimním* nazván jest.

Když se bitva blíže Prahy na Bílé hoře dála, seděl Fridrich v královském hradě při velké hostině a pouze na opětné a důtklivé vyzvání vůdců svých opustil tabuli a vyšel za Strahovskou bránu, kdež úplnou porážku svých věrných spatřil. Událostí touto pozbyl vší zmužilosti a strach jej pojal tak, že nedbaje na domlouvání Čechů, ještě té noci Prahu opustil a ke dvoru kurfirsta braniborského se odebral, kdež nějaký čas pobyl a pak konečně v Nizozemsku outočiště hledal.

Vítězstvím tímto dosáhl císař Ferdinand veliké moci a mohl na to mysliti, jakby další úmysly své proti Fridrichovi provedl. Spojen s bavorským vévodou Maxmilianem jal se Fridricha pronásledovati. Maxmilian obrátil celou svou moc proti Mansfeldovi a jiným vůdcům

Fridrichovým. Bavorský vůdce Tilly přemohl v Němcích Mansfelda, jakož i ostatní vůdce a vtrhl i do země falcké, jejihožto pána císař Ferdinand do klatby říšské dal a jej všech zemí jeho zbavenu prohlásil.

Mnozí protestantští knížata němečtí, bojíce se zrůstající moci císařovy, žeby mohl viru jejich vyhubiti, učinili mezi sebou spolek proti nátiskům víře jejich činěným, ozbrojili se a ujali se Fridricha falckého. Tak povstala tato pamětihodná třidcetiletá válka, v níž nad jiné vynikly hrabě Tilly, rozený Nizozemec, a Albrecht Valdštein, pán český, se strany císařské, pak Kristián IV., král dánský, a Gustav Adolf, král švédský, se strany evangelické.

Válečný ryk se rozléhal od Rýnu až k Visle a od Baltu až k Dunaji. Celé krajiny se obrátily v smutné pouště a mnohá města byla mečem a ohněm vyhubena. Nejstrašlivější osud v celé válce této zasáhl město Magdeburg, tři dni bylo v tomto nešťastném městě loupeno, páleno a vražděno, tak že mnoho tisíc obyvatelů

dílem mečem, dílem ohněm zahynulo a téměř celé město zničeno bylo.

Proud této války zasáhl nejednou vlast naši, kdež mnohá města a vesnice zlostí nepřátelskou tak zničena jsou, že vícekráte opět vystavena nebyla. Pro nedostatek rukou celé krajiny zpustly, tak že i hlad a všeliké nemoci povstaly. Dle hodnověrného svědectví obnášelo obyvatelstvo království českého před válkou touto asi tři milliony lidu, kteryžto počet na 800.000 po válce této klesl.

Tomu se nebude nikdo diviti, kdož uváží, jakým způsobem se v těchto časech válka vedla. Tehdáž nebývalo stálého zřízeného vojska. V čas války najímali válčící branný lid se všech končin světa. Mnozí náčelníci, majíce slavného jmena v umění válečném, najímali na svou ruku lid a prodávali se tomu, kdo lépe platil. Na svém polním tažení hleděli co možno mnoho nakořistiti, a tudíž ani nepřítele ani přítele nešetřili. Potulující se žoldnéřové a dobrodruzi se vždy toho drželi, kdož lépe platil a komu štěstí válečné přálo,

opouštěli ale dle libosti prapor svůj, kdykoli v jich nehoda potkala a neb kdykoliv se jim zlíbilo. Mnozí neznajíce kázně, libovali si v tom, že se po zemi potulovali a mnohé nepravosti a loupeže páchali. Lidnatá města se ovšem neměla takové chátry co báti, tím více ale trpěli lidé ve vesnicích neb na samotě bydlící. Tu se páchaly skutky, jakýchž se člověčenstvo hrozilo.

Mnohé kraje byly tak nebezpečné, že cestující jenom ve velkém počtu a dobře ozbrojeni se tudy bráti mohli. Kdo se na cestu vydati nemusel, raději doma zůstával. —

Bylo to jednoho dne odpoledne ku konci listopadu roku 1630, an se osamělý cestující bral cestou křivolakou a neschůdnou. Krajina byla pahrbkovitá a nad míru smutná, v levo a v pravo táhnoucí se vršky byly hustým lesem zarostlé a místy les cestu s obou stran svíral. V celém okolí nebylo žádného stavení, tím méně člověka viděti. K tomu bylo povětří nad míru nepříjemné; mrazivý vítr fičel od severu a sháněl na obloze

šedé mraky; temena vysokých vrchů byla vlhkou mhou zakryta a chvílkami se přeháněl hustý déšť, jenž tělo mrazivě pronikal.

V tak nepříjemném počasí by zašla zajisté každému chuť k cestování, tím více se tedy musíme tomu diviti, že osamělý cestovatel se odvážiti mohl, sám jediný touto odlehlou krajinou se bráti, kteráž ještě k tomu příliš bezpečná nebyla, jelikož nedaleko odtud nepřátelská vojska proti sobě stála. Cestující ale, jak se podobalo, buď žádného nebezpečenství netušil, buď se ho nebál.

Muž tento byl postavy vysoké; dlouhý, dosti široký hrubý plášť a plstěný klobouk se širokou kulatou střechou jej chránily před deštěm, nohy vězely ve vysokých botách, od nichž holénky až přes kolena přesahaly. Kdykoliv vítr cíp pláště odhrnul, bylo viděti, že dostatečně ozbrojen jest; široký meč mu visel po boku a ze širokého koženého pasu vyhlížely dvě hlavně a jílec dlouhé dýky. Byl tedy dostatečně proti každému přepadení loupežnickému

připraven a že by byl zbraně své dobře použil, o tom svědčilo dvé velkých modrých očí, v nichž žádné bázně pozorovati nebylo, a pak silné svalovité oudy jeho.

Dílem že mu dlouhý promoklý plášť v chůzi překážel, dílem také, jak se zdálo, dlouhou chůzí unaven, kráčel pomalu; chvílkami zůstal státi a hleděl pátravým okem vůkol do krajiny, jakoby byl nějakého přístřeší hledal, po němž tím více toužiti musel, an se již k večeru schylovalo, a pro husté mraky před časem se stmívalo, tak že vzdálí sto kroků předměty již ztěžka rozeznati bylo.

Konečně se dostal na návrší, s něhož příkrá cesta do kulatého, kotlině se podobajícího údolí vedla, v němž se dole malé světýlko lesklo. Dlouhým deštěm rozbředlou hlinovitou cestou kráčel obtížně dolů, a čím blíže k světlu tomu přicházel, přesvědčoval se tím více, že jest to jakési stavení, z něhož temný hluk vycházel. Když se konečně k stavení dostal, viděl, že jest to osamělá krčma.

Stavení bylo dřevěné, nízké a ne příliš

velké. Ze dvou oken dílem měchuřinou zadělaných padalo temné světlo a lesklo se venku před okuem v kalužině, z třetího otevřeného okna se valily páry, hluk a křik pronikavý.

Pocestný zůstal státi, jakoby se rozmýšlel, má-li vejíti a neb dále jíti; otevřeným oknem hleděl do světnice, ale co tam spatřil, nebylo nic příjemného.

Nepříjemné povětři, nastalá úplná noc, neznámost krajiny a konečně utrmácení cestou jej donutily, že do světnice vstoupil.

Když dvéře otevřel, vyvalila se proti němu hustá nepřijemná pára, tak že mu na okamžení blízké předměty zahalila. Když nepříjemnost tato pominula, spatřil dosti prostrannou, ale nízkou jizbu; podlaha hlinou vytlučená byla hrbolatá a zde a tam byly jámy, tak že musel dáti pozor, aby nikdež neklopýtnul; stěny jakož i strop, v prostřed dřevem neotesaným podepřený, byly černé a začazené, kolem stěny se táhla dlouhá lavice. Po levé straně byl veliký krb, v němž několik kusů hmotného vlhkého dříví doutnalo, kouř šel dílem komínem vzhůru,

dílem se táhl co temný mráček po stropě, až pak otevřeným oknem na svobodu se dostal.

U několika stolů sedělo mnoho osob obojího pohlaví, jež mezi sebou hovořice a křičíce, nemalého hluku dělaly. Zaměstnání jejich nebylo příliš těžce uhodnouti, kdož do těchto drzých zpustlých obličejů nahlédl.

Míhavé světlo kahanů po stolech rozestavených, nemohouc všady kouř proniknouti, osvětlovalo temně světnici tuto, tak že v odlehlejších koutech skoro tma byla.

Drnčení špinavých a plechových nádob vyzývalo malou zavalitou ženštinu s bosýma nohama brzy sem brzy tam, jež z velkého žbánu na malém stolku v koutě hostům nápoj nalévala. Tlustý zavalitý hospodský s tlustým zardělým obličejem přecházeje od stolu ke stolu, obveseloval hrubými žerty hosti své.

Toto vše přehledl příchozí ostrým zrakem svým mnohem dříve, nežli jsme to popsati mohli; svraštěné čelo jeho vyzrazovalo, že s takovou společností příliš spokojen není, nicméně sňal svůj promoklý plášť, pověsil jej na

bidlo blíže krbu, aby tam uschl, a kráčel přímo ke stolu, blíže otevřeného okna stojícího, u něhož pouze dva mužové seděli.

Sednuv na lavici ke zdi, pozdravil jich; tito však mu nepříliš vlídně poděkovali a dále od něho se pošoupli, jakoby mu na srozuměnou dáti chtěli, že jim příliš vhod nepřichází.

Ostatní hosté, zdálo se, že si příchodu jeho ani nevšímali, pokračujíce nepřetrženě ve svém veselení dále.

Hospodský hned k němu ochotně přistoupil a pohleděv naň zrakem pátravým, ptal se ho silným hlasem, čím by mu mohl posloužiti. Na žádost jeho přinesla mu ženština kus uzeniny na dřevěném talíři a v plechovci pivo.

Když pocestný pojedl, opřel se zády o zeď, založil ruce a hleděl po světnici, jakoby si společnost tuto prohlížel, až pak oko jeho na jeho dvou sousedech utkvělo, kteřížto si ho skoro ani nevšímali, tajný hovor mezi sebou vedouce.

Na cizinci bylo pozorovati, že se v takové krčmě a v takové společnosti ponejprv nena-

chází, jakkoliv celý způsob chování jeho prozrazoval, že k lepší třídě společnosti lidské náleží. Šat jeho byl úpravný, ale vyzrazoval, že majetník jeho se již po delší čas po světě potloukal. A tak to také skutečně bylo.

Pohledneme-li lépe do těchto modrých očí a v tuto bledou tvář, jež při temném světle zde panujícím ještě bledší se býti zdála, poznáme v něm starého známého — Bedřicha Volšovského.

Bedřich Volšovský, opustiv vlast, zašel do Sas, kdež souvěrci jeho pod vládou knížete Jana Jiřího ochrany a přítulku nacházeli. Ale štěstí mu nechtělo přáti.

Válečné časy, jakož také jakýsi vnitřní nepokoj popoháněly jej s místa na místo, tak že se nikdež dlouho nepozdržel, aby si někde nejakého stálého zaměstnání opatřiti mohl. Co mladík silný a obratný mohl se snadno k vojsku odebrati, ale dosaváde se tomu z jakési nechuti vždy vyhýbal, domnívaje se, jiným způsobem výživy sobě vyhledati.

Prošel Sasko, Braniborsko a velkou část

Německa a přestál mnohé dobrodružství a nebezpečenství, z něhož vždy šťastně vyvázl. Nyní se ubíral opět zpátky do Sas přes hranice a octnul se v této krajině, kdež jsme jej byli potkali. Snášel mnoho bídy a nedostatku, jsa však pevného těla a rázného ducha přemohl všecky nesnáze; ale nyní mu šel již majitek ku konci a on se obrátil opět s tím úmyslem do Sas, by zde nějaké krajany vyhledal, s nimiž se byl dříve přátelsky seznámil a jichžto pomocí nějaké výživy dojíti doufal, a když by se tohoto cíle chybil, byl odhodlán, že vojenskou službu nastoupí.

Tak seděl ještě dlouho do noci. Hluk ve světnici se zponenáhla tišil, jeden po druhém se ukládal ke spaní porůznu, kde místa bylo; jenom sousedé Bedřichovi seděli a zdálo se, jakoby noc sedě přečkati chtěli. Cestou utrmácený Bedřich zaplatil hospodskému svůj řad, sňal plášť svůj s bidla, kdež trochu oschl, zaobalil se do něho a položil se na tvrdou lavici bezděčně tak, že hlavou k dobrodruhům obrácen byl. Brzy na něho přišla dřímota a on

usnul; ale spaní jeho nebylo příliš pevné, každou chvílku se probouzel a duch jeho se obíral všelikými obrazy, tak že polo spal polo bděl a každé hnutí ve světnici slyšel.

Jak dlouho v takovém stavu dlel, nemožno udati. Blízké šustění u hlavy jeho jej úplně probudilo. Tito dva tovaryši se sbírali ve vší tichosti a chystali se, jakoby se chtěli na cestu vydati. Toho si Bedřich nevšímal, ale několik slov, jež tito dva muži mezi sebou polohlasně promluvili, domnívajíce se, že Bedřich spí, zbystřilo úplně ducha jeho.

„Již budou asi dvě hodiny přes půlnoc," pravil jeden, „máme čas, abychom se na ustanovené místo dostali. On jest na koni a my jsme pěšky, snadno by nám mohl upláchnouti a nás o mzdu připraviti."

„Máš dobře," pravil druhý. „Dej pozor, aby prach nenavlhnul, venku jest povětří vlhké!"

„Nestarej se o to a pojď!" odpověděl druhý.

Na to se zticha sebrali a ze světnice v největší opatrnosti a tichosti se vyloudili.

Bedřich se vzchopil a spatřil dvě postavy

okolo oken se mihnouti. První myšlénka jeho byla, že tito dva lotři nějakou loupež, ne-li něco horšího, zamýšlejí; druhá byla, aby jim překazil a snad nějakého nevinného z nebezpečenství vysvobodil.

Chtěl-li to ale dovesti, nesměl váhati; i sebral se též zticha, ale velmi rychle, a tak též vyšel z krčmy a kráčel v tu stranu, kamž oni dva šli.

Nepršelo více, vítr se utišil, ale hustá tma zahalovala krajinu tak, že nebylo ani na deset kroků viděti. Bedřich, jakkoliv dlouho nemeškal, neviděl ani neslyšel toho nejmenšího o těch tovaryších. I kráčel na zdař Bůh velmi rychle ku předu, a přišel brzy do lesa, kdež byla tma tak velká, že musel opatrně jíti, aby nikde nikam nevrazil.

Přímá, šlechetná mysl jeho se čím dále tím více rozpalovala, neboť čím více řeči těch dvou rozjímal, tím více se přesvědčoval, že jakýsi nešlechetný skutek provesti chtějí, a tím více toužil, aby lotrovství to překazil.

Již urazil hezký kus cesty a že nic nesly-

šel, počal se již domýšleti, že se oni dva v jinou stranu odebrali. Ale tenkráte jej šťastná náhoda dobře vedla.

Po chvíli zaslechl ostrým sluchem svým lidský hlas, i pospíšil si velmi opatrně, a za chvíli spatřil ve mlze dvě postavy se pohybovati. Nepochyboval, že jsou to oni chlapi. Aby ho nepozorovali, držel se více na pokraji lesa, jenž nyní dosti širokou cestu lemoval, a tak se za nimi s napnutou myslí opatrně plouží l.

Asi za hodinu dostali se na návrší, kdež se dvě cesty křižovaly.

Oba muži zůstali státi a jeden pravil: „Tudy musí přijíti! Škoda, že nám ta prokletá mlha v míření překážeti bude. Tím opatrněji musíme jednati. Ty jdi tamto do toho křoví a já se uhostím za tento buk. Musel by mít z pekla štěstí, aby nám ušel! Napřed vypálíme a pak na něho vyrazíme. Poštěstí-li se nám, že jej trefíme, budeme pak snadnou práci míti.“

Oba se rozešli na svá místa. Bedřich slyšel, co mluvili, i připlížil se co možno ještě blíže k místu tomu a skryv se v houští, pře-

mítal na mysli, jakým způsobem by nevinnou oběť těm dvěma padouchům vyrval.

Přemýšlel dlouho, až pak se na tom usnesl, počkati, jak se věc ta díti bude, a pak dle okolností jednati. Tak uplynula dlouhá chvíle; počalo se rozednívati, ale hustá mlha zabraňovala dennímu světlu, tak že se pouze nejbližší stromy rozeznati mohly. Posléze se ozýval ze zdálí dusot koňský, jenž se vždy více blížil, až se právě z druhé strany na cestě jezdec objevil.

Bedřich nepochyboval, že jest to ona osoba, jíž ti zákeřníci úklady strojí, vyskočil a zahoukl co síly měl, aby jezdcovu pozornost vzbudil; v tom ale také padly dvě rány, kůň se sepjal, učinil hrozný skok na stranu a svalil se i s jezdcem; tento však byl hned opět na nohou. Byl ale svrchovaný čas, neboť již se na něho hnali oba lotři s vytasenými meči; ale i Bedřich pospíchal ku pomoci.

Již se oháněl cizinec mečem, bráně se; vida však i Bedřicha a mysle, že i on jest společníkem jejich, zvolal: „Aj tři na jednoho,

totě příliš mnoho, však já se vám předce tak snadno nedám!“

Bedřich zvolal: „Ne tři na jednoho, ale dva na dva!“ A již přinutil jednoho zákeřníka, že od jezdce upustil a proti němu se postavil.

„To si dám líbit,“ pravil nyní jezdec, máchaje obratně mečem proti svému odpůrci, „tak jest to v pořádku! — A nyní, chlape, ukaž, co umíš, a jsi-li hoden, abych ti poctivým mečem svým žilou pustil a něco té lotrovské krve ti ubral.“

Takto mluvě dotíral na lotra, jenž se nyní proti ranám jeho co brániti měl.

Jezdec, jenž se výborně v užívání zbraně znal, choval se v tomto boji velmi chladně, posléze však jednou ranou lotru meč vyrazil, tak že mu daleko z ruky vylítl a pravil: „Chlape, tys velmi nemotorný a meče mého nehoden! Běž, a vyřiď pánu svému, aby podruhé obratnějších holomků najal, když mne bude chtít skolit.“

Tento se nedal dvakráte pobízet: jedním skokem zmizel v lese, načež se jezdec do hlasitého smíchu dal a k Bedřichovi se obrátil.

Zde se boj však tak směšně neskončil. V prvním okamžení nabyl Bedřich nad svým odpůrcem jakési výhody; ale muž ten byl obratný a silný a brzy uměl prospěch na svou stranu obrátiti, tak že Bedřich se mu co brániti měl.

V tom okamžení, když se k němu jezdec ve smíchu obrátil, klopýtl Bedřich a zavrávoral; toho okamžení použil lotr a napřáhl meč, jejž mu do nechráněných prsou vraziti chtěl. Sotva ale že jezdec to zahlídl, přiskočil co blesk, meč zákeřníkův odrazil a sám svůj meč s obrovskou silou v prsy mu vrazil, tak že se mrtev na zem svalil.

„Tu máš, chlape!“ pravil opět vesele. „Proč jsi nebyl tak moudrý jako soudruh tvůj a s Vaňkem jsi se neporadil. Toho sis mohl ušetřiti.“

Na to se obrátil k Bedřichovi a podávaje mu ruku, pravil: „Děkuji vám, pane, srdečně za vaši pomoc, bez níž bych tu byl nepochybně jako ubohý můj vraník ležel.“

„Nevím, zdali vám pomoc moje tak prospěšná byla,“ odpověděl Bedřich; „jak jsem

pozoroval, znáte se výborně ve zbrani a snadno byste byl tyto dva lotry přemohl.“

„Aj, aj, nesnižujte se tak, skromnost jest za našich časů proleželé zboží a málo se za ně utrží. Kdybych byl měl s poctivým nepřítelem zápasiti, snad bych byl zvítězil; ale toto jsou hanební padouchové, kteří za mzdu vší ohavnosti se poddají. Však oni by mě byli úkladně zahubili, kdyžby to nebylo zjevně šlo.“

Obrátil se k svému koni, jemuž se kulka hluboko v plece zaryla, vytáhl z podsedlí malý čtverhraný balíček v bílé plátno zaobalený a zastrčiv jej za kabát na prsou, pravil: „Líto jest mi tě, ubohý vraníku! Tys mne již z mnohého nebezpečenství šťastně vynesl, a nyní lotrovská kulka životu tvému hanebně konec učinila.“

Obrátiv se k Bedřichovi pravil: „Pane, velmi by mě těšilo, kdybyste mě do mého příbytku doprovodil. Nemáte-li jaký jiný cíl před očima, pojďte se mnou a budete mi srdečně vítán. Vidím, že jste cizinec, rád bych se vám vděčným projevil. Netušíte, jak neocenitelnou službu jste mi prokázal.“

Bedřich pohledl mu do plné kulaté tváře a do dvou jasných očí, z nichž samá dobrota a upřímnost hleděla, i nerozmýšleje se dlouho, pravil: „Doprovodím vás, ne ale abych snad odplaty došel, nýbrž pouze proto, že jest mi jedno, kam se obrátím.“

Chtěli odejíti, v tom se však cizinec ohledl a pravil: „Nesmíme tu zbraň zde nechati, aby snad ten druhý lotr ji ještě na nás neobrátil.“

Vzal obě ručnice, jež v prvním okamžení boje lotrové odhodili, a roztříštil je o veliký kámen, podobně přelámal oba meče.

„A nyní pojďme! Již jsme se snad zde déle zdrželi, než bylo třeba a nám prospěšno.“

Obrátili se v pravo do lesa a kráčeli mlčky a rychle pěšinou mezi vysokými stromy, kdež jako v pralesích slavné ticho panovalo.

Když tak asi půl hodiny ušli, zůstal cizinec státi, obrátil se k Bedřichovi, pohledl mu přímě do očí a položiv mu ruku na rameno, pravil velmi vážně:

„Dosaváde nevím, komu mám za tuto přátelskou službu děkovati, a ani vy nevíte,

kdo a co jsem já. To však nedělá nic, při příležitosti si to povíme. Dost na tom, že pozoruji ve vás muže přímého. An jste se tak ochotným při hájení mého chatrného života prokázal, doufám, že mi ještě jedné důležité žádosti neodepřete.“

Bedřich naň s podivením pohledl, načež řekl: „Nuže, mluvte, jsem hotov ji vyplniti.“

„Toto přepadnutí se nestalo ani náhodou ani z loupeže,“ pravil cizinec; „jednalo se o něco více, a mně se zdá, že v těchto místech ještě něco podobného na mne čeká, což by snad tak šťastně nevypadlo. Osoba má jest v nebezpečí pro tuto věc.“

Vytáhl balíček.

„Kdyby se toto do rukou něčích dostalo, povstala by z toho pro mého dobrého pána náramná škoda. Prosím vás, doneste ten balíček mému pánu. Pěšina tato vás povede k starému dubu, jenž na rozcestí stojí. Dáte se odtud v pravo, a asi za hodinu se dostanete z lesa do oudolí a uvidíte před sebou velký zámek zdí obehnaný, zatlučete na vrata *třikrát*, a když

se vás vrátný zeptá, kdo jste a co chcete, odpovíte: *Posel přichází pro mzdu!* — Uvedou vás k pánu mému, povíte mu, co se stalo a řeknete mu, aby dal *Černého Petra* zatknouti, že se kuje zrada. Mne však ať čeká až do zejtřka, nevrátím-li se do toho času, že mne více neuvidí. Já se odeberu jinou stranou a tak zámysly našich nepřátel spleteme. Buďte s Bohem a doufám, že se zejtra uvidíme.“

Bedřich slíbil, že svědomitě vše vyplní, co cizinec žádá, načež mu tento balíček doručil a podav mu ruku, jinou stranou do lesa zašel.

VII.

Bedřich zastrčiv balíček opatrně do kapsy pod plášť, obrátil se a kráčel hbitě po pěšině jemu vykázané. Všeliké myšlénky se mu kolotaly v hlavě; proběhl v mysli ještě jednou celou tuto událost, kteráž mu nyní co sen přicházela. Kdo jest ten člověk? jaká důležitost vězí v tom poselství? jaké to tu tajnosti? Jaké mohly následky pro něho z toho všeho pojíti? Zdaliž by se státi nemohlo, že by svým ochotenstvím mohl se do nemilých věcí zaplésti?

Dlouho sem a tam přemítaje, ustanovil se posléze na tom, že slovu svému dostojí, balíček odevzdá a pak že uvidí, jak se má budoucně chovati.

Zatím se dostal k naznačenému dubu a obrátiv se v pravo vyšel po nějakém čase,

jak mu cizinec pravil, z lesa a spatřil před sebou dosti postrannou rovinu.

Rovina tato podobala se podlouhlému kruhu, objímala prostoru asi dvou hodin a byla kolem dosti vysokými vrchy obklopena, tak že Bedřich úzkou stezkou dolů kráčeti musel, než se na rovinu dostal.

Mha vystoupivši na vrch zahalovala temena jejich svým šedým pláštěm tak, že se tyto ještě vyšší býti zdály. Jednotlivé paprsky ranního slunce pronikaly zde onde oblaky šedými a osvěcovaly ohromné začernalé zdi starobylého zámku u prostřed roviny stojícího.

Když se Bedřich k němu přiblížil, spatřil zámek dosti pevnou zdí obehnaný, okolo níž se hluboký a široký příkop napolo vodou naplněný táhl. Hlavní stavení však se nad zeď vypínalo. Byla to hmotná velikánská budova na dávné věky poukazující, v čtverhran vystavená, na každém rohu byla věž s průlomy pro střelnou zbraň opatřena, jakéž podobně v pořadí celého zámku byly. Starobylý zámek a divoká krajina měly jakýsi ráz tajemné zá-

dumčivosti, jakouž hrobové ticho a osamělost ještě více zvyšovaly.

Bedřich nemohl jakémusi tesknému citu odolati, nicméně kráčel přes padací most k zavřené bráně a dle nařízení cizince třikráte na vrata zatloukl, načež se hlučný štěkot jakéhosi velikého psa uvnitř ozval.

Po chvíli se otevřelo nahoře ve vratech malé okénko a někdo, jehož Bedřich pro výšku spatřiti nemohl, ptal se dosti silným hlasem: „Kdo jste a co chcete?“

„Posel přichází pro mzdu!“ odpověděl Bedřich.

Rachocení klíčů bylo znamením, že se otvírá, a v skutku se také jedna polovice těžkých vrat ve svých veřejích otočila; Bedřich vstoupil do vnitř, kdež na něho velký černý pes na řetězu uvázaný zavrčel.

Vrátný, šedivý silný muž v tmavém obleku, prohlížel Bedřicha chvíli velmi bedlivě, pak pravil: „Jaká jest žádost vaše?“

„Chci okamžitě s pánem tohoto zámku

mluviti, mám mu něco velmi důležitého oznámiti," odpověděl Bedřich.

Zatím byl vrátný vrata opět zavřel a zastrčiv náramný klíč za široký kožený pás, pravil: „Pojďte se mnou!"

Nevelkým dvorem se dostali k hlavním dveřím do zámku vedoucím, jež po stranách dle starobylého vkusu hrubě otesaným kemenem ozdobeny byly. Širokými kamennými schody přišli do prvního poschodí a kráčeli až na konec dlouhé neširoké chodby, kdež do malé světnice vešli.

„Počkejte zde!" pravil vrátný, sám pak vešel do postranních dveří.

V světnici této se nacházelo několik sedadel s vysokými opěradly okolo zdi rozestavených. Bedřich sňal plášť, odložil zbraň svou na jednu sesli a čekal žádostivě na svého průvodce, jenž se brzy navrátil a jej ještě několika světnicemi vedl, až pak mu na jedny dvéře ukázal a se vrátil.

Bedřich vstoupiv do světnice, spatřil před sebou státi muže v nejlepším věku, vysokého

zrostu a nad míru příjemného a uhlazeného vzezření. Na nohou měl střevíce se stříbrnými přeskami a vysokými podpadky, černé hedbávné punčochy a spodky pod kolenama malými zlatými přeskami zapnuté, kabátec též hedbávný na loktech s bufami. Bílý, dosti široký límec se mu vinul okolo krku přeložený; bradu měl obkrátle zarostlou a dlouhé černé vlasy mu splývaly po šíji, vysoké čelo, orličí nos a pěkné černé oči ozdobovaly půvabný obličej jeho.

Prohlednuv si bystře Bedřicha, pravil příjemným zvučným hlasem: „Kdo jste? Kdo vás posílá a co chcete?“

„Jsem Čech,“ odpověděl Bedřich, „pro víru svou z vlasti vypovězený, a přicházím sem nejpodivnější náhodou. Kdo mne sem posílá, dovíte se nejlépe snad sám, když vám tuto věc odevzdám.“

Vyňal balíček a podal mu jej.

Tento jej přijal; sotva ale že plátno odhrnul a koženou tobolku malým zámečkem opatřenou spatřil, zbledl a zvolal v největším úžasu: „Ha! co to? Jak přišla tobolka tato

do rukou vašich?“ — Svraštil čelo a hleděl přísným a hrozivým okem na Bedřicha.

Tento pravil pokojně: „Že tobolka tato žádným nešlechetným způsobem do rukou mých nepřišla, jest patrným důkazem, že vám ji věrně odevzdávám.“

A nyni vypravoval všecko, jak se s zákeřníky sešel, co jej ku pomoci pohnulo, a co se v lese dálo.

Neznámý jej poslouchal bedlivě a s napnutým účastenstvím, a když Bedřich dokončil, pravil: „Nepochybuji o pravdivosti vašich slov, neboť jsem přesvědčen, že by byl věrný sluha můj dříve život nežli tobolku tuto vydal. Želím toho velice, že se opět v tak velké nebezpečenství vydal, aby mne spasil. Doufám též, že mi moje podezření za zlé pokládati nebudete,“ doložil velmi přívětivě.

Bedřich se uklonil a pravil: „Doufám jistě, že služebník váš svou obratností a srdnatostí z každého nebezpečenství vyvázne a že jej zejtra uvidíte.“

„Dejž to Bůh!“ pravil neznámý. „Nikdo

by neměl z toho větší radosti, nežli já; neboť bych v něm více nežli sluhu ztratil.“

Nyní se upamatoval Bedřich na Černého Petra a protož pravil: „Věrný sluha váš vám dává mnou také věděti, že se zrada proti vám kuje, a protož mě požádal, abych vám vyřídil, byste dal hned jakéhosi Černého Petra zatknouti.“

Neznámý rychle zazvonil, načež v tom okamžení vrátný vstoupil, jenž nepochybně na rozkaz pána svého ve vedlejším pokoji čekal.

„Jdi,“ rozkázal pán, „zatkni Černého Petra a do nejpevnějšího žaláře jej zavři.“

„Ten pes to již dávno zasluhoval!“ zabručel vrátný a spěchal, aby rozkaz pána svého vyplnil.

„Pane,“ obrátil se neznámý nyní velmi vlídně k Bedřichovi, „vy jste mně a mému sluhovi neocenitelnou službu prokázal, za kterouž se vám snad nikdy nebudu moci hodně odsloužiti. Pravíte, že jste z vlasti vypovězen; buďte tedy tak laskav a přijměte ode mne pohostinství. Pokusím se upřímně o to, abych

každou vaši žádost s největší ochotností vyplnil, pokud to v možnosti mé bude.“

Takové přátelské nabídnutí bylo Bedřichovi velmi příjemné, a vida pána tak přímého a laskavého, nabyl k němu hned z počátku jakési důvěry, protož pravil: „Děkuji vám srdečně za laskavé nabídnutí vaše, jež s vděčností přijímám. Doufám pod ochranou vaší útulku nalezti, začež vám věrně sloužiti chci.“

Další rozmluvu přetrhl vrátný, jenž se jaksi rozčilen vrátil a oznamoval, že Černého Petra v zámku není.

Opět se čelo pánovo svraštilo; pravil přísně k vrátnému: „Jak mohl člověk ten bez vědomosti tvé ze zámku ujíti? Kdybych věrnost tvou neznal, muselbych se něčeho zlého domýšleti.“

„Pane!“ omlouval se vrátný, „mou vinou se to jistě nestalo. Byl to šelma prohnaný a zajisté nějakým ďábelským způsobem ven se dostal.“

„Však tomu přijdeme na stopu,“ odpověděl pán, a ukázav na Bedřicha, doložil: „Tento

mladý muž jest mým vzácným hostem, přichystáš mu nejpříjemnější byt a budeš se o pohodlí jeho co nejpečlivěji starati.“ Obrátiv se k Bedřichovi pravil: „Jděte a odpočiňte si. Bude mě těšit, kdykoliv mě navštívíte.“

Bedřich se poděkoval a ubíral se za vrátným, jenž nyní s největší uctivostí před ním kráčel; to však mu v tom nepřekáželo, že neustále mumlal: „Ten ničema mi byl vždy podezřelý a já vždy říkával, nevěřte mu, on vám jednou udělá kličku, že na to do smrti pamatovati budete; ale ti se tomu jen smáli, on je svými pekelnými šprýmy omámil, tak že zkušenému muži nevěřili. Teď to mají. Já bych se jim nyní sám vysmál, kdyby ta věc tak považlivá nebyla.“

Nyní se zastavil před jedněmi dveřmi, otevřel a ustoupil s poklonou na stranu, aby mohl Bedřich vejíti. Tento vkročil do prostranného pokoje s vysokým klenutím, do něhož dosti světla dvěma velkými okny padalo. U prostřed stál kulatý vykládaný stůl a okolo něho čtyry židlice s vysokými opěradly, zeleným

aksamítem potažené, na stěnách visely velké obrazy, rozličná zvířata lesní představující. U široké zdi mezi okny stál psací stolek, velmi nádherně a skvostně vyhotovený, na němž několik knih bylo; v jednom rohu stály hodiny v stojaté černé skříni. V pravo ode dveří byla kamna z bílé hlíny, veliký pařez napodobňující.

„Tuto jest přední světnice," pravil vrátný, a otevřev dvéře do vedlejší světnice, doložil: „zde jest ložnice vaše."

Na to odešel, aby mu něco k posilnění a občerstvení přinesl, a navrátiv se, přinesl na cínovém talíři bílý chléb, uzeninu a láhev vína.

Zatím se Bedřich poohledl v ložnici, jež velmi skvostně ozdobena byla; podlaha i stěny byly tkanými koberci a čalouny všelikých barev pokryty, veliká postel s nebesy stála u zdi, a záclony u ní, jakož u dvou oken byly z těžkého zeleného damašku, ozdobnou látkou byla i křesla potažena. Postel byla medvědí kůží a pokrývkou ze zelené hedbávné tkaniny přikryta. Nad umyvadlem viselo nemalé zrcadlo.

v tehdejších časech něco neobyčejného a skvostného. Není divu, že se Bedřich z takového pohodlí nad míru těšil, an se byl tak dlouho po světě potloukal a mnoho nesnází utrpěl.

Nyní přisedl ke stolu a požíval, co mu hostinsky předloženo.

Utrmácení těla, příjemné teplo, hrobové ticho, pouze pravidelným tepáním hodin rušené, ukolébaly Bedřicha a duch jeho zaletěl do říše blouznivého snění, v němž se mu obrazy minulého života objevovaly.

Pevné kročeje v síni se rozléhající vytrhly ho ze sna, a do světnice vstoupil pán zámku, jenž přišel, aby dohlídl, zdali host jeho všemožného pohodlí požívá. Přitom mu ještě jednou za prokázanou službu velmi srdečně děkoval.

„Aj," pravil Bedřich, „vy mě skoro až zahanbujete, že nepatrnou službu mou na tak velkou váhu kladete."

„Nikoli, milý příteli, jeť to vskutku znamenitá služba, kterou jste mi prokázal. Že vám dále nic více říci nemohu, odpusťte; neboť ta-

jemství toto se týká také jiných osob. To však nebude překážeti, abych vám vděčnost svou na jevo dal.“

Ještě chvíli spolu rozmlouvali, a tu se Bedřich konečně i dověděl, že laskavý hostitel jeho jest hrabě Duchheim, což Bedřicha velmi potěšilo, znaltě dle pověsti Duchheima co muže, jenž pro svou šlechetnost vůbec milován a ctěn byl.

Hrabě Duchheim pocházel ze staré rodiny saské, jejížto oudové pro své bohatství a pro svou šlechetnost vůbec v zemi váženi byli a nemalé přízně a důvěry u dvora saského požívali.

Tento hrabě Duchheim zastával vysoký úřad u kurfirsta Jana Jiřího; že však se v těchto bouřlivých časech v politickém mínění s mnohými rádci kurfirsta saského nesrovnával a své mínění i před samým knížetem neskrýval, způsobil sobě mezi dvořany mnoho nepřátel, jižto u knížete vymohli, že byl ode dvora vypovězen.

Bedřich, věda nyní, pod čí ochranou se nachází, všecky starosti mimo sebe pustil a blahé naději se oddal.

Druhého dne navrátil se Duchheimův služebník, toužebně očekávaný, jemuž byl Bedřich k pomoci přiskočil. Bez prodlení pospíchal k hraběti, a vyřídiv tam, co vyřídit měl, nemeškal vyhledat Bedřicha, aby jej k srdci přivinul a jej do svého příbytku k přátelskému pohovoření při číši vína pozval.

Burkhard — tak se totiž služebník ten jmenoval — byl nejpřednější a nejdůvěrnější služebník hraběte Duchheima, jemuž tento nejdůležitější a nejtajnější věci svěřoval, čehož onen pro svou oddanost a věrnost v úplné míře zasluhoval. Předkové Burkhardovi sloužili hrabatům Duchheimům již od dávných časů, tak že první místo v službě této rodiny dědičně s otce na syna přecházelo. Takovým způsobem povstala mezi těmito rodinami jakási patriarchální důvěrnost; věrná oddanost s jedné a vděčná laskavost s druhé strany tužily krásný svazek tento. Bedřich nabyl za svého pobytí v zámku tomto zhusta té přesvědčenosti, že byl vliv nemalý, jakýž Burkhard v záležitostech hraběcích měl.

Oba, Bedřich i Burkhard, posadili se na dubový stůl; Burkhardova manželka byla povážlivá, usedlá žena; nebyla sice krásná, ale jak to u mnohých žen bývá, svou příjemností a vlídností každého získala, a kdo se jí do velkých modrých očí podíval, samou dobrotu a srdečnost v nich spatřoval. Dobří tito manželé měli jediného syna, jenž však v službě hraběcí na jiném zámku se nacházel.

Při číši dobrého vína rozehřála se brzy srdce všech a hovor mezi těmito dobrými lidmi byl živý a čím dále tím důvěrnější. Burkhard seznámil brzy Bedřicha se všemi svými domácími záležitostmi, a choval se k němu vůbec tak, jakoby již dávno staří známí byli. Touto vlídností a jakýmsi citem domácnosti jat, neváhal také Bedřich a brzy všecky své nehody vypravoval.

Burkhard a manželka jeho poslouchali soucitně vypravování jeho, a když skončil, pravil Burkhard: „Ztratil jste velmi mnoho, a já zajisté mám s vámi srdečnou outrpnost; útěchy však vám poskytnouti nemohu, domní-

vaje se, že ji každý v srdci svém hledati musí, pokud srdce čisto a vší viny prázdno jest. Ostatní ponechte času, jenž takové neduhy nejlépe léčí. Nyní však jest toulání vašemu konec, zůstaňte jenom u nás; doufám, že se brzy nějaká změna stane, kdež vám hrabě náš něčím prospěje. Vy hledáte novou vlast; v zemi naší jest mnoho vystěhovalců: také pro vás se zde místečka najde. Časy jsou nepokojny a každé zemi jest šlechetných srdcí třeba; protož pusťte všecky zbytečné starosti z hlavy a zůstaňte tam, kde vás lidé rádi mají.“

Od toho času žil Bedřich pokojně v přítulku svém, a kdyby nebyly myšlénky na Anežku a na vlast klid jeho kalily, bylby se za šťastného pokládal. Jak často si připomínal ony šťastné doby, jež v Anežčině lásce trávíval, ony doby, v nichž se mu ráj blažeností otvíral. S ní žíti, bylo jediné přání, jediná touha jeho. Nyní však vzdálen vlasti, vzdálen Anežky nemohl ani pomysliti, žeby někdy tu neb onu spatřiti mohl.

V takových trudných dobách trávíval celé

dni v obydlí svém, neboť nechtěl ani okázati smutek svůj, ani svých domácích zarmucovati, kteříž mu skutečně celým srdcem byli nakloněni. Jinak býval rád často v společnosti přítele Burkharda, jenž byl muž zkušený a na svůj stav dosti vzdělaný.

VIII.

Tak ušel drahný čas; zima nastala tuhá a sníh pokryl celou krajinu dosti vysoko, tak že bylo obtížno, někam ze zámku vyjíti.

Bedřich nepozoroval žádné změny; jenom časem vídal jakéhosi jezdce přijížděti, jenž mnoho s hrabětem vyjednával, a když odjel, povolal hrabě vždy Burkharda k sobě a dlouho jej u sebe podržel. To bývala jediná změna po celý čas zimní v jednotvárném živobytí zámeckém.

Nastaly příjemnější dny březnové; paprsky sluneční rozhřívaly sníh, k čemuž teplé polední větry napomáhaly.

Jednoho večera přikvapil jezdec. Bylo na něm i na koni viděti, že těžkou a rychlou jízdu vykonali. Jezdec slézal obtížně s koně a

opíral se o Burkharda, jenž jej hned s jakousi úctou k pánu svému vedl. Kůň byl však upocen, se svěšenou hlavou a klopotavým krokem následoval sluhu, jej do stáje vedoucího.

Toto vše pozoroval Bedřich z okna svého. Rád by byl věděl, kdo ten muž jest; že obyčejný posel není, soudil z chování se Burkharda k němu, jenž se k němu velmi šetrně měl. Brzy ale pustil tuto myšlénku z mysli a chystal se na odpočinutí; neboť s Burkhardem nebylo již dnes žádné jednání možno, an se tenkráte dlouho od hraběte nevracel.

Druhého dne ráno navštívil Bedřich Burkhardovu rodinu jako obyčejně. Burkhard sedě v pohodlném křesle, přivítal jej velmi laskavě, čelo jeho nebylo však tak jasné jako jindy; bylo na něm znáti, že v mysli jeho něco utkvělo, co mu nemalou starost působiti se zdálo.

Bedřich se posadil k oknu a hleděl chvíli na Burkharda, jenž se neobyčejně zamyslil, pak pravil:

„Dnes vás vidím, milý příteli, velmi zamyšleného, čemuž se nad míru diviti musím,

an vždy veselé mysli býváte. Zajisté něco důležitého se přihodilo.“

Burkhard, jakoby se byl ještě chvílku rozmýšlel, odpověděl: „Ano něco velmi důležitého . . . nastává doba rozhodující, doba, kdežto šlechetnému pánu mému, doufám, i možno bude, aby o vaši budoucnost se postaral, jak vám to byl přislíbil. Až posud sem o věcech těchto s vámi nemluvil; nyní však, an blíží se doba rozhodující, všecko vám krátce vysvětlím, a že pak vyplníte, oč vás požádám, již napřed jsem přesvědčen.“

I pokynul mu, aby k němu přisedl, načež jal se vypravovati takto:

„Jan Jiří, kníže náš, vešel ve spolek s císařem německým, k čemuž mu mnozí přednější u dvora radili. Někteří pánové saští se však tomu opírali, mezi nimiž i náš hrabě jest, jenž u dvora vysoký úřad zastával. Odporná strana dostala vrch a hrabě náš byl ode dvora vypovězen a poukázáno mu obydlí na tomto zámku. Pánové stejného smýšlení udělali mezi sebou úmluvu, že chtí všemožně Jana

Jiřího k tomu přemluviti, aby od strany císařské odstoupil a s protestantskou stranou se spojil. Hrabě náš jest hlavou tohoto spolku. Nepřátelé naši mají o tom vědomost, a hledí všemožným způsobem účel ten překaziti, a aby nějakých důkazů proti pánu mému se dopídili, střeží svým lidem pilně zámek náš. Že mne tito dva žoldnéři přepadli, byl skutek jejich. Já jsem nesl důležitý dopis našemu hraběti, a kdyby se byl dopis ten do rukou našich nepřátel dostal, byl by hrabě náš co zrádce vlasti prohlášen a soudu odevzdán. Jaký rozsudek by byl od nepřátel vyšel, můžete sobě pomysliti. Nyní víte, jak důležitou službu jste hraběti našemu prokázal. O spisu tom ovšem nevěděli ; ten šelma Černý Peter, jenž se dal od nepřátel našich zakoupiti, nepochybně jakýmsi způsobem vyslídil, že nějakou zprávu ponesu, a vyzradil to. Jezdec, jehož jste viděl, jest důvěrný přítel našeho pána, kterýž mu vždy zprávy přinášel. Ale tenkráte se mu zle vedlo, neboť pronásledován měl co dělati, aby svým nepřátelům uklouzl, v čemž mu nejlépe

posloužilo, že krajinu naši dobře zná. Nyní však nesmí zámek opustiti, neboť by zajisté lupičům těm do rukou upadl. Ovšem by u něho nic nenašli; tím však není pánu našemu posloužено. Blíží se doba nad míru důležitá a rozhodná, protož se také nepřátelé naši všemožně vynasnažují, aby se udrželi. Našemu pánu záleží na tom, aby předůležitou zprávu spojencům svým poslal. Koho však má poslati? Našim lidem se nemůže a nesmí z mnohých příčin svěřiti. Jezdec a já jsme příliš známi, abychom na tak dlouhé cestě všem úkladům ujíti doufali. Protož nám věc tato velmi mnoho starostí dělá.“

Bedřich poslouchal napnutě celou tuto řeč, jejížto konec jej obzvláště do velkých nesnází přivedl. Znamenal dobře, kam Burkhard míří; ale věc ta se mu zdála velmi nesnadná. Jak by byl mohl poselství toto na se vzíti, jež samo v sobě nad míru nebezpečné bylo, pro něho však co cizince v případě zatknutí jistou záhubu za následek mělo? V bouřlivých těchto časech bylo se těžko spravedlnosti dovolati,

obzvláště, kde náruživosti průchodu měly. To však by jej bylo méně zdržovalo; přímost jeho ale se zpouzela, aby se propůjčil jakémusi podniknutí, kteréž ještě úplně neznal. Tuto považlivost také netajil, nýbrž přímo ji vyslovil, když Burkhard ve jmenu pána svého jej požádal, zdali by poselství to sám na sebe nepřijal?

„To tedy jest, co vás v rozpaky uvádí?“ usmál se Burkhard. „Tot právě důkaz šlechetnosti vaší, a nyní jsem přesvědčen, že úplné důvěry hoden jste. Buďte tak laskav, a doprovoďte mě k pánu mému, ten vám všecko k žádosti vaší vysvětlí. Nemyslete však, že se tím v nějakou povinnost uvážete. Ručím za to, že i potom dle uznání svého jednati můžete.“

Navržení to přijal Bedřich ochotně a oba se k hraběti odebrali.

Nasledek rozmluvy s hrabětem byl, že se Bedřich uvolil, že se pokusí o vykonání poselství toho.

Druhého dne odpoledne stál Bedřich u okna ouplně na cestu připraven a zcela tak

oblečen, jak jsme jej byli před několika měsíci na cestě viděli. Změny na něm nebylo žádné viděti, krom že bledý obličej jeho jaksi mírnější býti se zdál, ačkoliv oko jeho plamene děsného nepozbylo.

Po krásném dnu včerejším nastalo opět bouřlivé počasí, jak to obyčejně z jara bývá, nežli se povětrnost usadí. Šedé husté mraky, větrem prudkým poháněné, zakrývaly oblohu a pošmourný den předpovídal velmi tmavou noc.

Bedřich hleděl zamyšlen do vůkolí, kdež mraky, z nichž déšť se sněhem padal, chvílemi až k hlavám vrchů snižovati se zdály. Burkhard sedě u kulatého stolu, s těžkými myšlénkami se obíral.

Dle usnešení měl Bedřich dnes v noci na cestu se vydati. Nejbližší městečko, kdež dobrý kůň na něho čekal, bylo několik hodin vzdáleno, odtud měl ještě skoro čtyry dni co jeti, než se do Lipska dostal. Ze zámku jej měl věrný sluha postrannými stezkami lesními pouze několika obyvatelům zámeckým povědomými vesti, aby protivníkům ušel.

Bouřlivé povětří podporovalo ovšem podniknutí toto, na druhé straně však kladla tma velké překážky v cestu, tak že se snadno státi mohlo, žeby zbloudili a tak protivníkům do rukou upadli; i jinak mohli také k úrazu přijíti, neboť stezky ty byly místy příkré a neschůdné.

Aby se dověděli, jak venku bezpečno, vyslali věrného sluhu, jenž okolí prohlednouti měl, zdaliby někde nepřátelé v některé záloze nebyli, jimž by se vyhnouti měli. Ten se vrátil se zprávou, že nikdež nic podezřelého nespatřil. Vůbec se staral Burkhard co možná pečlivě o to, aby Bedřich v té věci do žádného nebezpečenství neupadl. Hrabě Duchheim jej zaopatřil všemi potřebami velmi hojně a tak očekávali noční doby, aby se na cestu vydati mohl.

„Je to strašlivé povětří!“ řekl Burkhard starostlivě. „Budou muset dva s vámi jíti, dílem k vaší ochraně, dílem aby vás všudy šťastně převedli.“

„Učiňte, jak za dobré uznáte,“ odpověděl Bedřich.

Zatím se zcela setmělo a doba se přiblížila, kdež Bedřich vyjíti měl. Hrabě přišel a mnohými upřímnými slovy se s Bedřichem rozloučil a všelikou dobrou radu mu ještě dal, jak by se zachovati měl. Burkhard mu tiskl srdečně ruku a dal mu srdečně s Bohem. S pohnutým srdcem odcházel Bedřich od dobrých těch lidí, a doprovázen dvěma silnými a dobře ozbrojenými muži brzy v tmavé noci zmizel.

IX.

V německé říši se dosaváde vedla válka mezi katolickou a protestantskou stranou s největší rozhořčeností. Spojivše se protestantští knížata mezi sebou zvolili sobě dánského krále Kristiana IV. za nejvyššího vůdce. Ale i císař postavil silné vojsko pod zkušeným vůdcem do pole. Hrabě Valdštein, nejbohatší šlechtic v Čechách, jenž se byl již v dřívějších válkách vyznamenal a za to mnohými statky obdarován byl, nabídl císaři a pánu svému, že na své útraty znamenité vojsko nejen sebere, ale i vydržovati bude, jestliže mu císař povolí 50.000 mužů sebrati. Císař Ferdinand II., jenž posaváde celou válku tuto v spojení a pomocí vévody bavorského Maxmiliana vedl, přivolil k tomu a udělil Valdšteinovi právo, že směl

dle své libosti důstojníky ve vojště svém ustanoviti. Pověst o zkušenosti a bohatství hraběte Valdšteina přivábila velký počet dobrodruhů ze všech končin Německa pod prápor jeho, tak že v krátkém čase v počtě 30.000 mužů do pole vytáhl.

On a zkušený vůdce bavorský Tilly postavili se proti dánskému králi, jenž proti přesile takové pole držeti nemohl a brzy v krvavé bitvě od vůdce Tilly poražen s císařem narovnání učiniti musel, v němž se zavázal, že se více do záležitostí německé říše míchati nebude.

Takovým vítězstvím dosáhl císař Ferdinand II. v německé říši veliké moci; neboť ostatní menší knížata, jsouce hlavní podpory zbaveni, nemohli se sami císaři opříti. Císař vydal patent, v němž všem protestantským knížatům rozkázal, aby všecky statky, jež byli katolické straně odňali, opět navrátili. Strach a hrůza před císařským vojskem byla tak velká, že se skoro nikdo neopovážil, takového rozkazu neuposlechnouti. Kteří se však tomu opřeli, byli Valdšteinem k tomu nuceni.

Vůdce ten, stoje v čele mocného vojska, jež asi 100.000 mužů počítalo, byl nad míru hrdý a svou pýchou nezřídka i knížata říšská urážel. Podobně páchalo vojsko toto jak v přátelských tak i v nepřátelských zemích neslýchané loupeže a nepravosti, tak že se všech stran veliké stížnosti a žaloby na Valdšteina císaře docházely.

Takovým chováním povzbudil Valdštein mnoho mocných nepřátel proti sobě. Obzvláště kníže Maxmilian, jenž sobě velkých zásluh o dům císařský získal, těžce to nesl, že se Valdštein nad něho vypínal. Nepřátelé tito konečně u císaře dovedli toho, že Valdšteina ke své škodě, ačkoliv nerad, ze služby propustil. Propuštěním Valdšteina zbavil se císař také velkého vojska svého, neboť vojínové jsouce pouze slavným jmenem vůdcovým vázáni, opouštěli i hned prápor svůj. Událost tato byla císaři tím více na škodu, an právě nový mocný nepřítel proti němu povstal.

Gustav Adolf, král Švédský, dílem od císaře ve své královské důstojnosti uražen,

dílem od protestantských stavů vyzván, vystoupil nepřátelsky proti Ferdinandovi, aby svobodu protestantské víry v říši německé hájil. S 15.000 dobře ozbrojených a všemi potřebami dobře opatřených Švédů přepravil se přes baltické moře, maje ve svém vojsku mnoho zkušených vůdců, a vystoupil dne 24. června 1630 na pobřeží pomořanské. Darmo mu odporovali císařští vůdcové; všady poraženi museli vždy ustupovati, tak že Švédové v krátkém čase celých Pomořan dobyli a do Meklemburka vpadnouti se chystali, kteréžto knížetství také v brzce Švédům do rukou padlo. Císařští ustoupli do Braniborska, kamž Švédové za nimi táhli.

Takové vítězství krále švédského dodalo knížatům protestantským opět zmužilosti, tak že se někteří veřejně se švédským králem proti císaři spojili. Na vyzvání saského kurfirsta Jana Jiřího sjela se velká část knížat protestantských dne 6. února 1631 v Lipsku a tam mezi sebou narovnání učinili, že se

chtí brannou rukou proti zámyslům císařovým postaviti.

Na to počal císař všecky knížata, kteří se v Lipsku spojili, válečně stíhati, a skutečně také některé svou mocí k tomu donutil, že se spolku toho odříci museli.

Nejnebezpečnější mezi těmi knížaty byl císaři Jan Saský. Tento kníže zůstával až do nedávna věrně v spolku s císařem, až pak od něho po vydání výše řečeného patentu strany navrácení statků odstoupil. Císař se nyní nejvíce obával, aby se Švédy se nespojil, protož se také k němu s obzvláštní šetrností měl. V tomto záměru podporovali někteří císaře u dvora saského tím, že u Jana Jiřího nedůvěru proti králi švédskému vzbuzovali a jemu radili, aby se ani s ním ani s císařem nespojoval a tak neodvislým zůstal, a mezi císařem a švédským králem rozhodující moci sobě ponechal; ačkoliv mu opět jiní k spolku se Švédy radili, aby svobodu protestantské víry hájil a sobě jmena obhájce církve protestantské získal. Též mu dávali na uvá-

ženou, že země saská tak mocna není, aby mohla oběma mocnostem odpírati, že ji vojska nepřátelská rozsápou a že se bude muset konečně kníže té neb oné mocnější straně bezděčně poddati. Ale ctižádostivý kníže, zaslepen marnou domněnkou, že bude moci převabu dle libosti té neb oné straně přidati, neuposlechl rady jejich, a váhal ve spolek s Gustavem vejíti, nemysle na to, že takovým jednáním nepřátelství obou mocnářů na sebe popudí.

Takovým způsobem se utvořily v Sasích dvě strany. Švédská strana musela ustoupiti, poněvadž sám kníže proti ní byl, a mnozí byli ode dvora odstraněni, mezi nimiž hrabě Duchheim se nacházel. Nic méně stáli tito nejen mezi sebou, nýbrž i s králem Švédským v nepřetrženém srozumění a čekali pouze času, až by Janovi bělmo s očí strhli. Mezi tím časem jedna strana proti druhé brojila, hledajíc prostředků, aby u knížete vrchu dosáhla.

Musíme ještě připomenouti, že onen neznámý, jehož Bedřich do zámku k hraběti Duchheimovi dojížděti vídal, byl švédský důstojník,

skrze něhož král švédský s přátely svými tajně vyjednával.

Císař Ferdinand nepřestával onen výše řečený patent s největší přísností v skutek uváděti. Mezi statky katolíkům od protestantů odňaté náleželo také arcibiskupství Magdeburské, jež Kristian Vilém, kníže braniborský, v držení měl. Císařský vůdce Tilly vtrhl do okolí města toho a jal se dne 30. března 1631 město samé obléhati, an Gustav Adolf v Braniborsku zanepráždněn byl. Město nad míru bohaté a lidnaté odporovalo statečně všem návalům nepřátelským. —

Tak měly se věci v Německu, když Bedřich zámek opustil, a druhého dne na silném koni po cestě k Lipsku volně klusal. Cesta byla čím dále tím pohodlnější a nic ho nepotkalo, co by bylo podezření vzbuzovalo, pročež měl také času s myšlénkami se obírati.

Hrabě jej byl seznámil se všemi okolnostmi a událostmi, jež jsme byli právě vypravovali, a zvláště obrátil pozornost jeho na to, že snažení jejich pouze na zachování svobody ve

víře cílí a že pouze tu hájí, aby každému svobodno bylo, víru svou vyznávati, a péče ta že se nevztahuje pouze na jejich zem, nýbrž i na ostatní země, v nichž protestantská víra místa má a místa měla, a že chtí císaře k tomu přinutiti, aby svobodu ve víře i v zemích svých povolil.

Bedřich co protestant neměl naděje, že by se někdy do vlasti své vrátiti mohl. Takové vysvětlení v něm vzbudilo blahou naději, že snad se bude moci opět do vlasti své navrátiti, kamž jej touha jeho vždy táhla. I uchopil se horlivě této myšlénky, domnívaje se, že sobě nejaké zásluhy získá, když k tomu přispěje a krajanům svým volnosti v náboženství vymáhati pomůže. To byla příčina, jakáž jej k tomu přiměla, že se hraběti k takové službě propůjčil a též hotov byl činně u věci té se zúčastniti.

Čím blíže k Lipsku přijížděl, tím živější byla cesta. Mnozí dobrodruzi táhli ze všech stran k Lipsku, by se pod prapor saský postavili; neboť dle úmluvy knížat sbíral kur-

first pole a chystal se tím více k boji, an takořka dvě nepřátelská vojska zemi jeho hrozila.

Bedřich nevida žádného nebezpečenství, připojil se k jednomu zástupu, jenž jej také za vojína považoval, a tak se bez úrazu do Lipska dostal.

V městě jakož i v okolí města bylo velmi živo. Dobrodruhové rozličných zemí a jazyků buďto v tlupách buďto po různu sem a tam přecházeli. Množství stanů bylo okolo města rozbito, z nichž hluk a hrubý zpěv se ozýval; v nich se prodávaly nápoje a pokrmy a v nich se také tehdáž oblíbená hra v kostky provozovala. Zde onde ležely neb stály tlupy vojínů buď sobě hovíce neb o všelikých výpravách vojenských hovořice; mezi nimi přecházely osoby, jež pouze zisku svého hledíce všeliké zboží hbitým jazykem nabízely a vychvalovaly.

Největší tlačenice však byla okolo stanů, v nichž se vojínové najímali a vypláceli; z těch vycházeli mnozí, krvavý peníz na ruce počítajíce, jejž byli co závdavek přijali. Ti se

stavěli v jednu stranu a když byl jich počet úplný, odvedeni jsou v jinou stranu, kdež se ve zbrani cvičili.

Bylo to zajímavé podívání na tyto vysmahlé, pusté, zarostlé obličeje a všeliké hmotné, každou povětrností otužilé postavy v rozmanitých krojích.

Hledě zvědavým okem na toto pestré a živé hemžení, ubíral se Bedřich pomalu tímto davem, až se konečně do města dostal, kdež se s velkou tíží hospody doptal, jakouž mu Burkhard schválil.

Odevzdav koně sluhovi k ošetřování, odebral se do světnice, kteráž však lidem přeplněna byla. Na žádost jeho mu vykázal hospodský malou světničku, a poněvadž již pozdě bylo, odebral se cestou utrmácený Bedřich brzy na odpočinutí.

Druhého dne časně ráno lomozem probuzen vstal a při snídani měl dosti příležitosti, hospodského se vyptati, kde hrabě S . . . bydlí. Po ulicích se opakoval včerejší obraz, všudy dav lidu a všudy hluk a křik. Bedřich se dostal k velikému domu, jehožto vrata byla

zavřena; beze všeho rozmýšlení zatloukl železným kladívkem, k tomuto účelu na krátkém řetízku k vratům připevněným, na vrata a nedlouho na to se tato otevřela; silný muž se objevil na prahu a ptal se Bedřicha, co žádá. Když mu tento svou žádost vyjevil, že má hraběti důležité poselství vyříditi, prohledl jej pátravě, jakoby se ubezpečiti chtěl, že žádného zlého úmyslu nemá; na to jej vpustil do domu a opět vrata bedlivě zavřel.

Bedřich vstoupil do velikého průjezdu, jenž do dvora vedl. „Posečkejte tuto, půjdu vás ohlásit," pravil sluha, ukázal Bedřichovi do malé otevřené světnice a odešel.

Ten vstoupil do světnice, jež sluhovi tomu nepochybně za obydlí sloužila. Všecko nářadí v ní bylo jednoduché; na veliké skobě u dveří visel veliký svazek klíčů, a jediné okno silnou mříží opatřené šlo na dvůr, kdež dva mužové vodu ze studně vážili. Bedřich přistoupil k oknu, hleděl do prostranného čtyrhraného dvora; vysoké zdi se pnuly zhůru, v nichž mnoho oken viděti bylo. Krom těchto dvou mužů ne-

bylo nikoho viděti. Po chvíli se sluha vrátil a oznámil mu, aby nahoru šel. Bedřich jej následoval a vstoupiv do skvěle ozdobené komnaty, spatřil muže letitého nevelikého zrostu, se šedivou, trochu ku předu nahnutou hlavou, jehož červená tvář a bystré oči o dobrém zdraví svědčily.

„Jaká jest žádost vaše?“ ptal se hrabě.

„Jsem posel od hraběte Duchheima,“ odpověděl Bedřich a podal hraběti list pečetí opatřený.

Hrabě rozpečetil list a četl, načež k Bedřichovi vlídně pravil: „Přítel můj vás velmi vřele vychvaluje, a připomíná, jak důležitou službu jste mu prokázal; protož buďte mi vítán a přijměte pohostinství mé. Abyste se k hraběti navrátil, není zapotřebí, on sem přijede.“

Na to zazvonil, a když sluha vešel, pravil k němu: „Sebalde, tuto náš host, postarej se o to, aby věci jeho z hospody sem přišly, a vykaž mu byt v domě našem.“

Ubytovav se tam Bedřich a nemaje nic na práci procházel se po městě a v okolí jeho,

a rád pozoroval život válečný, kterýž se před očima jeho vedl. Děly se přípravy, jakoby nepřítel byl již přede dveřmi; město se pečlivě a dle možnosti upevňovalo, jakkoliv viděti bylo, žeby dlouhé obležení nevydrželo. Denně přicházely zprávy o pokrocích krále švédského a o nedaření se vůdci Tillymu před Magdeburkem; až dosaváde se ještě Magdeburští statečně bránili.

X.

V domě hraběte S. . . scházívalo se denně několik osob, jak bylo pozorovati, vyššího stavu, jež s hrabětem, jak se zdálo, důležité věci vyjednávaly. Bedřich si toho hrubě nevšímal; očekával toužebně příchod hraběte Duchheima, příznivce svého; ale den po dni mizel a hrabě S. . . jej vždy přívětivě odbýval, aby měl ztrpení, že věc ta se přenáhliti nedá a že dosaváde protivná strana jakousi převahu má, která se však již ku konci blíží. Jednoho dne však mu zvěstoval, že kurfirst Jan hraběte Duchheima opět ke dvoru svému povolal a že jest již posel na cestě, aby jej o tom zpravil. A tak tomu také skutečně bylo.

V několika dnech přijel hrabě Duchheim

do Lipska a ubytoval se u svého přítele hraběte S. . . , dílem, aby se svými přátely pohodlněji vyjednávati mohl, dílem také, že v domě jeho byt pro něho ještě v pořádku nebyl. Pozdravil Bedřicha velmi laskavě; i Burkhard se měl velmi srdečně k němu a vítali se oba co staří dobří prátelé.

Na druhý den ráno sešlo se v domě mnoho pánů, kteří všickni hraběte Duchheima s nelíčenou radostí a srdečností vítali, a usnesli se na tom, aby se hrabě Duchheim bez odkladu ke dvoru kurfirstovu odebral a Janovi se představil, oni že jej chtí tam očekávati.

Doprovázen Burkhardem a Bedřichem a sloužícími ubíral se hrabě Duchheim koňmo do paláce pána svého. Tam ve velké předsíni již mnoho osob čekalo, by se buď knížeti představily, buď jej o nějakou milost žádaly: větší počet náležel stavu vojenskému. Několik známých a přátel hned hraběte obklopilo, a dvorně jej vítajíce s ním hovořiti počali. Hrabě požádal okolojedoucího dvořenína, by jej u knížete ohlásil. V tom však vstoupil do síně

posel a přiblíživ se ke dveřím do komnaty knížecí vedoucím požádal tu stojícího panoše, by jej bez prodlení u knížete ohlásil, že předůležité poselství přináší. Panoš vešel do komnaty, hned se ale zase vrátil a posla tám pustil.

Hovor v síni okamžitě umlkl a každý obracel zrak svůj ke dveřím, v nichž posel zmizel. Že důležité poselství přináší a že dalekou cestu vykonal, bylo na jeho chvatu a na obleku viděti, jeden hleděl zvědavě na druhého, jakoby se tázati chtěl, co to znamená.

Dvéře se opět otevřely a několik dvořanínů kráčelo rychlým krokem ze síně, a než čtvrt hodiny minulo, scházeli se nejpřednější raddové také tak rychle a vstupovali mlčky do komnaty knížecí.

Konečně tajemství toto jedním dvořenínem vyšlo. Posel přinesl správu, že Tilly Magdeburku dobyl; podrobnější zprávy však se ještě nedostávalo. Zpráva tato způsobila veliké pohnutí mezi přítomnými. Mnozí nahlížejíce, že se v této případnosti ku knížeti nedostanou,

opouštěli síň, by novinu tu svým známým oznámili; někteří však předce zde zůstali, očekávajíce, co se v komnatě děje; mezi těmi byl také hrabě Duchheim.

Po dosti dlouhém čase počali se knížecí raddové rozcházeti, a jeden z dvořenínů přistoupiv k hraběti Duchheimovi, vyzval jej, aby do komnaty knížecí vstoupil, kteréžto vyzvání tento hned vyplnil.

Hrabě vstoupiv do komnaty hluboce se před knížetem poklonil. Jan Jiří, muž něco přes čtyřidcet let, ušlechtilé postavy, seděl ve velkém červeným aksamitem potaženém křesle u malého stolku, na němž několik papírů a pergamenu porůznu leželo; svraštělé čelo jeho bylo důkazem, že neobyčejné starosti ducha jeho tíží.

„Osvícený kníže a milostivý pane můj!“ pravil Duchheim, „přicházím k rozkazu vašemu a přináším věrnost a dobrou vůli k službě Osvícenosti Vaší.“

Jan mu pokynul přívětivě rukou a pravil přímě: „Původem některých lidí povstalo mezi

námi nedorozumění, kteréž když sobě nepřipomeneme, nejlépe učiníme. Buďte jist, že v srdci našem jsme vždy nesli památku muže, jehožto předkové knížecímu domu našemu věrně sloužili, čehož se i my do vás nadějeme.“

Rozmlouvali spolu dlouho. Kníže mu oznámil, že právě obdržel smutnou zprávu o dobytí Magdeburku, načež doložil: „Tímto vítězstvím nabyl císař opět velké moci, a jest se obávati, aby ji k našemu útisku nepoužil. Jest tedy nutná potřeba, abychom na všelikery nehody se připravili. Vaši službu, pane hrabě, ponechávám si v příhodný čas; zůstaňte zde a k mému rozkazu vždy pohotově.“

Zatím se také ve městě pověsť o dobytí Magdeburku roznesla a mnohé strašlivé věci se tu a tam vypravovaly, jakéž nepřítel v tomto nešťastném městě páše: mnoho tisíc lidí přišlo dílem mečem, dílem ohněm o život, a vyjmouc pouze několik stavení, celé město popelem lehlo. Všecko se děsilo, Tilly vyvýšil moc císařovu tak, že mnozí knížata protestantští se ze strachu úmluvy Lipské odříkávali a

císaři se vzdávali. Jiní opět znamenajíce, jak ukrutně sobě Tilly všady počíná, neupouštěli od prvního úmyslu svého a spojili se s švédským králem ze strachu, čehož dříve z dobré vůle učiniti nechtěli.

Mezi těmi byl kurfirst saský Jan Jiří jeden z nejmocnějších a nejpřednějších. Proti tomu, aby se s králem švédským spojiti nemohl, táhl hned Tilly se vší svou mocí, všady strašlivě zem hubě. Nežli do Saska vtrhl, vyslal ke kurfirstovi posly, žádaje od něho, aby se úmluvy Lipské odřekl, a vojsko své buď propustil, buď proti švédskému králi s císařským spojil, hroze mu jinak nejstrašlivějším zpustošením zemí jeho. Takovým počínáním Tillyho rozhorčen a spolehaje se na blízkou pomoc krále švédského, odřekl se Jan Jiří docela císaře, načež Tilly do Saska vtrhna, pálil a hubil všady co nejukrutněji.

Jan nemeškal a vyslal rychle posly ku králi Gustavovi, nabízeje se mu se vší svou mocí a žádaje o pomoc. Po dlouhém vyjednávání svolil Gustav Adolf k žádosti jeho. Zatím

stáhl Jan celou svou moc v okolí Lipském. Vida však, žeby sám jediný přesile císařské odporovati nemohl, a umluviv se s králem, odporučil hájení Lipska vůdci svému Janovi z Pforty, a když se král švédský s vojskem svým přes Labe přeplavil, přirazil se svými Sasy k němu.

XI.

Před domem hraběte S . . . stáli jednoho dne časně ráno čtyři vojínové, každý sedě na koni držel ještě jednoho za uzdu a očekávali svých pánů. Koně tito byli silní a bujní; náčiní měli na sobě dle tehdejšího času skvostné a stříbrem vykládané; z pouzder u sedel čouhaly hlavně pušek, znamení to, že jezdci do nastávajícího boje potáhnou. Jakkoliv to velmi časně bylo, stálo předce okolo nich v tlupech mnoho diváků, kteří zvědavě a netrpělivě příchod pánů očekávali.

Konečně vyšli z domu hrabě S . . ., hrabě Duchheim, Burkhard a Bedřich; všickni vsedali na koně, a vojíny doprovázeni ubírali se z města do ležení. Kromě hraběto S. . . byli všickni ozbrojeni. Kníže Jan znaje válečnou

zkušenost Duchheimovu, poručil mu jedno oddělení vojska svého; on měl v tomto tažení předvoj vésti. Hrabě S . . ., jemuž vysoké stáří nedovolovalo, aby do boje táhl, doprovázel svého přítele až za město.

Za nimi jeli Burkhard a Bedřich. Tento sedě na statném koni, byl dle tehdejšího času po vojensku oblečen; na sobě měl hnědý bůvolový kabátec hedbávím lemovaný a vyšívaný, spodky byly též kožené, na nohou měl boty, jichž holenky do polovice lýtek dosahovaly, kdež překlopeny byly, ostruhy měl hmotné, dobře postříbřené; hlavu mu kryl široký španělský klobouk s dlouhým bílým perem, jež se na zad sklánělo, přes prsy mu visel široký pás kožený, hedbávím prošívaný, na jehož konci po levé straně pádný meč se houpal. Hrabě Duchheim mu vymohl u knížete saského důstojenství polního hejtmana a zaopatřil jej velmi štědře všemi potřebami do pole. Vida Bedřich na blízku pohyblivý život vojenský, zalíbil jej sobě; duch jeho se rozjařil a on vyhledával hlučného zaměstnání, by bol srdce svého v

dobách nečinnosti vždy více zrůstající opět utajil. Protož se také dlouho nerozmýšlel a nabídnutí svého příznivce vděčně přijal.

Asi za hodinu dostali se k svému oddělení, kdež již všecko k pochodu připraveno bylo. Poněvadž již den před tím polní maršálek saský, hrabě Arnheim, jenž celému zástupu velel, byl rozkazy vydal, kázal hned hrabě Duchheim svým k pochodu. Hluk trub a bubnů se rozléhal, praporce vlály vesele v povětří jasném a celý zástup se vydal v nejlepším pořádku na cestu. Táhli krajinou, jež dosaváde smutných nehod válečných málo byla zakusila.

Bedřich jel v čele svého oddělení, s tváří bledou, okem děsným ohněm planoucím hleděl do vůkolí, zabrán v hluboké myšlénky. Tu se k němu přidružil Burkhard, a rozmluvu s ním rozpředl, aby jej trochu povyrazil. Mezi hovorem tázal se Bedřich, co slyšeti jest o císařském vojsku.

„Nic dobrého,“ odpověděl Burkhard. „Vůdce Tilly vtrhl již do země naší a všecko ohněm a mečem hubí. Kdyby bylo jenom polovice pravda,

co se o těchto ukrutnostech vypravuje, musel by býti člověk ten všeho lidského citu prázden. Dle posledních zpráv se soudí, že jej brzy Lipsko uvidí.“

„To asi sotva tak hroznému návalu odolá,“ prohodil Bedřich.

„Ba sotva; nepříteli k velkému prospěchu ale také sotva bude ; neboť jak mile Sasové se Švédy se spojí, potáhnou hned Tillymu v oustrety, a nepochybně rozhodne krvavá bitva, kdo zde má pánem býti.“

Druhého dne spatřili předvoj Švédů a k večeru rozbili po boku švédského ležení stany své. Oba zástupy se vítaly radostným pokřikem a střelbou. Někteří důstojníci švédští přijeli do ležení saského a seznámivše se se svými soudruhy, veselili se obapolně.

Když slunce zapadlo, zazněly v švédském táboře trouby a bubny, každý chvátal na stanovisko své a v tomto hrubém a divém životě se objevil vznešený obraz. Každý pluk se shromáždil okolo svého kazatele a vykonával pod širým nebem svou modlitbu; z tisícera úst se

ozývaly hlasy modlitbu odříkávající, pak se rozešli a pořádek a ticho se rozhostilo po celém táboře švédském. Gustav Adolf, jda ve všem příkladem napřed, bděl přísně nad zachováváním zákonů a pořádku, žádné hry a nepořádné živobytí netrpěl a přísně každého vinníka trestal.

Saské vojsko ze všech končin sehnané a takovému přísnému pořádku neobvyklé hledělo na to s podivením a příklad ten na ně působil tak mocně, že ten den Švédy následovalo a brzy se vše utišilo, tak že krom volání stráže málo kde jakéhosi hluku slyšeti bylo.

V městečku Torgavě, na levém břehu polabském ležícím, bylo na druhý den hned z rána velmi živo a hlučno. Důstojníci vojenští jakož i množství zprostých vojínů buďto službou vázáni aneb pouze z vůle přecházeli sem a tam, neb se rychle davem prodírali; chvílkami bylo spatřiti důstojníka řadou jemu slušně ustupujících vojínů pospíchati. Střed tohoto hemžení byl veliký zámek, v němž kurfirstové saští sídlo své mívali. Ve vůkolí zámku tohoto bylo velmi obtížno ke předu se dostati, a mnohý

musel nezřídka loktů svých vydatně upotřebiti, by se dostal k řadě kopiníků, kteříž zde na stráži zvědavý lid v pořádku udržovali a jenom povolaných do vnitř ohromného stavení vpouštěli.

V prostranném sále, podobiznami bývalých kurfirstů ozdobeném, sedělo okolo dlouhého hmotného stolu na velikých křeslech fialovým aksamitem potažených mnoho nejvyšších vůdců k vojenské radˇ shromážděných. Král švédský, *Gustav Adolf*, kurfirst saský, *Jan Jiří*, kurfirst braniborský, *Jiří Vilém*; mnozí vůdcové ve válce této proslulí, *Gustav Horn*, hrabě *Otto Ludvík*, *Banner*, *Teufel*, *Tott*, *Arnheim*, a mnozí jiní se zde sešli, by pod zprávou královou uvažovali, jakých prostředků v okolnostech těchto se uchopiti mají. Bylo to okamžení považlivé a osudné; na uzavření tohoto shromáždění zakládal se osud mnoha tisíc lidí a panovníků jejich, vše se muselo opatrně a důkladně uvážiti a ohledati, co by k provedení zámyslu jejich sloužiti mělo a přispělo; nic se nesmělo osudu neb náhodě ponechati. Nepřítel byl silný a zkušený; nepatrná chyba, malá ne-

opatrnost je mohla v největší neštěstí a zkázu uvaliti.

Kníže saský, práhna po tom, aby zem svou takového ukrutného a strašlivého nepřítele zbavil, radil horlivě k tomu, aby bez průtahu proti Tillymu táhli a s ním bitvu svedli, nežliby ještě více vojska stáhl, žeby pak těžko bylo, přesile jeho odolati; Gustav Adolf radil k opatrnosti.

Po dlouhém rokování se konečně rozhodl k bitvě. Kurfirst Jan předložil rozvrh k tažení tomu od polního maršálka Arnheima vypracovaný, a ten i přijat jest. Rada se skončila. Kurfirst braniborský, rozžehnav se s přítomnými, odebral se do země své, by přípravy válečné řídil.

Druhého dne časně ráno se chystalo švédské a saské vojsko na pochod proti Tillymu k Lipsku.

Zatím přitáhl Tilly k Lipsku a vyzval město, aby se vzdalo. Velitel posádky vida že nepřiteli tak silnému odolati nemůže, a nechtě město v úplnou záhubu uvrci, kdyby outokem dobyto bylo, vzdal se pod mírnými

výminkami. Dověděv se Tilly, že proti němu král švédský táhne, rozložil své vojsko v pevném táboru mezi vsí Vahren a Lindenthalem, odkudž nepřítel přijíti měl. V nepřehledné řadě stálo vojsko to v mnohých odděleních; s vrchů za vojskem otvírala děla své temné jícny, jsouc připravena záhubu a smrt na nepřítele metati. Tilly velel v prostředku, *Papenheim* vedl levé křídlo a hrabě *Fürstenberk* pravé. Síla celého vojska obnášela asi 35.000 mužů.

Tak očekával soka svého, jenž se v úplném pořádku ve dvou odděleních blížil. U vsi Podelvice zvané strhla se první bitka. Aby Švédům přechod přes potok stížili, postavili se jim zde císařští na odpor, byli však brzy poraženi a král mohl své vojsko proti císařským volně v šik postaviti. Po pravé straně postavili se Švédové ve dvou odděleních tak, kdyby jedno poraženo bylo, aby druhé do boje postoupiti mohlo. V středu velel vůdce Teufel, na levém křídle Gustav Horn a na pravém sám král. Nedůvěřuje se král v uda-

tnost saského vojska a aby v případu porážky neb povstalého nepořádku jedni druhým nepřekáželi, postavil Švédy tak, že je dosti široká mezera od Sasů dělila. Spojení Švédové a Sasové byli tak četní jako císařští.

Tak stála dvě udatná, v mnohých bitvách vítězná vojska pod nejzkušenějšími vůdci téhož času proti sobě, aby v krátce rozhodla, kdo dále tu vítězem bude.

Ještě pozdě večer před bitvou seděl Bedřich s Burkhardem v stanu svém, přátelsky rozmlouvajíce. Blížila se doba, kde život a smrt na vahách byly. Burkhard zpomněl si na manželku a na syna, Bedřich na vlast, na Anežku, na přítele, jehož laskavost hostinského přístřešku mu byla dopřála.

„Vám, milý příteli," pravil tu Bedřich, „může být útěchou to, padnete-li, že vás aspoň někdo srdečně oželí. Jinak jest to se mnou; padnu-li, nikdo na mne nezpomene, a tělo své ani ve vlasti nesložím."

Oba se zamlčeli. Burkhard, že nevěděl na tento stesk žádné podstatné odpovědi, a

Bedřich zaletěl v duchu se svými trudnými myšlénkami do krajů otčiny své. Hodnou chvíli panovalo v stanu hluboké ticho. Konečně pravil Bedřich: „Dvě věrné duše chovají pro mne přátelskou lásku v čistých srdcích svých. Padnu-li zejtra, prokažte mi tu přátelskou lásku a oznamte jim smrt mou. Budou sice truchliti, ale myšlénka, že jsem v boji padl, zmírní bolest jejich.“

„Aj toť vyhliží, jakobyste chtěl při dobrém zdraví poslední vůli dělati!“ odpověděl Burkhard, nutě se k veselosti. „Kdož by hned o smrti mluvil! Já doufám, že budeme zejtra v úplném zrdaví radostně vítězství slaviti.“

„Dejž to Bůh!“ vzdychl si Bedřich.

XII.

Nastal den 7. září 1631. Slunce vystupovalo jasně na modré báni nebeské, mír a blaho přinášejíc, a zlaté paprsky jeho se odrážely v tisíceré zbrani, jež se brzy v krvi lidské ztápěti měla. Lomoz zbraně a hluk četných hlasů naplňovaly celé okolí, z nichž mnohé na vždy umlknouti měly. Tisícero mužů udatných a hrdých vítalo den tento osudný hlukem a zpěvem, z nichž mnozí konce jeho nedočkali.

Oboje vojska nepřátelská stála hned časně ráno v šiku. Král Gustav Adolf projížděl řady vojínů svých, bystré oko jeho přehlídlo ještě jednou každé postavení vojska svého. Jízda byla v malé oddělení rozdělena, tak že se snadno na každou stranu obrátiti mohla; mezi ní stála opět pěchota, též v malých od-

děleních. Ohnivými slovy vybízel král vojíny své k stálosti a udatnosti, a všady, kde se ukázal, vítaly jej pokřiky lásku a oddanost projevující. Podobně učinil polní maršálek Arnheim a kurfirst Jan ve vojště saském.

Maje křídlo saského vojska kryti a spolu též mezeru mezi saským a švédským vojskem brániti, kdyby se tam císařští vedrati chtěli, stál hrabě Duchheim s dosti silným oddělením a s několika děly v té straně; nedaleko něho byl Bedřich. Bylo ještě záhy a obě nepřátelské strany stály, očekávajíce znamení k bitvě. Zahlídna hrabě Bedřicha, přiklusal na svém bujném oři k němu.

„Jak jest, příteli?“ promluvil k němu vlídně a laskavě. „My zde máme rozkošné místečko, tak že nám je nepřátelé naši závidí a brzy nás navštíví.“

„Právě jsem se také ohlížel,“ pravil Bedřich usmívaje se, „a myslím, že zde dlouho pokojně státi nebudem.“

„Tím lépe,“ odpověděl hrabě, „aspoň se

nám krev trochu rozhřeje, a pak to půjde hned veseleji.“

„Snad až příliš vesele,“ řekl Bedřich. „Hle, jak tamto na návrší ti neohrabaní kyrysníci na vás jaksi až příliš laskavě pohlížeji, jakoby se ani dočkat nemohli, aby nás upřímně uvítali.“

V tom zahoukla rána z děla císařského, hned za ní druhá, třetí a hrubá střelba počala hlubokým houkáním povětří naplňovati. Harcovníci s obou stran se rozvinuli a začali mezi oběma vojsky lehkou bi ku. Prach se zdvihal s oraných polí a spojiv se s kouřem a dýmem dělovým, zahaloval obě vojska, tak že jen zde onde odlesky zbraní se kmitaly. Hluk a lomoz se zmáhal a krvavé divadlo začalo. To trvalo dlouhou chvíli, až pak pronikavé troubení a bubnování a divý pokřik bojovníků oznamovaly, že hlavní voje do sebe vrazily.

Saské oddělení stálo dosaváde skoro nečinně; nepřítel zde činil posud jen slabé útoky, jakoby jim chtěl pouze brániti, aby Švédům ku pomoci býti nemohli, an se tam hlavní bitva děla.

Najednou se ono oddělení kyrysníků, na něž byl Bedřich ukázal, hnulo a jako burácející vichřice s rychlostí nesmírnou rázem na Duchheimovo oddělení vrazilo. Děla hřměla, šavle řinčely, hluk a lomoz se rozléhal; ale oddělení saské stálo pevně a odráželo zmužile nával tento. Mnohý těžký jezdec se válel po zemi a skropil ji krví svou.

Ale hle! z levé strany se blížil zástup za zástupem co chmury hromonosné. Tilly hnal outokem nejodvážnějším a nejudatnějším na Švédy; ale tito stáli co skála a odolali nejudatnějšímu outoku nepřátelskému. Nemoha zde nic pořídíti, obrátil se Tilly s celou svou silou na oddělení saské s takovou prudkostí, že tito déle odolati nemohli, a brzy povstal mezi nimi nepořádek a zmatek takový, že se posléze na útěk dali.

Ještě stál hrabě Duchheim se svým oddělením dosti pevně a nabízel příkladem a slovem vojíny své k odporu, v čemž jej Bedřich se setninou svou mužně podporoval. An ostatek vojska saského v divém zmatku

sem a tam se rozstupoval a posléze na outěk divý se dal, snažil se Duchheim svými pluky outěk tento kryti a nepříteli co možná vítězství ztenčiti. Vida však, že déle přesile odolati nemůže, kázal svým aby zponenáhla ustupovali a k Švedům se blížili, kdež podpory dosáhnouti doufal, což se mu aspoň tak podařilo, že se ustupování to pořádně dělo. Bedřich vedl zadní voj s takovou opatrností a zmužilostí, že nepřítel nic značného pořídití nemohl: brzy ustupuje, brzy opět proti nepříteli se stavě, odrážel outoky jeho. Tut se najednou vyřítí čerstvý pluk jízdy co blesk a s takovou prudkostí Sasům v bok vrazil, že se v prvním okamžení viklati počal.

Vida Duchheim nebezpečí toto, cválal v ta místa, kde nejprudší seč byla. Bedřich znamenaje, že se boj v tomto místě a v té straně rozhodnouti musí, chvátal se svou setninou za hrabětem, kdež se již řady rozvinuly a muž proti muži se bránil. Ohlížel se po hraběti a spatřil jej v davu nepřátel statně se oháněti, Burkhard po jeho boku. Poráženje před

sebou co se mu v cestu stavělo, tlačil se s několika vojíny ku předu, až se k hraběti dostal, jenž se proti čtyrem kyrysníkům sám s Burkhardem bránil. Vidí, jak jeden kyrysník po straně na hraběte žene, i bodne koně, jenž jedním skokem ku kyrysníku jej donesl; rázem mu odrazí meč a svede s ním půtku. Meče se míhaly, po chvíli se mu však najednou zableskло před očima, ucítí sečnou ránu v obličeji, krev mu zaleje oči a on se svalí bez sebe s koně. —

Sasové byli úplně na hlavu poraženi a krom několika pluků dalo se vše na útěk. Švédové však dosaváde pevně stáli. Vůdce Pappenheim hnal několikráte nejzuřivějším outokem na pravé křídlo, kdež král sám osobně velel, ale bez oučinku, až pak sám ustoupiti přinucen byl.

Dověděv se král o porážce Sasů, vyslal hned několik pluků na levé křídlo k posile, sám pak odpůrce svého zproštěn, učinil outok na návrší, kdež nepřátelská děla stála, dobyl jich a obrátil je na Tillyho. To rozhodlo. Plu-

kové císařští z dvou stran obklopeni trhali se, až pak se konečně na útěk obrátili.

Tak dosáhl král švédský úplného vítězství v bitvě u *Breitenfeldu*.

Noc se sklonila na zemi a zahalila krvavé bojiště v tmavý plášť svůj. Ticho se rozhostilo v okolí, kdež nedávno válečný hluk, náruživé křiky a lomoz zbraně se ozývaly. Na nebi nebylo hvězd spatřiti; jenom temný lesk měsíce se chvílemi protrhanými mraky prodíral a mžikem smutné jeviště osvěcoval. Temné úpění a vzdechy umírajících a raněných všady se ozývaly. Noční stráže na bojišti rozestavené podobaly se více duchům nadvětrným, schránek svých chatrných hledajícím; zde onde se ploužila postava jakéhosi nočního poběhlíka, aneb splašený kůň frkaje přebíhal sem i tam; ostatně bylo ticho hrobové.

Tuť se zakmitla na mnohých místech světla, jež se dělila a po bojišti míhala. Lidumilý král rozkázal lékařům, by ještě této noci raněných vyhledávali a pomoci a ulehčení těm poskytli, jimž by pomoc ráno již pozdě přišla.

XIII.

U paty nevysokého pohoří stálo v příjemném oudolí nevelké, ale pohodlné a čisté stavení; okolo něho vypínalo se několik lip, jejichž lupení již žloutlo; bylo to za dnů říjnových. Pod jednou krásnou košatou lípou stála lavička s malým stolkem zeleně natřeným, odkudž se mohlo celé toto okolí přehlednouti, jež nepříliš vysoké, borovím porostlé vrchy obíhaly. Schylovalo se k poledni, paprskové slunenční vysílaly ještě dosti tepla. Nikde ani živé duše viděti nebylo.

Tu se otevřely dvéře u stavení a dvě osoby se objevily na prahu. Muž nepříliš vysoké ale zavalité postavy opatrně vedl muže zrostu vysokého, jenž celou hlavu a jednu stranu obličeje obvázanou měl, a jednou rukou

se o menšího tovaryše svého, druhou o silnou hůl podpíral.

„Dnes jest velmi krásný, příjemný den," pravil menší, „a toto povětří vás zajisté občerství. Pojďte a posaďte se na lavičku, tam budete pohodlně seděti a dobře si pohovíte."

„Děkuji ti, milý Bartoši," odpověděl ovázaný, „za tvou pečlivost, bez níž bych byl nepochybně světla božího nikdy víc nespatřil."

„Aj, nechte toho," pravil Bartoš prostosrdečně. „Nemáme sobě co vyčítati, jest to bez toho váš skutek, že vám službičku tuto prokázati mohu."

Oba se zatím posadili.

Povšimneme-li si lépe poraněného a pohledneme-li mu do tě přebledé tváře, poznáme v něm brzy Bedřicha Volšovského.

Když v bitvě s koně sklesl, zůstal mezi hromadou mrtvol na polo mrtvý ležeti. Boj trval v těch místech ještě nějakou chvíli, až pak Sasové ustoupiti museli, načež se boj v jinou stranu táhl. Nynější průvodce Bedřichův, Bartoš, sloužil co sprostý vojín v setnině jeho.

I stalo se jednoho času, že byl z loupeže obviněn, a důkazy proti němu byly tak světlé, že byl k provazu odsouzen. Bedřich znaje poctivost jeho a maje ho na vzdor všemu za nevinného, vymohl to u vůdce, že odpravení jeho na několik dní odloženo bylo. Mezi tím se stala opět loupež, vinník byl postižen a vyznal se, že i onu loupež zpáchal, pro kterou Bartoš oběšen býti měl.

Od tak potupné a nezasloužené smrti osvobozený Bartoš hleděl nyní každé příležitosti, jakby se ochránci svému odměniti mohl. V bitvě byl jeden z těch, kteří za Bedřichem pospíchali, když Duchheimovi na pomoc chvátal. Viděl Bedřicha padnouti, nemohl mu však v tomto okamžení pomoci; když se ale Sasové rozprchli, skryl se nedaleko u potoka v hustém křoví tak, že ho nepřátelé nepozorovali. Po bitvě chvátal v ta místa, kde Bedřich padl, a šťastně jej vyhledal. Byl posud bez sebe, kyrysník jej zasáhl palašem tak silně, že mu přes levé oko čelo a nos rozťal, a jenom železný kruh, v klobouku upevněný, zabránil, že mu

hlavu nerozťal, předce ale dost těžce jej ranil. Bartoš obmyl mu ránu a šťastně jej zkřísil. Co starý vojín, v takových věcech zkušený, roztrhl svou vlastní košili, aby krev zastavil, jenž nyní opět z rány téci počala, což se mu za dlouhou chvíli podařilo. Nyní šel hledati jiné pomoci, a šťastná náhoda jej svedla s člověkem, jenž mu pomohl Bedřicha do onoho domku dopraviti, a v tom jej nyní nalezáme. Obyvatelé vidouce raněného obhájce vlasti své přijali Bedřicha outrpně pod střechu, a Bartošovým ošetřováním a péčí ušel Bedřich smrti a pozdravil se tak, že mohl každý den vycházeti a rána jeho se patrně lepšila.

Bartoš byl hrubý, skoro ve zbrani vyrostlý a válečnému řemeslu tělem i duší oddaný vojín. Dle tehdejšího způsobu sloužil brzy tomu, brzy onomu, mnohých zemí prošel, byl svědkem mnohých surovostí a sám také mnohé zpáchal, což se před svědomím tak snadno ospravedlniti nedá. Nenadálá nastávající smrt hanebná, jemu okamžikem hrozící, a osvobození od ní působilo na jeho spustlý cit tak

mocně, že se sám sobě zapřisáhl, že docela jiný, lepší život povede, a poznav ušlechtilost Bedřichovu, zamiloval si jej a umínil sobě, jej nikdy neopouštěti a osud svůj s ním sdíleti. Bedřich přivykl také brzy svému ochránci a rád mu zvyklé hrubé chování jeho promíjel, znaje dobrý úmysl jeho.

„Bartoši!“ pravil Bedřich, „nemáš posud žádné jisté zprávy o Duchheimovi a Burkhardovi?“

„Není možno něčeho jistého se dopíditi,“ odpověděl Bartoš. „Švédové opět odtáhli, Sasové dobyvše Lipska, táhli do Lužice, kdež s císařskými bojují. To je vše, čeho jsem se mohl dověděti.“

„Což bych za to dal, kdybych se o svých přátelích něčeho dověděti mohl!“ řekl Bedřich.

„Jest to v tomto okamžení velmi těžká věc!“ pravil Bartoš. „Kde Duchheim bojovalo, stál se nejprudčeji; neboť toto oddělení bylo jediné, které císařským statně odporovalo. Dá se tedy mysliti, že jich tam s obou stran hezky mnoho padlo, ale kdo, těžko říci.“

„Poslyš, milý příteli! Musíš hned zejtra do Lipska. Jest tam daleko?“

„Den cesty, když sebou člověk pořádně hne,“ odpověděl Bartoš.

„Doufám,“ dí Bedřich, „že tuto obtížnou cestu mně k vůli podnikneš. Vyptáš se tam na hraběte S . . ., vyřídíš mu mé pozdravení a požádáš jej ve jmenu mém, aby mi oznámil, zdali něco o hraběti Duchheimovi a Burkhardovi ví. On byl věrný přítel hraběte a zajisté bude o něm věděti.“

Bartoš se vydal ještě toho dne odpoledne na cestu a třetího dne k největší radosti Bedřichově se vrátil.

Vypravoval v krátkosti: Hrabě S . . . měl z toho velikou radost, když o zachování Bedřicha slyšel. Vzkázal mu, aby jej navštívil, jakmile mu rána jeho v tom dovolí, že mu má něco důležitého vyříditi. Že mu však s velkým zármutkem tu smutnou zprávu podává, že hrabě Duchheim i Burkhard v bitvě u Breitenfeldu zahynuli.

Zpráva tato se dotkla Bedřicha velmi bo-

lestně. Nyní stál opět samoten, jako tenkráte, když vlasť svou opouštěl. Záviděl příteli Burkhardovi slávu, že s pánem svým padl; i on chtěl život svůj za hraběte obětovati, ale jemu nebylo štěstí toho popřáno. Truchlení Bedřichovo bylo srdečné a upřímné a trvalo několik dní, tak že jej Bartoš upamatovati musel, aby zdraví svého šetřil, chce-li se dověděti, co mu má hrabě S . . . vyříditi.

Asi ve třech nedělích se rána Bedřichova tak dalece zacelila, že se mohl na cestu vydati. Neodkládaje dlouho, rozžehnal se se svými hostiteli a odebral se Bartošem doprovázen do Lipska. Hrabě S . . . jej přijal velmi vlídně a oznámil mu podrobnější zprávy o zahynutí hraběte Duchheima a Burkharda. Hraběte nalezli po bitvě mnohými ranami smrtelně raněného, tak že v několika dnech na to skonal. Vedle něho ležel Burkhard mrtev. Hrabě pozoroval, jak Bedřich klesl, poněvadž jej ale nalezti nemohli, domnívali se, že snad nějakým způsobem zahynutí ušel. Před smrtí svou ustanovil hrabě, aby se Bedřichovi jistá část peněz

doručila, kdyby se později snad opět vynašel, a hrabě S . . . převzal tuto záležitost na sebe. Tímto důkazem náklonnosti hraběte byl Bedřich nad míru pohnut a litoval tím více smrti takového šlechetného příznivce svého.

„A co hodláte nyní podniknouti?“ ptal se hrabě S . . . „Myslím, žeby bylo nejlépe, abyste na dráze své zůstal. Vy jste byl právě u toho oddělení, jež se tak statečně drželo; mám za to, že vás u vůdce Arnheima ani zasloužená pochvala, ani nějaké vojenské důstojenství nemine. A snad se k tomu tím dříve nakloníte, poněvadž jest vám cesta do vlasti otevřena. Arnheim stojí nyní se svým zástupem v Čechách, a čekáme každou chvíli zprávu, že se Prahy zmocní.“

Myšlénka, navštíviti vlast svou, zbouřila všecky city Bedřichovy, i nerozmýšlel se dlouho a pravil: „Příležitosti této nemohu opominouti, abych vlast svou opět spatřil, a zajisté se odeberu k vojsku saskému.“

„Dobře tedy,“ pravil hrabě, „dám vám

list k Arnheimovi a jsem jist, že vás ochotně přijme.“

Radostí opojen, že opět vlast svou spatří, chvátal Bedřich do své hospody, kdež hned Bartošovi nařídil, aby všecko potřebné na dalekou cestu opatřil. Štědrostí hraběte Duchheima se mu dostalo hojných prostředků, tak že mu nebylo třeba něčeho sobě odepříti, čeho by k pohodlnosti jeho třeba bylo. Bartoš zaopatřil v krátkém čase všeho potřebného a posléze koupil dva silné koně.

Bedřich neprodléval déle, než nevyhnutelně třeba bylo, a chvátal s velikou netrpělivostí, jen aby opět brzy zas milovanou vlast svou spatřil. Třetího dne byl již na cestě.

Překročil Rudohoří a plamenné zraky jeho těkaly po krajích českých. — O jak se tu dmula prsa jeho radostí a blažeností, když jej ovívalo studené ranní povětří vlasti drahé! Jaké city vířily v prsou jeho a jak silně tlouklo mu srdce, když pomyslil, že se mu po letech dlouhého toulání a po mnohých vystálých nehodách

opět toho neočekávaného štěstí dostalo, v milovanou posvátnou zem českou vkročiti!

Ale blaženost jeho opět brzy klesala a bolestný cit se zmáhal v prsou jeho, čím dále do země přicházel. Bral se právě tou cestou, kudy vojsko saské táhlo, a všudy spatřoval ukrutné stopy vojenské nevázanosti a ukrutnosti. Vypálené dvory, vesnice a mnohá vydrancovaná města byly důkazem, že zde Sasové až příliš nepřátelsky hospodařili. Ouští, Litoměřice a mnohá jiná města byla vypálena a vydrancována, a obyvatelé jejich se před vojenskou ukrutností strachem a ouzkostí rozutíkali a skrývali.

Zastaviv se Bedřich u jednoho takto zpustošeného dvora osamělého, pravil velmi nevrle k Bartošovi: „Tito Sasové se mi příčí! Pohledni jenom, Bartoši, jak zde hospodaří. Strachem a hrůzou trnu, pomyslím-li na to, dostane-li se jim naše Praha do rukou.“

Bartoš, jenž citu vlasteneckého neznal a jemuž takové skutky nic nového nebyly, odpověděl: „Hm, ve válce to jinak nejde! Vždyt to císařští v Sasku a všude jinde lépe nedělají.“

„Ale pomysli," odpověděl Bedřich velmi netrpělivě, „že sem přišli Sasové co přátelé a že chtí vlast naši z poroby osvoboditi. Takovým způsobem ale sobě žádné důvěry u Čechů nezískají!"

Jeli dále. Hořkost nad takovou zpoustou se v prsou Bedřichových vždy více zmáhala, čím dále jeli, a on sobě umínil, raději jinou cestou výživy hledati, nežli aby se s takovým lidem proti vlasti své spojil. Jaké svobody se bylo od takového národu nadíti, jemuž nic svatého není a jenž i tam pálí a plení, kdež by již z ohledu opatrnosti všeho šetřiti měl?

Ještě byl Bedřich jen asi den cesty od Prahy, tu se dověděl, že jest Praha od Sasů opanována.

A tak tomu také skutečně bylo.

V tom čase, když se Sasové ku Praze blížili, byla v tomto městě velmi skrovná posádka vojenská, jež k obránění tak rozlehlého města nepostačovala. Strach před nepřítelem zmátl nejpřednější a vznešené osoby tak, že město valně opouštěli, až posléz i vojsko od-

táhlo. Měšťanům tudy nic nezbývalo, nežli včasným vzdáním se město od loupení a drancování zachovati, a tak se stalo, že se nepřítel dne 11. listopadu 1631 beze všeho odporu hlavního města země české zmocnil. Brzy na to přijel sám kurfirst saský Jan Jiří do Prahy, a mnohá města česká následovala příklad hlavního města, a tak se stali Sasové v krátkém čase pány celých Čech.

V tuto dobu povstala velká smutná proměna v Čechách.

Jakkoliv polní maršálek saský, hrabě Arnheim, smlouvou měšťanům Pražským se zavázal, že se vojsko saské pokojně chovati bude a nikomu na těle a životě, na jmění a statku bezprávně se ubližovati nesmí, a že se klášterův a kostelův, jakož i osob duchovních v nich přebývajících ušetří, nedostál předce slovu svému.

Jak mile se Sasové města zmocnili, počali vojáci velmi nemilosrdně se všemi obyvateli zacházeti a jich utiskovati, tak že mnozí měšťané s celou rodinou domy své opouštěli,

nemohouce zlomyslné týrání nepřítele snesti. Žoldnéři počínali sobě tak, že žádný měšťan ani života ani jmění svého jist nebyl. Mimo to se dopouštěli suroví vojínové všelikých pohoršlivých skutků, činíce sobě veřejně ousměšky z obrazů svatých a to všecko k potupě a k ponížení víry katolické. Zmocnivše se hradu královského, vzali odtud mnohé vzácné a drahé věci; na mnohých místech kláštery a kostely oloupili.

Za tou příčinou a proto, že po celý čas pobytí svého v Praze Sasové veliké daně měšťanům ukládali, upadlo mnoho set lidu do bídy a nouze, tak že napotom přinuceni byli, žebrotou život svůj udržovati.

Všeobecnou bídu tuto pomáhali však i jiní rozmnožovati. Veliký počet v předešlých letech ze země vypovězených a uprchlých protestantů a těch, kteří se vystěhovali, hrnulo se pod ochranou Sasů do Prahy, mezi nimiž byli nejpřednější: *Matyáš z Thurnu*, hlavní původce povstání od roku 1618, *Jan z Bubna*, *Václav z Roupova* a mnoho jiných; tito vyhrožovali

hned katolíkům a osobovali sobě statky, jim po bitvě Bělohorské odňaté. Nejprvé se zmocnili chrámu Týnského, v němž nyní protestantští kněží slavné služby Boží konali, pak sňali dvanácte hlav roku 1621 stínaných osob se Staroměstské věže a s velikou slávou v Týnském kostele je pochovali. Podobně odklidili šibenici se Staroměstského náměstí, na kteréž jmena uprchlých zbouřenců katovskou rukou přibita byla. Mnoho kněžů evangelických a českých bratří sešlo se v kolleji Karlově a učinili provolání ke čtyrem stavům pod obojí a obnovili konsistoř a universitu. Dále sobě osobovali ještě více kostelů a jesuity opět ze země vyháněli. Kdykoliv však Pražští měšťané pro tyto jim činěné křivdy sobě u Arnheima stížnost vedli, odbýval jich tento vždy jalovými slovy.

Takové události v Praze nezůstaly bez účinku na jiná města. Po krajích se spojovali protestantsky smýšlející obyvatelé se Sasy a sesílení sem přišlými odnímali katolíkům kostely a uvazovali se v statky své jim buď od-

ňaté neb prodané, jež držitelové pro strach opouštěli. Na mnohých místech vypukla utajená nenávist a s obou stran povstaly hádky, jež se nezřídka krvavě končily.

Když Bedřich do Prahy přišel a tuto nevázanost vojenskou na všech stranách spatřil, zarmoutil se nad míru a uminil sobě, že nikdy více s lupiči vlasti své se nespojí. Jakkoliv způsob neschvaloval, jakýmž se protestanti kostelův zmocňovali a katolíky utiskovali, nabýval předce naděje, že se stav takový změní, až se první rozhořčenost obapolná utiší a náruživosti ochladí a že pak strana souvěrců jeho opět práva svého dojde.

Navracování souvěrců do vlasti vzbudilo podobně i v něm touhu po drahém rodišti a srdce jej táhlo k západu do onoho klidného údolí u paty Šumavských hor ležícího. Nemohl srdci roztouženému odolati a v několika dnech opět na cestu se vydal.

Naděje a obávání jej hnaly mocně ku předu, až pak se čtvrtého dne opět na tom

samém návrší octnul, odkud se před několika lety s touto krajinou byl rozloučil. Tu zůstal státi.

Schylovalo se k večeru, zapadající slunce vysílalo právě poslední paprsky své a napro-tější hory Šumavské sněhem pokryté plály v ohni zapadajícího slunce; údolí a město K. . . . zahalovala tenoučká mha co závoj, tak že jenom věže a nejvyšší stavení z ní vynikaly; na tmavomodré nebeské báni vyskakovaly třpytící se hvězdy a večernice se skvěla co lesklý demant, mír a naděje v prsa lidská dýchající. Upnutým zrakem hleděl Bedřich dolů. Marné by bylo popisovati city a myšlénky jeho. Stál nepohnutě, až pak tma celý obraz ten zakryla. „Toť rodiště mé!“ zvolal hlasem chvějícím se a cválal po zmrzlé půdě k městu.

Na předměstí zastavil se u hospody a odevzdav koně Bartošovi, chvátal okolo městských zdí přímo k příbytku bývalého hospodáře svého. Když k chalupě přišel a ruku na kliku položil, zachvělo se srdce jeho. Hospodář právě seděl se svými okolo stolu při skrovné večeři, když

Bedřich do světnice vstoupil; podával mu mlčky ruku, ale hospodář hleděl tázavým zrakem na něho; jizva od levé strany čela přes nos se táhnoucí změnila obličej jeho tak, že jej hospodář při temném světle večerního kahance hned poznati nemohl.

„Aj, příteli drahý! což jsem se v tomto čase tak změnil, že mne oko vaše nezná ?“ promluvil Bedřich.

Tut se obličej hospodářův náhle změnil, radost mu zářila z očí a uchopiv pravici Bedřichovu a tiskna ji srdečně zvolal: „I pane Volšovský! Tot jest radostné překvapení! Buďtež mi srdečně vítán! Toho jsem se nenadál, že vás ještě jednou v živobytí svém spatřím.“

Následovalo vřelé a upřímné obejmutí a rodina hospodářova obstoupla bývalého nájemníka svého se srdečným oučastenstvím. Když první nával radostného shledání přešel, uvedl jej hospodář do malé světničky, v níž dosaváde ještě vše tak stálo, jak ji byl Bedřich opustil.

Jaké city zde naplňovaly srdce Bedřichovo! Posadil se na stolici, na níž před několika

lety naposledy seděl, opřel se o stůl a zakryv si oběma rukama tvář zůstal dlouho tiše seděti.

Hospodář, jehož citlivé srdce takové okamžení oceniti znalo, posadil se naproti němu a nerušil mlčení Bedřichovo. Po dosti dlouhé chvíli probral se Bedřich z myšlének svých a nyní nastalo obapolné vypravování všeho, co každý v tomto čase př trpěl. Pak nastalo opět mlčení, Bedřichovi tanula otázka na mysli, již se vysloviti obával, a hospodář ji též s podobným obáváním očekával; konečně pravil Bedřich nesměle a polohlasitě: „*A ona?*“

Hospodář odpověděl nad míru vážně: „V domě tom stala se velká změna. Starý Netolický i starý Kralovický se odebrali oba před nedávnem na věčnost, by tam vydali počet z činů svých; protož raději o nich a o podezření našem pomlčíme. Mladý Kralovický nyní obojím dědictvím nad míru bohatý neuchýlil se s cesty polepšení svého a již mnohou křivdu od otců učiněnou nahradil, tak že když ne vážnosti, aspoň uznalosti u sousedů svých dochází. K ženě své, kteráž jej synem a dcerou

obdařila, chová se jak na šlechetného muže sluší, miluje ji a váží si ji velice, že sobě ona stýskati nemůže, a jak vůbec povědomo, podobně muže svého ctí a jemu v ničemž příčiny k nespokojenosti nedává. Obzvláště chudina našeho města ji nemůže pro její dobrotu dosti vynachváliti.“

Bedřich si vzdychl a v hloubi srdce jeho se vyskytl jakýsi cit sobecký, že Anežka předce brzy na něho zapomněla; brzy ale zvítězila šlechetná mysl jeho a on pravil: „Toto svědectví vaše jest mi nad míru milé a těším se z toho, že Anežka aspoň takového štěstí požívá.“

„Takové odpovědi jsem se od vás nadál,“ pravil hospodář potěšen, „a doufám také, že jste nepřišel, abyste poklid těchto lidí rušil. Co se stalo, nedá se více změniti.“

„Mluvil bych křivě,“ odpověděl Bedřich, „kdybych neřekl, že ona jest hlavní příčinou, kteráž mne v tento kraj táhla. Rád bych ji ještě jednou spatřil a rád bych s ní promluvil, abych z úst jejích slyšel, že jest šťastná.“

„Věřím rád,“ dí hospodář. „Ale k čemu

by to vedlo? Časem umírněné city by se mohly opět zbouřiti, a kdož ví, kam by to konečně vedlo. Ona jest ženou, ona jest matkou. Nesluší nám pevnějším mužům, abychom slabost žen zkoušeli. Že láska vaše až dosavád trvá, nedivím se; k čemu ale přestálých bolestí opět obnovovati? Doufám, že slov mých přátelských a upřímných uznáte a dobře uvážíte a jak na šlechetného muže patří, jednati budete.“

„Učiním vše, čím bych spokojenost její nerušil,“ pravil Bedřich odhodlaně. — „A nyní mi povězte, jak je to v městě našem mezi katolíky a evangelíky?“

Vypravoval o všelikých různicích, jaké se v Praze dály.

„U nás to není lépe,“ pravil hospodář. „Také my jsme již o tom zpraveni, také u nás žádá protestantská strana svého práva; ale katolíci jsou dosaváde dosti silni, že odporovati mohou, a Sasové jsou příliš vzdáleni, aby tu věc rozhodnouti mohli. Jitření jest s obou stran veliké, a obávám se, že se to z těžka na mírné cestě rozhodne.“

„Nerad bych se do té věci míchal,“ pravil Bedřich; „nebude-li ale jináče, vložím se v to, abych aspoň tomu nejhoršímu zabránil.“

Ještě dlouho do noci seděli a rozmlouvali, až pak se konečně rozešli.

Bedřich odešel na hospodu svou, kdež jej Bartoš očekával.

XIV.

Druhého dne ráno vstal Bedřich, vzal obyčejný měšťanský oblek na sebe a spoléhaje se na to, že jej pro jizvu v obličeji nikdo z jeho bývalých známých nepozná, odebral se do města, by slyšel a viděl co se tu děje.

Zde bylo již velmi živo; množství lidí přecházelo rozjitřeně sem a tam, mnozí opět stáli v tlupách velmi živě mezi sebou hovořice, a z mnohého takového skupení ozývaly se hlasy náruživé a výhrůžky strašlivé. Jednotlivci přecházeli od zástupu k zástupu a zdálo se, jakoby lid bouřili.

To se však Bedřichovi nejvíce nelíbilo, že pozoroval mnohé ohyzdné, vysmahlé a zpustlé tváře, nic dobrého nevěštící; jeho zkušené oko poznalo v nich snadno poběhlíky vojenské,

kteříž se byli sem nepochybně proto sešli, aby ze všeobecného zmatku kořistili.

V tomto pohnutí si Bedřicha hrubě nikdo nevšímal, a tak měl pohodlné příležitosti, všecko dobře vyskoumati. Znaje z předešlých dob obyvatele města toho, viděl, že toto jitření pouze lůza působí, kterou ale jakási neviditelná ruka vede. To mohlo ale býti nebezpečné, kdyby se s ní oni poběhlíci spojili; věděltť co tito umí, když se do práce dají.

Aby takovému neštěstí zabránil, odvážil se rozhodného, ale nebezpečného kroku. Vrátil se do své hospody a zavolav Bartoše stranou, takto k němu promluvil: „Milý příteli! ty víš, že jest toto město rodiště moje. Se strachem pozoruji, že zde znikají různice mezi katolíky a protestanty, a obávám se, že by to mohlo přijíti ke krve prolití, kteréžby jistě k záhubě města vedlo. Jsou zde vojenští poběhlíci, a ty víš, čeho jsou schopni: čekají pouze na příležitost k tomu. Já však chci souvěrcům svým pomoci k právu beze vší pračky a město od velké záhuby zachovati. Poslyš tedy, co učiniti

chci. Rozhlásíme, že jsem saský hejtman a že v několika dnech setnina moje za mnou přijde. My jsme zde proto, abychom lid pro saské vojsko najímali, kteroužto záležitost hned zde v hospodě začneš; k tomu účelu ti tuto část peněz odevzdávám. Rozumíš?“

„Jak pak bych nerozuměl,“ zasmál se Bartoš: „jest to vojenská lest, kterážby dobrému vůdci zajisté ke cti sloužila. Ostatně se o to postarám, aby se najímání v dobrém pořádku vedlo. Znám se v tom výborně, neboť jsem toto veselé řemeslo již také provozoval.“

„Obzvláště měj ostré oko na ty poběhlíky. Doufám, že ti chlapi buďto strachem před naší setninou utekou, buďto se najmouti dají, a tak se jich na každý způsob zprostíme. Ještě něco; každému, kdož se najmouti dá, obzvláště na srdce vlož, že stojí pod přísnou vojenskou kázní a že bude hned odpraven, kdoby se toho nejmenšího provinění dopustil.“

An Bartoš s největší ochotností potřebné přípravy k najímání dělal, oblekl se Bedřich co saský hejtman a kráčel přímo k městskému

rychtáři. Pozoroval, že si ho nyní rozjitřený lid lépe všímá a že mu také zde onde slušné pozdravení vzdává.

Rychtáře nalezl doma a promluvil k němu bez okolků takto: „Jsem saský hejtman od vůdce Arnheima sem vyslaný, abych město toto obsadil a zde lid pro saské vojsko najímal. Setnina moje přijde za mnou zejtra neb pozejtří a najímání válečného lidu se již v hospodě „u červeného vola“ na předměstí začalo. Doufám, že obec zdejší za příkladem jiných měst mi v tom žádné překážky činiti nebude, chce-li se dalším přísnějším následkům vyhnouti.“

Takovou smělou řečí poněkud pomaten, pravil rychtář: „Musíme se přesile poddati; Sasové jsou nyní ovšem páni v zemi naší; my však nesmíme zapomenouti, že jsme poddaní Jeho Milosti císaře a krále našeho Ferdinanda II.“

„Čiňte, jak se vám za dobré uzná; upozorňuji vás ale na následky, jakéž by z toho pošly, kdybyste mi v něčem odporoval.“

„Jak jsem pravil,“ odpověděl rychtář, „my vám žádných překážek v ničemž dělati

nemůžeme; starejte se ale také i vy o to, aby se i nám u vykonávání našich povinností k našemu zeměpánu nepřekáželo.“

„Pokud to proti bezpečnosti naší čeliti nebude, učiňte tak. Nemíním vás v právech vašich ztenčovati. Jedna věc se ale musí do pořádku uvésti, tak jak to v Praze a v ostatních městech českých místa má. Vůdce Arnheim mi uložil také povinnost, abych zde roztržky mezi katolíky a protestanty urovnal. Jak jsem již příležitosti měl, pozoroval jsem, žeby bylo nebezpečno, kdybyste to déle odkládali. Radím vám, aby se obě strany sešly a věc tu po dobrém mezi sebou urovnaly.“

Rychtář uznal to za dobré, podotknul ale, že mezi lidem jest velké jitření, a k tomu že i mnoho cizi holoty do města přišlo, která zmatky rozdmychuje, aby pak u příležitosti něco uloviti mohla.

Bedřich pravil: „Bohužel, že tomu tak jest, protož máte tím více příčiny, abyste se obapolně srovnali, a v tom vám já chci nápomocen býti. Svolejte mírných do rady, postarám

se o dobré srovnání, s tou loupeživou holotou pak budu brzy hotov.“

Takové podpory se uchopil rychtář velmi rád a brzy se s Bedřichem smluvil.

Bedřich se odvážil zajisté smělého kroku, chtěje město zachovati. Dost malá neopatrnost aneb nepříznivá náhoda mohla záměr jeho zmařiti a i jej v nebezpečenství strhnouti.

Najímání se dobře dařilo, a čeho se strany poběhlíků domýšlel, také se vyplnilo. Někteří se dali najmouti a ostatních nebylo více spatřiti; nahlíželi, že se jim úmysl nepovede a protož se vytratili.

Druhého dne ráno sešlo se, a to i nemalým přičiněním bývalého hostitele Bedřichova, v radním domě skutečně asi šedesáte mužů jak katolíků tak evangelíků, aby věc tu urovnali, ku kteréžto radě také Bedřich přišel, aby co saský hejtman místo nejvyššího vůdce zastoupil. Na náměstí shromáždil se velký dav lidu, pozorovati se ale dobře mohlo, že vždy jedna strana k sobě stála.

Ve velkém prostranném sále se zatím ro-

kovalo ; s obou stran se mluvilo, při čemž strana vytýkala straně činěné jí nespravedlnosti. Konečně usnesli se na tom : Katolíci i protestanti mají užívati úplného stejného práva občanského a žádný rozdíl v náboženství se nemá činiti. Dva kostely mají míti katolíci a dva protestanti, a nemají jedni druhým u vykonávání církevních obřadů překážeti.

Hůře to šlo strany statků, jež vyhnanci a vystěhovalci nazpět žádali. Po dlouhém a ostrém hádání se posléze v tomto smyslu usnesli: Statkové zabavení a císařské komoře přiručení mají se předešlým držitelům vydati ; takové statky však, jež lidé prodávali, aby ze země se vystěhovali, mají v té samé ceně navráceny býti, v jakéž se prodaly ; kdyby pak předešlý majetník zákupné hned v hotovosti položiti nemohl, má se cena na tom statku pojistiti, aby dřevnější kupec o ni nepřišel.

Tak se věc tato v tomto městě mírněji urovnala, nežli se to bylo na mohých jiných místech stalo, kdež mnozí nevinní o svůj statek přišli. Usnešení toto se hned obecnému

lidu s výstupku ohlásilo, a ten nesmírným jásáním spokojenost svou na jevo dal.

Musíme zde podotknouti, že narovnání toto se také v několika dnech v skutek uvedlo; nesmíme však tvrditi, žeby se bylo k spokojenosti obou stran stalo. Protestanti se ovšem z toho radovali, ne tak katolíci. Ti to považovali za ztenčení práva svého, mocně jim vynuceného; těžce to nesli, že museli statky lacino nabyté postupovati. Že však strana protestantská dosti silná byla, museli ke všemu mlčeti.

Po skončené radě vystoupil Bedřich; napřed děkoval přítomným v slušné řeči za jich moudré a opatrné jednání a vybízel jich k setrvání a k svornosti. Jak se ale divili, když z úst jeho slyšeli, že jest syn bývalého jejich spoluměšťana Vojtěcha Volšovského, a jak se radovali, když se dověděli, že obzvláště jeho přičiněním se stalo, že věc tak nesnadná se tak mírně ukončila. Chvála ze všech úst mu vycházela a každý bez rozdílu se k němu hrnul, aby mu ruku tiskl. Že mu všecky statky po otci vydány byly, netřeba připomenouti.

V městě bylo veliké hnutí; šlo ale všecko v nejlepším pořádku. Protestanti otevřeli bez průtahu jim přiřčené chrámy, do nichž pak neustále vcházeli, těšíce se velmi z práva opět nabytého. Velká část strachem neb jakoukoliv příčinou od své víry odstouplých nyní se opět veřejně k víře své přiznávala. Nezapomněli také na své zemřelé. U velikém průvodu šli za hřbitovní zeď, kdež byla těla v evangelické víře zemřelých pochována, vykopali je s největší uctivostí a nesli je s největší slávou na hřbitov, kdež je opět do posvátné země pochovali.

V několika dnech se však opět všecko usadilo a obyčejný pořádek nastoupil.

Bedřich propustiv Bartošem najmuté vojíny nyní nepotřebné, uvázal se ve svůj statek a počal požívati domácího blahobytu. Že Bartoš u něho zůstal, samo sebou se rozumí. Bedřich docházíval často k bývalému hospodáři svému, s nímž nejvíce o Anežce mluvíval. Hospodář vynakládal vždy vší své výmluvnosti, by jej upokojil, což se mu poněkud i podařilo.

Nejtoužebnější přání Bedřichovo bylo, aspoň

jednou Anežku spatřiti; protož také častěji vycházíval, ale nikdy se mu to nechtělo poštěstiti, až pak ji předce jednou z nenadání v jedné postranní ulici potkal. Nikdo nebyl na blízku. Té příležitosti chtěl Bedřich použiti a s ní promluviti.

Třesa se po celém těle, jakoby se chtěl zločinu dopustiti, blížil se k ní. Ostré oko Anežčino jej hned poznalo. Pozorujíc úmysl jeho, zbledla a tak vroucím, tak prosebným okem na něho pohlédla, že Bedřich nemohl jináče, než od úmyslu svého ustoupiti a ona jako pomatena vešla do blízkého domu.

Potkání toto bylo pro Bedřicha radostné i bolestné; viděl, že jej posaváde miluje, poznal ale také mezeru, která je od sebe dělí. Viděl bolest v obličeji jejím a předsevzal si, všeho se vystříhati, čím by bolest tuto zvýšil. Brána do ráje rozkoše byla před ním na vždy zavřena!

Tak žil několik měsíců, když ne šťastně aspoň pokojně. Brzy však se opět tento klidný život jeho kaliti počal.

Za nějaký čas počaly mezi lidem pro-

skakovati pověsti, že prý Valdstein opět nastoupil velitelství nad vojskem císařským a že sbírá pole proti Sasům. Z počátku se tomu žádné víry nepřikládalo, považovalo se to za pouhou vymyšlenost. Když však se pověsti tyto vždy více zmáhaly a kotolíci protestantům opět nátisky činiti počínali: tu připadl strach na protestanty. Nekatolíci se dlouho ze svého nenadálého vítězství netěšili. Brzy se ony pověsti k největšímu zármutku jejich potvrdily.

Porážkou svého vojska a dobytím země české od Sasů přišel císař Ferdinand do velkých nesnází. I povolal opět Albrechta Valdsteina k velitelství; ten je pod jistými výminkami přijal a na Moravě u Znojma pole pak sbírati počal. Jak mile se rozneslo, že se Valdstein opět v čelo vojska postaviti míní, hrnuly se ze všech stran zástupy vojínů slávy a loupeže dychtivých pod vítězný prapor jeho. Sebrav Valdstein silný a znamenitý zástup vojska, vtrhl z Moravy do Čech, Sasy všady porážel, Prahy dobyl a tak v krátkém čase

bez velkého namáhání celého království českého opět vydobyl.

Takovým náhlým převratem nastala v zemi české opět nebezpečná doba pro evangelíky. Kdo chtěl života svého zachovati, musel se opět záhy ze země vystěhovati, a mnozí katolíci spláceli opět protestantům nasilí jim dříve učiněné. Když se o tom pověst v městě K..... roznesla, nastalo jitření veliké; ale protestanti tamější nečekali, až by proti nim vypuklo, nýbrž se hned z města vystěhovali.

Podobný osud zasáhl Bedřicha, musel opět vlast opustiti a sice na rychlo; neboť rychtář městský nemohl zapomenouti, že jej tak přelstil. Rád by ho byl do své moci dostal, ale mnozí jiní katoličtí měšťané se mu stavěli na odpor, předstírajíce, že právě touto lstí veliké neštěstí od města odvrátil a i krve prolití zabránil.

Rozloučiv se s bývalým hostitelem svým, pospíchal k bavorskému pomezí, kdežto král švédský stál s vojskem svým.

XV.

Válka tato nešťatná ještě mnohá léta trvala, a zdálo se, jakoby žádného konce vzíti nechtěla. Náruživosti, všeliké politické záměry a úmysly rozdmychovaly oheň tento k veliké záhubě mnohých zemí. Mnohé krvavé bitvy svedly se a mnohé hrdinské skutky vykonaly se na ujmu blahobytu občanského; ale i všcliké neřesti a ohavné skutky se tropily, a souvěcí letopisci nemohou ani slov najíti, jimiž by všeobecnou bídu a zkázu téhož času popsati mohli.

Mnozí věhlasní vůdcové zmizeli s krvavého dějiště tohoto, ale jiní opět nastoupili na jich místo a vedli válku dále.

Od dobytí a ukrutného rozbořeni města

Magdeburka odstoupilo štěstí od vůdce Tillyho, až pak v bitvě poraněn dne 30. dubna 1632 v bavorském městě Ingolstadtu život svůj dokonal. Jej následoval brzy švédský král Gustav Adolf. V bitvě u města Lützen v Sasku, mezi ním a Valdsteinem dne 16. listopadu 1632 svedené, prohnala prsa jeho nepřátelská koule a on vypustil zde velkého ducha svého. Osiřelí Švédové však pádem milovaného krále svého rozníceni, udeřili nyní s největší prudkostí na zástupy Valdsteinovy a on musel ustoupiti do Čech.

Mezi ním a bavorským vévodou Maxmilianem panovalo dosaváde největší záští, a ten podporován španělskou a jinou stranou obvinil Valdsteina u císaře Ferdinanda II. ze zrady, jakoby se chtěl se Švédy a se Sasy proti císaři spojiti. Nedůvěřivý císař uvěřil takovému udání a zbavil po druhé Valdsteina velitelství, načež byl tento dne 25. února 1634 v městě Chebu zavražděn.

Ale ani císař Ferdinand II. se nedočkal konce války této, jíž on několikráte konec uči-

niti mohl, ale zlou radou veden toho neučinil. Umřel dne 15. února 1637 v 59. roce stáří svého.

Jej následoval na trůn syn jeho *Ferdinand III.*, jenž již dříve na království uherské a české a na císařství německé korunován byl. Mocnář tento, jenž co vůdce vojska císařského bídu a nouzi z této války vzniklou osobně spatřil, skláněl se vždy k míru, ale okolnosti mu v tom zbraňovaly, a tak válka ta dalšího průchodu měla a to tím více, an se Francouzi se Švédy proti císaři spojili a bídu rozmnožovali, by ze všeobecného zmatku těžiti mohli.

Zhoubný proud této války přeháněl se několikráte přes vlast naši českou. Roku 1645 porazil švédský vůdce *Torstenson* císařské vojsko u Jankova v Čechách pod císařským vůdcem *Hatzfeldem* a *Götzem* tak, že nejen celých Čech vybojoval, ale také skrze Moravu do Rakous vtrhl a Vídeň oblehati počal. Brzy však byl císařským vojskem přinucen, nejen z Rakous a z Moravy, nýbrž i z Čech ustoupiti.

Západní Čechy však musely hořkosti této války až do posledního okamžení zakoušeti.

Švédský vůdce *Wrangel* přitáhl dne 20. června 1647 k Chebu a jal se města toho obléhati. Císařský vůdce, svobodný pán *František z Paradeisu*, hájil město toto a odepřel vždy opětné vyzvání Švédů, aby jim města postoupil, jsa té naděje, že mu císařské vojsko ku pomoci přispěje. Skutečně dostal také rozkaz, aby města pod žádnou výminkou nepříteli nevydal, že vojsko dosti silné ku pomoci táhne. O tom měl ale také Wrangel vědomost, protož se všemožně vynasnažil, aby město dříve do rukou dostal, nežli pomoc přijde. I sevřel a sužoval je tak ukrutně, že se dne 17. července vzdáti muselo.

Velitel a důstojníci posádky mohli svobodně odtáhnouti, sprostí vojínové se však mezi švédské pluky rozdělili, jak to téhož času obyčej býval. Hned na to přitáhli císařští, aby Švédům město opět odňali; byli však na hlavu poraženi, tak že sám císař Ferdinand III., u vojska svého přítomný, v nebezpečenství přišel, nepřátelům do rukou padnouti.

Od toho času zůstalo město Cheb až do

skončení války v rukou nepřátelských, odkudž zástupy do okolních měst vysílali, je dle libosti šacovali a drancovali.

Konečně se přiblížil rok 1648, poslední doba neštastné války této. Bída vystoupla na nejvyšší stupeň; ze všech stran se ozývali steskы a touha po ukončení tohoto ukrutného boje byla všeobecná. Touha tato se zňala i v prsou vladařů; přáli sobě upřimně a opravdově mír uzavříti.

V Osnabruku a v Münstru se konečně sešli poslové všech mocností válku vedoucích, a počali o mír vyjednávati. Ale jaká to byla práce ohromná, mír mezi tolika stranami narovnati, z něhož každá strana co možná nejvíce kořistit chtěla! Jak velké překážky se musely odstraniti! Jak horoucí náruživosti umírniti a jaké požádavky upokojiti!

Mezi tím však se neustále válčilo. Švédové co cizinci, vědouce, že válka tato již dlouho trvati nebude, hleděli nyní co možná mnoho kořisti sebrati. Již to nebyly ony zástupy pod Gustavem Adolfem vojenské kázni a po-

řádku uvyklé, podobaly se více rotám loupeživým, jež válku proto chtěly, že se jí živily a obohacovaly. Vůdcové jejich byli sice udatní a ve válečných podnikáních zběhlí; ale duch krále švédského od nich odstoupil a oni neznali ani útrpnosti ani lidskosti. Kamkoli přišli, šacovali lid nad míru, v městech brali nesmírné výpalné a plenili a pálili ukrutně.

Z počátku měsíce července téhož roku roznesla se v městě K. . . . strašlivá pověst, že se švédský vůdce *Königsmark* s velkým zástupem k městu blíží. Město toto blíže bavorských hranic ležící zakusilo již několikráte zlostí nepřátelské. Švédští vůdcové *Banner* a *Torstenson* vydrancovali dvakráte po sobě město toto, tak že se škoda na statcích učiněná na 200.000 kop Míšeňských počítala, nepočítajíc sumu, jakouž nepříteli na hotovosti měštané dáti museli.

Obyvatelé pamětlivi ještě nepřátelského vpádu švédského se náramně zděsili; pláč a naříkaní se rozléhalo po všech ulicích. Komu ještě něco vzácného z předešlých dob zů-

stalo, ten to ukrýval do skrýší tajných, a mnozí opouštěli město ze strachu před nepřítelem.

Vyslaní vyzvědači přinesli jistou zprávu, že vůdce Königsmark asi šest hodin od města se silným vojskem stojí a že se jeden znamenitý zástup k městu na pochod chystá.

Albrecht Viškovský, tehdejší rychtář městský, obeslal hned obec, aby se poradili, co činiti mají, by město od zkázy zachovali. Ale rada byla těžká; město schudlé nemělo postačitelných peněz, aby se vykoupilo, i museli se té nesnadné naději oddati, že snad se nepřítel nouzí jejich obměkčí a milosrdně s nimi nakládati bude. Se strachem a ouzkostí očekavali každou chvíli příchod Švédů.

Dne 16. července k poledním rozléhaly se hlaholy trub a bubnů a v městě povstal pokřik, že jsou již Švédové u města. Lid se utíkal do domů svých a rychtář v čele několika vznešenejších měštanů ouzkostně kráčenepříteli vstříc, aby svou oddaností a povollností zlost jeho ukrotili.

V největším pořádku táhli Švédové do

města, a v čele jejich jel na vraném koni vysoký štíhlý muž. Pod širokým kloboukem mu splývaly našedivělé vlasy, tvář šedivým vousy zarostlá byla vysmahlá a opálená, a z tmavomodrých očí šlehal jakýsi ostrý děsný plamen; od levé strany čela se mu táhla přes nos jízva, jež přísný pohled jeho zvěstovala.

Držíce jej za velitele zástupu, obrátili se rychtář a měšťané k němu a prosili o milost. Tento jim ale dal krátkou a hrdou odpověd, aby se na radnici odebrali a tam dalších rozkazů jeho očekávali. Smutně odstoupili měšťané.

Po městě panovalo děsné ticho, každý se strachem do domu skrýval a jenom z úkrytu svého na nepřítele bázlivým okem pohlížel.

Nepřátelé přitáhli na náměstí a hned hlavní ulice obsadili. Vůdce zde slezl s koně, a rozhlednuv se kolem obrátil se přímo k radnímu domu.

Zde jej očekávala shromážděná obec; na hluboké poklony jejich děkoval vůdce odměřeně a chladně, a zoujav první místo jemu podané, promluvil k ustrašeným takto: „Polní vůdce Königsmark mne sem posílá, abych

město toto obsadil, a že nám ledačehož potřebí jest, mají měštané ve čtyryadvacíti hodinách 4000 říšských tolarů za výpalné složiti. Nebudou-li zde peníze po projití této lhůty bude město vaše vydrancováno a vypáleno. Ostatně se postaráte o to, aby se vojsko naše náležitě ubytovalo a vším hojně opatřilo.“

Přítomní hleděli s úžasem jeden na druhého. Albrecht Viškovský počal velmi poníženě: Slovutný pane vůdce! Nehody válečné zasáhly město naše ubohé několikráte, a tím schudlo měštanstvo celé tak, že při nejlepší vůli není možno, tak znamenitou část peněz v tomto krátkém čase bez cizí pomoci sehnati. Buďte milosrdný a buďto umírněte sumu tuto a neb nám poskytněte lhůty, abychom se v okolí obrátili, zdali by nám někdo z okolních sousedních měst nápomocen býti chtěl.“

Zraky přítomných se obracely tak prosebně a žalostivě na nepřátelského vůdce, jenž osud celého města v rukou měl, že na něm jakési pohnutí spatřiti bylo, kteréž ale brzy pominulo, a on pravil opět chladně: „Já vám

pomoci nemohu, mám přísné rozkazy od vůdce svého; postarejte se, aby se zejtra peníze složily, sic se stane, jak jsem pravil.“

Všecky další prosby byly marné. Měštané se rozešli v největším zármutku, vší naděje zbaveni.

Jak již dříve podotknuto, bylo město K..... druhdy velmi bohaté, ale pro zbouření proti Ferdinandu II. muselo všecka svá práva a výsady a všecky obecné statky císaři vydati, mnohým měštanům zpronevěřilým všecko se zboží odňalo a císařské komoře odevzdalo; krom toho muselo město ještě 230.000 zlatých hotových peněz a 14.440 korců ovsa na vojenské potřeby složiti. Během třicetileté války vtrhl r. 1641 švédský vůdce Banner do města a poplenil je, při čemž 150 měšťanů poraněno a mnoho pobito bylo; o čtyry leta později přepadl opět město toto vůdce Torstenson a měštané museli 30.000 kop Míšenských za nevypálení složiti. Obyvatelé zchudli tím více, an i obchod za těch nepokojných časů docela byl klesl.

V takových okolnostech není divu, že požadování nepřítelovo měštany do největšího zármutku uvedlo. Považíme-li, jak velkou cenu hotové peníze toho času měly a jak jich vůbec málo bylo, musíme uznati, že takovou sumu sehnati mnohem hůře a obtížněji bylo, nežli mnohem větší za našich časů.

A kdož byl vůdce nepřátelský, jenž tolik peněz od města žádal a k tomu všemu ještě tak tvrdě s měštany záchazel?

Laskavý čtěnář nepochybně seznal, že to nikdo jiný nebyl, než *Bedřich Volšovský*. — On to byl, ale již nejen na těle, ale i na duchu změněn.

Bedřich opu stiv naposledy rodiště své, odebral se ku králi švédskému Gustavu Adolfovi, jenž právě poraziv vojsko bavorského vévody Maxmiliana, hlavního města jeho Mnichova dobyl. S největší obtíží a s nebezpečenstvím života dostal se do Mnichova; neboť bavorský lid považuje každého evangelíka, obzvláště každého Švéda za ouhlavního nepřítele a za přívržence ďáblova, pronásledoval jich s nelidskou ukrut-

ností a běda z takových tomu, jenž se do rukou jeho dostal.

Ve švédském vojsku byl Bedřich ochotně přijat, a že byl všemi prostředky dobře zaopatřen a že v bitvě u Breitenfeldu bojoval, dosáhl brzy stupeň vojenského hejtmana. Svou chladnou odvážností obrátil brzy pozornost vyšších vůdců na sebe, a že se při mnohých příležitostech svou udatností vyznamenal, stal se vyšším důstojníkem a štěstí mu vždy přálo. Brzy sobě vydobyl v některých velkých bitvách věhlasného jmena, tak že i v císařském vojsku pro svou statečnost a odváženost znám byl.

Ale i v povaze a v zásadách jeho stala se změna znamenitá. Vstoupiv řádně do služby švédské, odřekl se na vždy vlasti své a stal se s krvavým mečem v ruce nepřítelem jejím; tím se udusil v něm onen vlastenecký cit, jenž jej byl dříve všeho chránil, což by proti vlasti čelilo. Všeliké ukrutnosti a takořka každodenní výjevy krvavé, jež před očima jeho se děly, udušovaly v něm zponenáhla outlý cit a na místo jeho nastoupila jakási zatvrzelá lhostej-

nost. Láska k Anežce, tento krásný genius jeho, jenž jej z počátku od každého nepravého činu zdržoval, tratila se vždy víc ze srdce jeho, ačkoliv nikdy nevyhasla a jakýsi bolný cit v srdci jeho zůstavila. Kdykoliv se cit tento v něm probudil, hleděl jej ve válečném ryku udusiti, vrhal se na nejnebezpečnější místa, hledaje konec života.

Ale podivno! Jakoby jej byla mocná ruka chránila, žádaná smrt před ním prchala a vítězství jej předcházelo. Opovrhuje nelidskostí a surovostí svých spolubojovníků, nikdy neposkvrnil žádným ohavným skutkem rukou svých, ale také jiným v páchání nepravostí nepřekážel. Nejsa sám štasten, záviděl štěstí jiným.

Konečně se stal velitelem jednoho oddělení a byl vůdci Königsmarkovi přivtělen. Tento stoje se silným zástupem u Chebu, zmocnil se okolí toho; vysílal lid svůj do okolních měst, aby je vybíjeli. Aby byl do svého rodiště vyslán, o to se sám Bedřich u nejvyššího vůdce ucházel. Tenkráte ale jej tám netáhl něžný cit k bývalé přítelkyni své, ani láska k rodišti

svému: chtěl se tam ukázati v moci své a chtěl na bývalé nepřátele těžce moc svou vložiti; chtěl rozkazy vůdce svého se vší přísností provésti.

Stal se zatvrzelým nepřítelem vlasti a otčiny své!

Podivnou náhodou byl mu vykázan byt v domě městana Kralovického.

Ve velké komnatě obklopen jest důstojníky, jimž rozkazy dává. Někteří odešli, jiní pak se ještě pozdrželi a s ním déle rozmlouvali. Věrný sluha Bartoš, již věkem sešlý, ale dosaváde ještě dosti čilý, vykládá a čistí věci Bedřichovy.

Když konečně všickni odešli, postavil se Bedřich se založenýma rukama proti otevřenému oknu a hleděl zamyšlen na náměstí, kdež se všecko cizím vojskem hemžilo; domácích obyvatelů zde bylo pořídku k spatření. Po dlouhé chvíli se posadil na sedadlo ke stolu, a bylo na něm pozorovati, že se jakýmisi trudnými myšlénkami zanáší.

Snad se v něm svědomí ozývalo, když ona

známá místa spatřil, po nichž druhdy tak vesele kráčíval; — kdož může v srdce lidské, tuto věčnou pohádku, nahlídnouti, kdož může citů a vášní v něm se kolotajících dostihnouti a vyskoumati, proč se v něm to neb ono ozývá a a opět zaniká! —

Lehké zaklepání na dveře vytrhlo jej z myšlének a do komnaty vstoupí ostýchavě a nesměle, mladé děvče asi patnáctileté, co růžové poupě nevinonsti a plné vnad dojemných.

Bedřich se zdvíhne a jde mu vstříc, ale najednou sebou trhne, zůstane co okouzlen státi a hledí upřeným zrakem na dívku, jež v rozpačité nevinnosti před ním stojí.

Z krásného pravidelného obličeje mu září mladistvý obraz Anežčin; to jsou ta ústa růžová, to jsou ty nachové tvářinky, to jsou ty lesknoucí-se oči, jež se druhdy na něho tak milostně usmívaly a v nichž se mu nebe blaženosti a sladkosti otvíralo. City, jež se již dávno v srdci jeho uhaslými zdály, probudily se opět novou, mnohem větší silou první nevinné lásky v prsou jeho a krev celé tělo jeho bouřlivě probíhala.

„Pane vůdce!“ promluvilo děvče v nesnázích, „matinka moje vás žádá, abyste jí chvílku k rozmluvě obětoval.“

To byl stříbrozvuký hlas Anežčin, jenž se nyní v celém srdci, nedávno ještě tak prázdném, ozýval. Nevěděl, bdí-li aneb sní-li, není-li to přelud a klam obraznosti!

Chvíli hleděl jako pomaten v rozčilenosti sve na děvče líbezné, tak že toto ouzkostlivě ke dveřím se blížilo. Zdálo se, jakoby se ho jakási šílenost zmocňovala.

Konečně se předce zpamatoval a pojav ulekanou dívku nad míru jemně za ruku, pravil chvějícím se hlasem: „Neboj se, dítě mé, tys posel mi z nebes vyslaný, jenž mi čarovný sen blažené minulosti na pamět uvádí. — Řekni mi, kdo jest matinka tvá?“

„Matinka má jest Anežka Kralovická!“ odpovědělo děvče.

Celé tělo Bedřichovo se zachvělo; zakryv si oběma rukama oči obrátil se a řekl: „Jdi, anděli můj, a řekni matince, že přijdu!“

Děvče odešlo a Bedřich sklesnuv na sedadlo, sklonil hlavu na stůl.

Věrný a důvěrný sluha jeho Bartoš hleděl v největším podivení brzy na krásnou dívku brzy na pána svého. Nemohl pochopiti, jak to děvče v jeho pánu takové pohnutí způsobiti mohlo. Dílem za svého krátkého přebývání v tomto městě, dílem z pozdějších rozmluv s pánem svým zvěděl částečně o nešťastné lásce Bedřichově; viděl také, že si pán jeho nehrubě ženských všímal: protož mu byla událost tato velmi podivná. Když ale děvče odešlo a Bedřich v největším pobouření citů svých k stolu sedl a do hlubokého přemýšlení se zabral, choval se tiše a očekával, až pán k němu sám promluví.

Dlouho, dlouho seděl Bedřich nepohnutě, až pak se posléze ze snění svého probral, a obrátiv se k Bartošovi, pravil: „Viděl jsi ji?“

„Miníte-li to děvče,“ odpověděl Bartoš, „ovšem že jsem ji viděl a sice již po druhé Jest to dcera našeho hospodáře a zdá se mi velmi dobrého srdce býti; neboť mě přívě-

tivě přivítala, když jsem sem přišel, a sklenici dobrého piva mi podala.“

„Ano, ona musí dobrého srdce býti, neboť jest dcera její,“ odpověděl Bedřich.

Bartoš hleděl tázavým zrakem na něho.

„Ona jest dcera Aneždina,“ pravil Bedřich dále. „O milý, jediný příteli můj! nemůžeš pochopiti city moje a já ti je také vylíčiti nemohu. Zdá se mi, jakobych byl snil a dlouho snil, ale byl to sen těžký.“ — Položil ruku na čelo.

„Pane,“ pravil Bartoš soucitně, „šediny kryjí hlavu mou a studená krev neproudí více tak lehce a vřele v žilách mých; také se musím vyznati, že vychován jenom hrubě a v poli válečném žádného citu podobného jsem nepoznal: ale byla-li milenka vaše tak jako děvče toto, není divu, že vám tak do srdce vlezla.“

„Ach, já ztratil přemnoho!“ vzdychl hluboce Bedřich. Přešel několikráte komnatu, pak pravil odhodlaně k Bartošovi: „Matka tohoto děvčete mě požádala, abych ji navštívil, a já slí-

bil. Jdi, ohlas jí, že jsem hotov, ji navštíviti, kdy jí bude příležito.“

Bartoš odešel. Zatím se byl pobouřený cit v Bedřichovi poněkud opět utišil; rozvažoval opět chladněji věc tu. Jakkoliv zmužilost a obyčejnou chladnost svou sbíral, nemohl se předce jakémusi citu nesnadnosti a nepokojnosti ubrániti. Jinak bylo za těch dob, když byl ještě svůj vlastenecký cit zachoval; ale teď mu vytýkal tajný hlas: *Tys nepřítel vlasti!*

Ponejprv po dlouholetém bojování ozval se hlas ten v něm tak důtklivě a tak mocně, že jej utišiti nemohl, a vší zmužilosti mu odnímal.

Bartoš se vrátil a zvěstoval pánu svému, že jej paní domácí očekává.

Bedřich kráčel zdlouhavým krokem k Anežce.

XVI.

Co Anežku přimělo k tomu, že nepřátelského vůdce o rozmluvu požádala?

Jakmile Bedřich na radním domě měšťanům zvěstoval, jakou sumu peněz složiti mají, a oni vidouce, že od tak tvrdého nepřítele žádné milosti očekávati nemohou, sešli se nejbohatší měšťané a šacovali se, mnoho-li může každý z nich dáti, aby tak velké neštěstí od města odvrátili. Mnozí z nich byli na nemovité statky dosti bohati, ale tím nebylo pomoženo, nepřítel žádal hotových peněz, a tu shledali, že ani polovičku neseberou, jakkoliv se nad sílu svou vynasnažovali. I vyvolili ze sebe některé, kteří po městě chodili, a kdo co z ostatních měšťanů dáti může sbírali; ale pro-

středek ten nebyl při takovém nedostatku hotových peněz vydatný.

Mezi těmito vyvolenými byl také *Václav Kralovický*, manžel Anežčin. Od něho se Anežka všecko podrobně dověděla. Znajíc bídu v městě, měla srdečné účastenství ve strastech manželových a v nesnázi obyvatelů.

Po tolika letech nepoznal nikdo Bedřicha ale oko Anežčino poznalo s bolestí bývalého miláčka svého, a nad míru se zarmoutila, vidouc jej co nepřítele vlastí a co drancovníka rodiště svého. Cit její se tomu zpříčil; i nemohla, ani nechtěla uvěřiti, když jí manžel o tvrdosti vůdce nepřátelského vypravoval. Znala Bedřicha co šlechetného muže, a nemohla pochopiti, jak by se byl tento vážný a ve svých zásadách tak pevný muž změniti mohl. Láska její k Bedřichovi nepominula, ale za tak dlouhá leta se zmírnila v něžný cit přátelské laskavosti. Ona horká krev neproudila více v srdci jejím, čas a skutečnost života zmírnily náruživosti, a ona byla nejen manželkou, ale i štastnou matkou. Čemu se před lety vyhý-

bala a čeho se obávala, na to mohla nyní směle pomysliti.

Dvojí přičina ji pohnula, s Bedřichem promluviti. Nouze a bída v městě panující a sužování nepřátelské bolestně se dotklo outlocitného srdce jejího, i chtěla se o to pokusiti, zdaliby Bedřicha prosbou neobměkčila. Že Bedřich s nepřítelem se spojiv, vlast svou loupiti pomáhá, považovala za hrozné provinění; chtěla se také o to pokusiti, zdaliby Bedřicha od takového spolku odvrátiti a vlasti opět navrátiti nemohla. Doufala pevně, že láska jeho k ní dosaváde nevyhasla, a že prosbu její neoslyší.

Nevyzradila nikomu, že Bedřicha zná, též si předsevzala, že se k němu z počátku tak bude míti, jakoby ho neznala; takovým způsobem chtěla si první sejíti s ním ulehčiti. Manželu svému svůj úmysl oznámila; on jí v tom neodpíral, ale také žádného sťastného následku od tak tvrdého člověka neočekával.

Jakkoliv se chladnou a pokojnou býti domnívala, počalo jí předce srdce rychleji tlouci, a nepokoj se jí zmocňoval, když jí Bartoš pří-

chod pána svého oznamoval. I sebrala všecku svou pevnost a zmužilost a očekávala jej v komnatě své. Léta a tajné trápení sňala jí bývalou krásu její; za to jí však poskytly příjemné vážnosti, jakáž ženám dospělejších let půvabnosti a příjemnosti poskytuje.

Když Bedřich vešel, vstala a uklonila se hluboce, by první pohnutí své poněkud skryla, a pravila temným hlasem: „Odpustte, pane vůdce, že vás obtěžuji!“

Bedřich zůstal státi a hleděl smutným okem na ni; ona se mimovolně zachvěla a oči sklopila. Konečně pravil zdlouhavě a mírně: „Paní Anežko Kralovická, vy jste se velmi změnila. Doufal jsem, že chcete mluvit s Bedřichem, ale zklamal jsem se.“

Ačkoliv Anežku při těch slovech srdce zabolelo, zaradovala se předce, poznajíc, že všecko ztraceno není, a že se jí snad úmysl povede, tudíž pravila: „Chci mluviti s vůdcem; nezapomenu ale také při tom na bývalého přítele mého.“

Pokynula mu, aby se posadil. Na obou

bylo viděti rozpačitost, a jakkoliv oba plné srdce měli, předce to chvílku trvalo, než Anežka mluviti se jala.

„Odvážila jsem se kroku, k jakémuž mne smutné okolnosti přiměly, a doufám, že u vás šetrnosti a náchylnosti najdu, a že se k prosbě skloníte, jakouž vám přednésti míním. — Vy jste přišel do města rodinného co nepřítel a uložil jste ubohým měšťanům daň, jakáž sílu jejich přesahuje a již jinak ani sehnati nemohou. Ve vašich rukou spočívá osud ubohých; odstupte od žádosti tak nemírné a tisícero srdcí vám bude vděčností zavázáno.“

Hlas její byl jemný a dojímavý, srdce jí mocně tlouklo; očekávala s nadějí a se strachem odpovědi.

Na Bedřichovi bylo pozorovati, že slova Anežčina v něm boj způsobila, jejž on utajiti se snažil, pak pravil:

„Vy jste mluvila k vůdci a já vám co vůdce odpověděti musím. Jednání moje nepochází z vůle mé, jest to rozkaz velitele mého, jejž vyplniti mně vojenská kázeň velí.“

„Takové odpovědi jsem se nenadála," pravila Anežka smutně, při čemž se jí oko zarosilo. „Vy jste mluvil co vůdce, odpovězte mi nyní co člověk a co bývalý spoluobčan města tohoto."

„Vzpomenu-li na to," dí Bedřich, „že jsem býval někdy spoluobčanem města tohoto, upamatuji se také na všecko příkoří mně zde učiněné, a zajisté nemám příčiny, s ním vlídněji zacházeti. Nikdo snad neznal lépe dobrých úmyslů a lásky mé k vlasti, nežli Anežka; ale závisť a slepá náruživost oněch lidí učinila mne tím, čím jsem."

„Vidím," vzdychla Anežka, „že již se mnou nemluví onen šlechetný muž z dřívějších dob, a pozoruji, že válečný lomoz v něm vznešené city udusil, pro kteréž jsem si ho tak velice vážila."

„Anežko!" zvolal Bedřich bolestí nad míru rozčilen, „takové výčitky jsem od tebe nezasluhoval. Kdybys věděla, co já za ta léta přetrpěl; kdybys znala boj, jakýž jsem v srdci svém ubohém vedl, jak jsem smrt vyhledával,

bych se rázem všeho trápení zbavil, jak prázdným a smutným životem jsem se plazil: měla bys se mnou outrpnost a nerozrývala bys rány výčitkami, jež z úst tvých tím bolestnější jsou.“

Anežka byla slovy těmi hluboce dojata; slze ji polily.

„Nechci ti vypravovati o přestálých trápeních svých,“ pravila citem a outrpností uchvácena; „také já bojovala, a nevystoupla jsem z mezí povinností svých, vytrvala jsem do posledního okamžení a hledala jsem spokojenosti v plnění povinností, které mi příkrý stav můj ukládal. Nechci však tím jakési výčitky ti činiti; co se stalo, změniti se nedá, ale svědomí nám káže, abychom chybu svou uznali a napravili.“

„I já jsem chtěl tak učiniti,“ odpověděl Bedřich; „ale zaslepená nenávist mě popoháněla z místa na místo. Byl jsem co nepřítel vlasti stíhán, ačkoliv jsem ji plným srdcem miloval. Chtěli mi víru otcův mých odníti, a nedali mi oddechu, nepopřáli mi místečka, kdež bych byl mohl spokojeně žíti. Chtěl jsem vlasti

sloužiti, ale oni mě vyhnali tam, kam jsem jíti musel, abych život tento bídný s sebou vlekl.“

„A ty jsi šel k nepříteli vlasti,“ pravila Anežka, „pozdvihl jsi ruky proti ní a pomáhal jsi jemu zemi drahou ubíjeti a hubiti. Jestliže někteří tobě ublížili, mají všickni za to trpěti? Podívej se jenom na město naše! Kde jsou všickni obyvatelé jeho? Ještě lpí krev nevinná na kamení, již tvoji přátelé v bujné rozpustilosti vylévali. Kde jest blahobyt jeho? Divoká zuřivost prostopášných žoldnéřů je oloupila o všecko jmění, bohaprázdná ruka metala požár do klidných obydlí ubitých obyvatelů a živel zničil, co ti ukrutnici vzíti nemohli. A nyní přichází syn tohoto města a chce poslední krůpěj krve svým bývalým spolubratrům vyssáti!“

„Anežko, ty ličíš bídu svých,“ odpověděl Bedřich; „ale neviděla jsi bídu oněch našich bratrů, kteří, z vlasti vyhnáni, až posud v cizině se potulují. Mnohý šlechetný muž, druhdy všemu pohodlí uvyklý, musí nyní ve svém stáří

v nouzi a v potu tváře u cizích chleba si dobývati, všecku hanu a potupu snášeti a při tom i hlad trpěti, a jak mnohý stařec již i hladem bídně zahynul! A myslíš, že jenom Švédové pálí a loupí? Podívej se do jiných krajů, a najdeš tam strašlivé a hrůzyplné stopy nelidské ukrutnosti vojska vašeho.“

„Nechci omlouvati skutky jejich, chovají se co nepřátelé v cizí zemi,“ řekla Anežka; „ale ty jsi syn vlasti a propůjčuješ nepříteli rámě svého k záhubě její. O Bedřichu!“ prosila úpěnlivě, „ustaň od úmyslu svého, opusť dráhu tvé šlechetnosti tak nehodnou, navrať se k matce, vlasti, přilni k ní a ona přijme kajícího syna zajisté s radostí. Ustrň se nad bídou našeho města a jednej, jak na šlechetného muže sluší!“

Slzy horké jí kanuly z očí.

Bedřich byl pohnut, slova Anežčina, s nelíčenou opravdivostí pronešená, vnikla do srdce jeho, v němž se hlas svědomí ozývati počal; ale trpké upamatování na minulost naplňovalo hořkostí prsa jeho a nedalo lepšímu citu vznik-

nouti. Jakoby chtěl odpověď na činěné mu výčitky obejíti, pravil:

„Co se týče městu uloženého upalného, nemohu sám ze své vůle nic změniti; ale přičiním se u Königsmarka, abych měšťanům nějakého ulehčení vyjednal. Platím něco u něho a doufám, že mi k vůli něco učiní. Ostatně o tom s měšťany promluvím.“

„Díky tobě, příteli!“ odpověděla Anežka potěšena. „Vždyť jsem věděla, že lepší cit tvůj v tobě neutonul a že jej pouze hořkost pro vystálé nepraví zatemnila! Raduji se z toho tím více a poddávám se blažené naději, že krok ten tě ještě dále povede a že i druhou část prosby mé vyslyšíš.“

„To ponechme budoucnosti,“ řekl Bedřich smutně ale pevně, „ta musí rozhodnouti. Musím pouze podotknouti, že mi tento krok tak snadný není, jak se domýšlíš. Příčiny ti nemohu zde všecky udati; jsou důležité dosti, že jinak jednati nemohu. Propadl jsem osudu, proti němuž se opříti nemohu. Ostatně ti musím říci, že válka tato snad brzy konce dojde.

Po uzavření míru se odebeřu do Švédska, kdež trapný život svůj skončiti míním.“

Vidouc Anežka, že úmysl jeho zvrátiti nemůže, a uznávajíc také, že by to tak snadno nešlo, jak se ve své prostotě domýšlela, upustila s litostí od domlouvání, a tak se rozmluva jinam otočila.

Bedřich jí vypravoval v krátkosti všecky nehody své, a když dopověděl, pravil: „A nyní mi řekni, drahá přítelkyně, jsi-li štastna? V spokojenosti tvé naleznu blaho své.“

Anežka odpověděla: „Jsem matkou dobrých dvou dítek. Dceru mou jsi viděl a syn starší jest na učení v Praze. Manžel můj se choval až do dnešního dne ke mně, jak na šlechetného a laskavého muže patří; za ten celý čas zacházel se mnou tak upřimně, že mi žádné příčiny k stěžování nedal. Ctím a vážím si ho srdečně. Nezdědil chyby po otci svém, nýbrž se vynasnažuje, aby křivdy jím učiněné napravil, tak že sobě všeobecné přízně získal. Z toho můžeš posouditi stav můj.“

„Věřim úplně slovům tvým,“ odpověděl

Bedřich, a těší mě nevýslovně že osud svůj tak trpělivě a lehce snášíš. Bude mi útěchou, že aspoň ty spokojena jsi.“

Bartoš vešel do komnaty a oznamoval, že několik měšťanů na Bedřicha v bytu jeho čeká.

Ještě jednou prosila Anežka za měšťany. Bedřich odpověděl: „Lituji pouze, že tu jak jsem již pravil, dle vlastní vůle své jednati nemohu. Buď však jista, že vše vynaložím, abych osud města tohoto zmírnil.“

Rozloučili se.

Rychtář s dvěma měšťany očekával Bedřicha v příbytku jeho. On mnohem mírněji a přívětivěji, nežli ponejprv, vyslechl žádost jejich a slíbil, že se za ně u Königsmarka přimluví, aby zmírnil daň městu uloženou.

„K tomu cíli vám radím,“ doložil „abyste dva měšťany do hlavního tábora k vůdci vyslali, kteří by mu prosbu svou přednesli. Dám vám listy, jež vám cestu k němu otevrou a snad také nejakého ulehčení vyjednají.“

Potěšení měšťané děkovali ochotně za

radu tuto a slíbili tak učiniti; že se ale již večer blížil, odložila se ta věc na druhý den.

Když se setmělo, vzal Bedřich oblek sprostého vojína na sebe a ubíral se na předměstí, by navštivil bývalého hospodáře svého. V chalupě té však se stala změna v běhu života lidského obyčejná. Hospodáře kryla chladná zem, a cizí rodina koupivši chalupu od pozůstalé vdovy, zde bydlela. Ačkoliv to něco obyčejného bylo, zarazil se předce Bedřich, slyše to. Požádal nynější obyvatele, aby mu dovolili, do malé světničky nahlédnouti, kteráž mu ještě drahou památkou byla. Ale i zde se vše změnilo; nábytek jemu tak milý zmizel a na místě jeho zde leželi porůznu rozličné věci, an nynějšímu majetníku světnička za komoru sloužila. I obrátil se Bedřicha mlčky odešel. Podivnému chování jeho se obyvatelé nemálo divili.

Jda po ulici pravil sám k sobě: „Jak se všecko mění! Vše propadá moci času, on zdlouhavým, ale jistým krokem kráčí; v rukou jeho se zvrátí vše a klesá v prach! — A já?“

I rychlil kroky, jakoby odpovědi ujíti chtěl. —

Listy od Bedřicha zaopatření poslové se druhého dne časně ráno skutečně na cestu ku Königsmarkovi vydali.

Ostatní obyvatelé očekávali touživě a však se strachem návratu jejich. Druhého dne odpoledne se vrátili poslové; ale smutná byla zpráva jejich. Königsmark jich přijal velmi nelaskavě, o slevení nechtěl ani slyšeti a vyhrožoval jim, že město dá popleniti, nesloží-li peníze v pravý čas.

S nimi přišel také jeden vyšší důstojník od Königsmarka poslaný. Ten pravil k Bedřichovi: „Vůdce náš se tomu nad míru diví, že příkazu jeho nesplňujete, an víte, jak jest nám peněz potřeba. Zástup vás potřebuje k jakémusi podniknutí, a velí vám, abyste se hned na pochod k němu vydal. Že tedy času k sebrání té sumy nepostačuje, máte sebrat, co můžete; aby pak se město k doplacení té sumy přinutilo, máte s sebou vzíti nejznamenitější měštany co rukojmě, jichžto seznam vám tuto podávám.“

Bedřich přijal listinu, v níž byla jmena čtyr měštanů udána, a mezi nimiž s nemalým úžasem Václava Kralovického, manžela Aneždina, spatřil. Co měl ale Bedřich počíti? Rozkazu vůdce svého se nesměl opříti, ani jej nemohl obejíti; neboť vyslanec byl přísným rozkazem vůdcovým odpovědný za provedení jeho a v ničem povoliti nechtěl.

S těžkým srdcem ubíral se Bedřich na radnici, kdež shromážděným měštanům přísný rozkaz velitele svého oznámil. Měšťané nemohouce více nežli 7300 rýnských sebrati, odevzdali mu tyto peníze a museli se tuhému rozkazu mocného nepřítele podrobiti.

Vlídně domlouval Bedřich neštastným naříkajícím a těšil je co mohl, slibuje jim dobrého výsledku, až bude se svým velitelem mluviti, a že se musel ještě téhož večera na cestu vydati, připravili se ustanovení měšťané na smutnou cestu svou.

Švédové se chystali na pochod. S tváří velmi vážnou a smutnou vyjížděl Bedřich v čele vojska svého z města. Zajatí měšťané

jeli obklopeni zástupem nepřátel smutně na svých koních za ním.

Po odchodu Švédů se v městě smutek rozhostil; strach a obávání před budoucností svíraly prsa všech obyvatelů.

Když Bedřich se svým zástupem do hlavního tábora přibyl, chvátal ku Königsmarkovi, aby mu zprávu podal a při tom se spolu za město K . . . . . a za zajaté přimluvil. Königsmark jej přijal velmi chladně a pravil: „Vyslal jsem vás, abyste město šacoval, a vy mi sem posíláte lidi žebroniti. Víte, že takových kroků nemiluji. Jestliže jednomu povolíme, budeme jich míti hned celé hejno na krku, a pak můžeme sami jíti žebrat.“

Bedřich odpověděl: „Mám za to, že byste na mém místě také tak jednal, kdybyste bídu tohoto města tak jako já viděl. Banner a Torstenson šacovali město tak, že pro nás skoro nic nezůstalo.“

I žádal opětně, aby zmírnil daň ubohým uloženou.

„Uvidime, co se dělati dá,“ odbyl ho

Königsmark nevrle, a oznámiv mu, že odpoledne bude velká vojenská paráda, propustil jej.

Bedřich odešel velmi rozhorčen, avšak s pevným předsevzetím, že se ještě o to pokusí, aby svou přímluvu k platnosti přivedl. Brzy však se dověděl příčiny, proč Königsmark prosbu jeho oslyšel. Jeden soudruh pravil, že jakýsi člověk Königsmarka mezi tím časem na to upozornil, že Bedřich rodič tohoto města jest, a ze zlomyslnosti přidal, že město toto dosti bohaté jest, aby takovou sumu složiti mohlo. To vzbudilo v Königsmarkovi podezření, jakoby Bedřich města toho šetřiti chtěl, a protož mu také jeho žádost odepřel.

XVII

Okolo nevelikého, z hrubých prken na chvat sbitého stolu sedělo v stanu Königsmarkově asi osm nejpřednějších vůdců pod Königsmarkem stojících, mezi nimiž i Bedřich. Königsmark zaujal první místo, maje na stole před sebou papír, plán města Prahy naznačující. Vedle něho seděl cizí muž v polovojenském oděvu, jedné ruky nemaje. Ve vyzáblém obličeji se mu lesklo dvé očí, hustým obočím zastíněných, z nichž jakási potměšilá zášť vyhlížela.

„Pánové!“ promluvil Königsmark velmi vážně, „muž tento nám nabízí podniknutí nad míru skvělé a lákavé, které, kdyby se nám podařilo, nejenom zbrani švédské by velikou

čest přineslo, ale i nám osobně k velkému prospěchu posloužilo. Nesmím však tajiti, že jest nad miru nebezpečné, a v případu nepodaření se by nás všecky do velké nesnáze přivésti mohlo. Zodpovědnost takového podniknutí však sám na sebe vzíti nemohu a protož jsem vás pozval, abyste udání muže toho vyslechli a pak věc tu náležitě uvážili.“

Na pokynutí Königsmarkovo vypravoval cizinec takto:

„Byl jsem císařským důstojníkem a jmeno mé jest *Arnošt Ottovaldský*. Ztrativ v jedné bitvě pravou ruku, stal jsem se k další službě vojenské neschopen, a že mi vaši statek můj poplenili, neměl jsem od čeho živu býti. I hledal jsem u císaře podpory, ale nevděčný pán aneb abych raději řekl, nespravedliví úřadové jeho mne odmrštili naprosto, tak že jsem se ve své nesnázi k vám odebral, doufaje dojíti podpory za službu, jakouž vám prokázati míním. — Za svého pobytu v Praze jsem se osobně přesvědčil, že na jednom místě na Malé straně městské hradby spravují; za tou příčinon tam

dosaváde lešení stojí, a odvážnému a udatnému vojsku není nic snadnějšího, než po tomto lešení nočního času do města se vedrati a beze vší ztráty Malé strany i královského hradu se zmocniti.“

Když domluvil, panovalo v stanu hrobové ticho; zraky všech přítomných spočívaly na Ottovaldském, v nichž se více opovržení nežli podivení jevilo; neboť ačkoliv z udávání zrádcova těžíváme, nic méně zrádcem opovrhujeme.

Konečně se ozval jeden starý, ve zbrani sešedivělý vůdce, řka: „A kdož nám ručí za pravdu slov vašich?“

Ottovaldský naň pohledl svým jízlivým zrakem a pravil: „Za pravé udání slov mých ručím vám svou ctí!“

Opět nastalo ticho a rty přítomných jevily opovržení.

Königsmark pozdvihl hlasu a pravil: „Že udání Ottovaldského úplně pravdivé jest, o tom mám jistých a bezpečných zpráv; neboť mi je byl již dříve svěřil a já jsem se o pravém udání jeho skrze své vyzvědače dověděl. Ti

mne také zpravili, že posádka města velmi slabá jest a že měšťané, bezpečni jsouce vzdáleného nepřítele, sobě žádných starostí nečiní, aniž se jakéhos nepřátelského vpádu obávají. Z té strany nám nehrozí žádné nebezpečenství. My však jsme zde na hranicích a při vší rychlosti potřebujeme nejméně tři dni, než se ku Praze dostaneme. V tom čase může však býti pochod náš vyzrazen, a my bychom snadno do nesnází přišli, kdybychme se Prahy náhle nezmocnili a císařští nám cestu zpáteční zaskočili.“

Radili se, každý pronesl své mínění, až konečně se usnesli, že na podniknutí se odváží.

„Podniknutí jest nad míru vábné,“ pravil opět onen sestárlý vůdce, „a stojí za to, abychom se o ně pokusili. Nepovede-li se, najdem vždy nějakou cestu, kudybychom se protloukli, a císařští nemají v Čechách tak četné síly, aby proti nám něco vydatného podniknouti, mohli. Aspoň jim ukážem, že smělých srdcí máme.“

„Nadál jsem se svolení vašeho," pravil Königsmark, „a protož jsem také napřed celé toto podniknutí v mysli mé uvážil a uspořádal. Především se musíme o to postarati, aby nikdo nezvěděl, kam potáhneme. Vydáme hlas, že chceme blíže k Chebu táhnouti, a skutečně se také v tu stranu obrátíme; pak se otočíme do kraje Plzeňského a co nejrychleji ku Praze pospíšíme. V noci potáhneme, ve dne ale najdeme místa v lesích, kdebychom si odpočinouti mohli. Pro lepší bezpečnost naši bude jízda rozeslána a každého pocestného z Prahy neb do Prahy jdoucího zatkne. Děla a všecka zavazadla necháme pozadu, abychom co nejrychleji mohli ku Praze doraziti."

Přítomní vůdcové schválili návrh tento a ještě se o mnohé podrobnější věci radili; aby se času nemařilo, usnesli se na tom, že se hned druhého dne ráno na cestu vydají.

Bedřich se navrátil nad míru rozjitřen do stanu svého.

Dojímavá, nelíčená slova Anežčina povzbudila v něm již jakýsi nepokojný cit, tak

že se v něm mocný hlas probouzel, ostře mu vytýkajíc poblouzení a jednání jeho, že proti vlastí brojí. On však se omlouval křivdami jemu učiněnými, odvolával se i na ony vypovězence, jižto podobně zhuzta v zbrani proti ní stojí. Navzdor tomu se však v něm rozmáhala jakási traplivá nesnadnost, kteráž omluvy jeho vždy víc a více viklala a podkopávala. Nyní ale viděl hanebnou zradu ve vší její nahotě a ta se mu tím více zošklivovala a hnusila, když viděl, že pramen její kalný a mrzký jest; zisk, zášť a pomsta podlé naruživosti spojily se k hanebné zradě. Viděl, jak opovrženě spoludruhové jeho na toho zrádce hleděli, a každý takový pohled se stápěl co ohnivý osten v srdce jeho. Bedřich stál přímě s mečem v ruce proti ozbrojeným nepřátelům; ale padouch ten chce co plížící had nejskvostnější perlu koruny české do loupežných rukou vydati. Proti takovému hanebnému skutku se spříčily všecky šlechetné city jeho; rozvažuje přitom dosavádní jednání své, uznával křivdu svou, poznal, že zbloudil, a bolestný

cit zmítal duší jeho; s novou a horoucí silou se nyní probudil vlastenecký cit v něm.

Litoval srdečně poklesku svého, a šlechetná myšlénka se zňala v duchu jeho, že napraví, v čem pochybil. Ale jak? — Vrátiti se k vojsku císařskému nesměl, tam jej očekávala potupná smrt; neboť jmeno jeho tam bylo pro jeho odvážnost a statečnost známo, a on by byl neušel trestu za škodu, jakouž svou směloslí císařským mnohokráte učinil.

Konečně se v něm vyjasnila myšlénka, již v skutek uvesti sobě předsevzal, i kdyby při tom zahynouti měl. Chtěl Švédy předejíti a Pražanům oznámiti, jaké nebezpečenství jim hrozí. Ale opět mu nastala otázka, jakým způsobem by to vykonati mohl? — Veřejně a v tom okamžení službu švédskou opustiti nemohl, tím by pozornost a podezření na sebe obrátil, a Königsmark měl dosti prostředků v ruce, že mohl úmysl jeho překaziti. Mimo to měl ještě jinou povinnost. Čtyrem nevinným mužům slíbil, že se o jich bezpečí po-

stará, a mezi těmi byl manžel Aneždin. Ty nemohl a nesměl opustiti.

Dlouho přemítal na mysli, až pak se konečně usnesl, lsti proti lsti užívati. Nesměl ale váhati.

Zavolal Bartoše a promluvil k němu takto: „Bartoši, věrný druhu můj, tys mi již něko ikráte řekl, že nemáš vlasti; chci tobě nejen vlast, ale i náklonnost dobrých lidí opatřiti, abys poslední dny života svého v pokoji stráviti mohl.“

Touto neobyčejnou řečí udiven, odpověděl Bartoš: „Vaše vlast bude také vlasti mou, a já se spokojím s náklonností vaší . . . či mne snad chcete nyní od sebe odehnati?“

„Nechci tě odehnati,“ dí Bedřich pohnut; „musíme ale Švédy tyto opustiti.“

„Švédy tyto opustiti?“ ptal se Bartoš potěšen. „O, to milerád učiním! Tito chlapi se mi již bez toho dávno nelíbí; již to nejsou oni Švédové za krále Gustava, víc se podobají loupeživým rotám, nežli pořádným vojínům, ty já beze vší lítosti opustím.“

I umlouvali se, jakby zajaté měšťany vysvobodili, a usnesli se na tom, že uplacením stráží, u nich stojících, o to se pokusí.

„Doufám, že žoldnéři zlatu odporovati nebudou," řekl Bedřich, „a dnešní noc bude k tomu právě vhodná, poněvadž se pozornost na něco důležitějšího obrací. Jdi a peněz nešetři."

Bartoš odešel, aby přání pána svého vyplnil.

V prsou Bedřichových se bouřliví citové poněkud utišili a jakýsi poklid mírnil bolest jeho. Byl sobě vědom, že nastoupil cestu k smíření viny své. Ale v hloubí srdce jeho se ozývalo jakési smutné tušení, že to bude poslední krok jeho; neděsil se ho však, zdálo se mu býti andělem odpuštění mu zvěstujícím.

Bartoš se navrátil a zvěstoval mu, že vždy jen jeden vojín uvězněných střeží, a že po půlnoci jeden stráž nastoupí, s nímž jest Bartoš znám, a ten slíbil za značnou odměnu, že uvězněných propustí.

„Dobře," pravil Bedřich potěšen. „Nyní poslyš, co ti řeknu, a slib mi, že všecko věrně vyplníš."

Když Bartoš více udiven nežli rozmyšlen slíbil, mluvil Bedřich dále: „Tobě odevzdávám tyto měšťany, abys jich až do jejich rodiště doprovodil. Já půjdu s vámi tak daleko, až ze všeho nebezpečenství vyváznete a dále pronásledováni býti nemůžete. K lepší bezpečnosti vezmeme tuto zbraň s sebou, již měšťanům do rukou dáme, abychom se v čas potřeby brániti mohli. Tuto tobolku vezmi, doufám, že jest tam tolik, abys mohl bez starosti živ býti. Kralovický a choť jeho jsou dobří lidé, zajisté na mou žádost tě do domu přijmou. — Co já podniknouti míním, na to se neptej. Dáli Bůh, že se mi můj záměr zdaří, jistě se uvidíme ; pakli ne, zpomeň na mne, žes měl věrného přítele."

Nadarmo se zpíral Bartoš takovému rozkazu, nechtěl pána svého opustiti, znamenaje, že se v jakési nebezpečenství vydává; nadarmo předstíral, že s ním posud jak v dobrém

tak i ve zlém setrval a že i dále s ním žíti a neb zahynouti chce; konečně i hrozil, že i proti vůli jeho jej následovati chce.

Takovou láskou a věrností byl Bedřich nad míru pohnut, nic méně odporoval každé žádosti věrného sluhy svého; konečně pravil: „Kam půjdu a co podniknouti chci, musím sám podniknouti.“

Vyvrátil všecky námítky věrného sluhy svého, tak že se tento posléze pevné vůli pána svého, ač dosti nerad, podrobiti musel.

Seděli v tmavém stanu, očekávajíce půlnoc. Konečně ji stráže v táboru oznamovaly, a když opět všecko utichlo, nastoupil Bedřich s Bartošem, v pláštích zahaleni a dobře ozbrojeni, cestu nebezpečnou a osudnou.

Noc byla tichá a tmavá, jenom svit hvězd osvěcoval poněkud zemi. Oba se ploužili k místu, kdež měšťané střeženi byli, vyhýbajíce se opatrně všem strážím a držíce se v stínu stanů. Švédové jsouce bezpečni, že nikdež nepřítel na blízku není, postavili jenom na

nejdůležitějších místech stráže své, a tak nebylo Bedřichovi těžko, k měšťanům se dostati.

Konečně se dostali ke stanu, před nímž kopijník na stráži stál. Bedřich zůstal opatrně v tmavém stínu státi. Bartoš dav umluvené znamení, chtěl se k stráži blížiti; brzy však se zarazil. Vojín na umluvené znamení neodpovídal, nýbrž se zastavil a ostražitě vůkol sebe hleděl. Bartoš poznal nyní, že to není onen vojín, s kterým se byl umluvil. Zůstal nepohnutě státi, tiskna ruku Bedřichovu na srozuměnou, aby on též tak učinil.

Vojín stál chvíli pozorně, když však více nic neslyšel a neviděl, zdálo se, že se opět upokojil, neboť se opět do svého pláště zaobalil a sem a tam přecházel.

Bedřich a Bartoš stáli jako sochy, aby se nevyzradili. Po chvíli přiložil Bartoš ústa k uchu Bedřichovu a šeptal: „Nepochybně že jsme trochu záhy přišli, musíme trochu počkati, až můj přítel přijde, a nebude-li jinak, musíme buď lsti neb moci použiti.“

Čekali dosti dlouhou chvíli, nic nerušilo

ticho, již tratili naději; tuť slyší blížíci se kročeje. Strážný zůstal státi, a když se pádné kroky přibližovaly, zvolal silným hlasem: „Kdo to?“

„Aj, Baltazare, tys velmi ostražitý!“ zněla odpověď.

„Tys to, Ferdo?“ pravil Baltazar, jaksi potěšen.

„Ano, já jsem to,“ dí Ferda. Jdu od Terezky a chtěl jsem se podívati, jak se ti zde vede.“

„Ne příliš valně!“ odpověděl Baltazar. „Zdá se, jakoby se zde něco mlelo. Před chvílí se mi zde ozval jakýsi podivný sykot, až mi to hřbet přejelo; hledím tu i tam a nikdež nic.“

Bartoš přiložil opět ústa k uchu Bedřichovu a pravil radostně: „Výborně! můj chlapík jest zde. Drží svědomitě slovo své.“

„Hm hm! bylo by to předce pravda, co se o tom místě vypravuje?“ prohodil Ferda.

„A co se vypravuje?“ ptal se Baltazar.

„I jdižiž!“ dí Ferda, „ty bys nevěděl, o čem po celém táboře každý mluví? V stanu

tom nevydrželo za jednu noc ani deset našich vojínů; po půlnoci prý se zde strhnul takový sykot a hvizdot, jakoby tisíc hadů zde bylo; pak je to počalo za uši, za nosy a za vlasy tahati, až museli všickni utéci, jakoliv nikdo nic neviděl. Od toho času zůstal stan prázdný.“

Táhlý a silný sykot se ozval z té strany, kde Bedřich a Bartoš stáli.

„Slyšel jsi, Ferdo?“ šeptal Baltazar strachem se tresa.

„Slyšel a nechci déle býti na místě, kde se strašidla melou! Buď s Bohem!“ dí Ferda a měl se k odchodu.

Baltazar jej uchytil a prosil chvějícím se hlasem: „Ferdo, ty žertuješ, snad mne v mých ouzkostech neopustíš? Znám tě, že ani čert nad tebou moci nemá, praví se o tobě, že prý jsi opraven. Prosím tě, zůstaň aspoň tak dlouho u mne, až ten strašný čas přejde. Jak kohout ponejprv zakokrhá, bude všemu konec.“

„Inu jinému bych to neudělal, ale že tě mám rád, zůstanu zde,“ odpověděl Ferda po chvíli, jakoby se byl rozmýšlel. „Ale napřed

si dojdu k Terezce pro láhev dobrého, má výborné!“

Opět se ozval sykot a spolu i temné hvízdání.

Nastalo ticho, jakoby Baltazar i Ferda leknutím promluviti se báli.

Po chvíli šeptal Baltazar: „Totě hrozno! Zdá se, jakoby to najednou ze všech stran přicházelo.“

„Nepochybně že to nyní počne!“ šeptal Ferda podobně. „Já bych si z toho nic nedělal, jen kdybych se aspoň napiti mohl.“

„Copak máš takovou žízeň Ferdo?“ šeptal Baltazar.

„Ovšem že mám,“ pravil Ferda, „a k tomu jest víno tak výborné, že se ho ani nasytiti nemohu.“

„Víš-li co, Ferdo,“ dí Baltazar, „tys mi udělal něco k vůli, odsloužím se ti. Zůstaň zde, ja ti dojdu pro víno a přinesu ti mnoholi chceš, a nebude tě nic státi.“

„Copak ale kdyby mezi tím přišla hlídka,

mohloby to pro nás oba špatně vypadnouti," namítl Ferda.

„Vezmi můj plášt a mé kopí, a když se hodně zaobalíš, nikdo tě nepozná."

Ferda přivolil a Baltazar odcházel s pevným předsevzetím, že tak brzo se nevrátí.

Sotva že zašel, zasyčel Ferda u stanu a Bartoš k němu přistoupil. Ferda se smál radostí a pravil: „Chvála Bohu! že se mi lest podařila. V posledním okamžení se stala změna v stráži. Pospíchal jsem do vašeho stanu, abych vám to oznámil, nalezna jej ale prázdný a domýšleje se, že jste se již sem odebrali, pospíchal jsem k místu, abych vám pomohl. Chtěl jsem si vašich sto rýnských zasloužiti a také Švédům se za to zavděčiti, že mne po dobytí Chebu tak laskavě k službě své nutí.— Lest se nám podařila výborně, a nyní nemeškejte a vyveďte své přátele. Ten pošetilý strašpytel se tak brzy nenavrátí, a já mu naženu strachu, že nebude ani vědět čí je."

Bartoš vešel rychle do stanu a za chvíli vrátil se s měšťany. Tiskl Ferdovi ruku a

pravil: „Bůh ti odplať, věrný soudruhu, a měj se zde dobře!“

„Jděte s Bohem!“ byla krátká a srdečná odpověď.

Bartoš a měšťané zmizeli brzy v stínu temném, kdež se k nim Bedřich připojil. Mlčky a tiše kráčeli jeden za druhým, Bedřich první, Bartoš poslední. Opatrně se vyhýbali strážím, držíce se v stínu stanů, až se šťastně na kraj ležení mezi stromy dostali.

Dokaváde se v ležení nacházeli, nebylo jim třeba tak příliš se obávati, že jich někdo zadrží, stráže zde byly jenom pořídku rozestaveny; na pokraji ležení byly však již stráže četnější, a tuf bylo již obtížno, ano i nebezpečno projíti. Položivše se všickni na zem, aby jich pozorovati nebylo, radili se, v kterou stranu se dáti mají. Bartoš vyšel na zvědy. Za dlouhou traplivou chvíli přinesl zprávu, že jest nedaleko rybník, po jedné straně hustým olším a křovím zarostlý, po druhé straně však že má vysokou hráz, na níž straž stojí, v stínu

těch olší že se mohou na druhou stranu dostati a tak že z leženi vyjdou.

Bez prodlení se vydali za Bartošem na cestu, cesta byla bahnitá a místy se bořili, ale šťastně se dostali mezi olše, viděli stráž na hrázi, jež sem a tam přecházela, pak státi zůstala a zády k olším obrácena v protější krajině něco pozorovati se zdála. Toho okamžení použili prchající; tiše, ale dlouhými kroky s těly k zemi sehnutými plížili se k toužebnému cíli, až se z leženi dostali.

Lehká noční mha, z vlhkých luk vystupující, ještě poněkud zahalovala prchající, světlo hvězd již bledlo a na východě se rozednívati počalo. I kráčeli rychle, co jim síly stačily, držíce se vždy co možná hlubších míst. Neměli ještě vyhráno. Dosti nepatrná náhoda mohla útěk jejich vyzraditi, a nebyli ještě tak daleko, aby jich jezdci dohoniti nemohli; při tom byla krajina, ačkoliv pahrbkovitá, předce holá, tak že se nikdež skrýti nemohli, a při nastávajícím rozednívání jich snadno dohlídnouti mohli.

Právě se první předchudce vycházejícího slunce na čisté modrojasné báni nebeské zarděl a paprskové červení co ohnivé šípy se na východě rychle rozlítly, když se prchající na pahrbek dostali, odkud daleko celou krajinu vůkol přehlednouti mohli. Zde se ponejprv zastavili, aby odpočinutím nové síly nabyli; dle jejich počtu již asi dvě hodiny ušli. Hleděli v onu stranu, kde švédský tábor ležel. Neviděli nic podezřelého. Všickni ulehli na zem, jenom Bedřich posadil se s obličejem k táboru na velký kámen a v tu stranu zrak upíral.

Tuť promluvil ponejprv jeden z měštanů k Bedřichovi: „Vysvobození naše se stalo tak na kvap, že nám to jako sen přichází, tak že jsme k vám, pane vůdce, ani vděčného slova promluviti nemohli.“

V tom však se Bedřich náhle skrčil a zvolal: „Dále! dále! zdá se mi, jakoby se něco neobyčejného dělo, něco nám nebezpečného. Nevstávejte, aby nás nikdo nespatřil, nýbrž druhou stranou dolů lezte!“ A sám byl již

napřed. Ostré oko jeho pozorovalo v dálí několik jezdců, kteří sem a tam přejížděli.

Opět to šlo klusem ku předu. Krajina byla nyní otevřená a rovná, jenom asi půl hodiny cesty v levo stál hustý velký hvozd. Tam zaměřili kvapné kroky své. Dostihnou-li lesa toho, jsou spaseni!

Konečně došli na smrt umdlení okraje lesa a zmizeli v chladném stínu. Byli zachráněni! —

Asi po dvou hodinách spatřujeme Bedřicha s nimi na vysokém vrchu státi. Kam oko dosáhlo, spatřovalo velebnou krásu přírodní. V pravo se táhly Šumavské lesy, od nich vybíhalo předhoří do země v rozmanité a půvabné pahrbky se snižující, kdež se stráně jejich v příjemné údolí a roviny strácely.

Bedřich stál před měšťany; plamenné zraky jeho nesouzvučily s tváří nad míru bledou; chladná vážnost rozhostila se v obličeji jeho smutném, an mluvil: „Těší mne, že jsem slovu dostál. Vy jste osvobozeni! Tam vám kynou věže rodiště vašeho. Jděte s Bohem!

Dále s vámi jíti nemohu! Povinnost mě v jinou stranu volá! Buďte s Bohem!“

Podal jim všem ruku, již měšťané vřele a srdečně tiskli, vroucně mu děkujíce.

Na to pojal Bedřich Kralovického za ruku a odvedl jej stranou, aby ostatní slov jeho neslyšeli; tu k němu pravil: „Pane Kralovický, jsem bývalý sok váš, Bedřich Volšovský. Zaslepen náruživostí nastoupil jsem cestu bludnou. Chci však napraviti, v čem jsem pochybil. Vyřiďte Anežce, manželce své, že ji dosaváde miluji tak věrně, jako vždy jindy; řekněte jí ale také, že vinu proti vlasti zpáchanou zmyji a památky její hoden se učiním. Nyní mi jedinou prosbu vyplňte! Onoho starého sluhu mého přijměte pod střechu svou a pečujte spravedlivě o pohodlí jeho až do smrti. Doufám, že mi toto přání laskavě vyplníte, a nyní buďte s Bohem!“

Nežli se Kralovický z užasnutí svého probrati mohl, zavolal Bedřich Bartoše k sobě a promluvil k němu: „Věrný příteli, tuto stojí

nový ochránce tvůj! Víš, že déle spolu býti nemůžem, jak jsme se usnesli. S Bohem!“

Podal jim ruku, již oba vřele tiskli. Bartošovi, tomuto v příkrých osudech otužilému starci, kanuly slzy po vetchých lících, nemohl slova promluviti; podobně se vedlo Kralovickému.

Bedřich se obrátil a rychlým krokem do háje odešel.

XVIII

Nedbá Bedřich na utrmácenost, rychlým krokem dál a dál pospíchá . . . pospíchal ku Praze, aby před mrzkou zradou ji zachránil. Vypočetl, že Švédové tři i čtyry dni potřebují nežli se ku Praze dostanou. Kdyby byl mohl rovnou cestou jíti, snadnoby je byl předešel, ale on si musel velký kus cesty zajíti, aby jim do rukou neupadl; tím ztratil mnoho času. Pospíchal, aby se do nějakého většího městečka dostal, kdež by sobě koně zaopatřiti mohl. To ale opět bylo v tom čase něco velmi nesnadného, neboť Švédové v této krajině velmi zle hospodařili a lidem všecken dobytek odnímali, tak že mnozí hospodáři nevěděli, jakby obilí domů dostali. Pro tuto příčinu ležely zhusta celé dědiny a kraje úrodné ladem.

Třetího dne pozdě večer dostal se Bedřich konečně do jednoho městečka; cestou až na smrt utrmácen, nemohl již dále, musel zde zůstati. Poptával se z daleka, co nového a jak daleko do Prahy. Hospodský mu pravil, že byl včera v Praze, že všecko ticho a že tam má ještě šest hodin dobře co jíti. Nadarmo i tu po nějakém koni se sháněl.

Sotva se rozednívalo, kráčel opět Bedřich cestou jemu ukázanou rychlým krokem, domnívaje se, že se dosti časně do Prahy dostane; neboť věděl, že Švédové nikoliv ve dne, ale v noci na město udeřiti míní. Krajina byla pahrbkovitá, křovím a lesem porostlá, ale ještě dosti schůdná. Lidí nebylo viděti.

Po dvou hodinách se dostal z hustého lesa, a prohlížeje krajinu, spatří k svému největšímu uleknutí dva jezdce, kteří se jaksi nesnadně ohlíželi; poznal v nich dva švédské vojíny. Byli od něho dosti daleko vzdáleni, tak že ho v prvním okamžení nepozorovali.

Bedřich byl opět jedním skokem v lese, kdež se do hustého křoví skryl. Ze své skrý-

še mohl pohodlně všecko přehlednouti, jej však nikdo pozorovati nemohl. Jezdci se ohlíželi na všecky strany, ukazovali rukama brzo v tu brzo onu stranu, podobali se, že se spolu radí, v kterou stranu se obrátiti mají; konečně obrátili koně v levo, a brzo zmizeli Bedřichovi s očí.

Bedřich zůstal ještě chvíli v bezpečné skrýši své a rozvažoval, co nyní činiti má. — Jak sem přišli tito Švédové? — Kde jest hlavní voj jejich? — Jsou-li snad již v Praze a neb jsou to pouze vyslané stráže, jež dle návrhu Königsmarkova cesty zamezovati mají? — Když se pobouřené myšlénky jeho poněkud utišily a on chladněji tu věc považovati počal, soudil z chování těch jezdců, že Švédové ještě v Praze nejsou; neboť ti by se byli jistě v krajině této nepotloukali, nýbrž hlavního voje se drželi, aby také v Praze kořistit mohli. Bylo však také patrno, že již daleko býti nemohou a že nebezpečenství roste a on že má nejsvrchovanější čas pospíšiti, aby je předešel.

Již bylo hezky pozdě odpoledne, když se

Bedřich ku Praze blížil. Všude spatřoval množství lidu, jenž sem a tam přecházel, netuše žádného nebezpečenství. Ve bráně stál vojín na stráži, podepřen o svou halapartnu hleděl pohodlně na okolojdoucí lid. K němu přistoupil Bedřich a ptal se ho, kdo jest velitelem vojenským v Praze a kde bydlí. Vojín se na něho chvílku jaksi nejapně díval, pak pravil: „Velitelem jest hrabě *Kolloredo*, kde bydlí, ukáže vám každý, jen jděte touto ulicí dále.“

Bedřich šel dále do města a brzo se octl na Malostranském náměstí. Na otázku jeho mu bylo obydlí hraběte Kolloreda ukázáno a on vešel směle do domu toho. V průjezdě potkal sloužícího a ptal se ho, je-li hrabě doma a může-li s ním promluviti. Byl odkázán k pobočníkovi, a tu se dověděl, že hrabě z Prahy si vyjel a teprv pozdě večer se navrátí.

Co měl Bedřich počíti? Zejtra s hrabětem promluvit, bylo snad již pozdě.

„Pane, pravil,“ věc ta jest nad míru důležitá,

aby se i hned veliteli oznámila. Týká se to bezpečnosti města.“

„Což by to bylo ? Nemohlbyste mi to svěřiti?“ ptal se pobočník.

Bedřich se okamžení rozmýšlel, pak vypravoval, že Praze zradou hrozí náhlé přepadení od Švédů, a to že snad již dnes v noci státi se může.

Pobočník vyslechl jej s podivením, k němuž pak poněkud i jakási nedůvěra se přidružila; na Bedřichovo doléhání však přislíbil, že bez prodlení hraběti to oznámí, jak mile se navrátí. Zdali ale slibu svému dostál neb co se v této věci dálo, jest tajemnou rouškou zahaleno.

Když Bedřich z obydlí hraběte Kolloreda vyšel, již se setmívalo. Nepokojný, roztržitý a mrzutý, že se úmysl mu nepodařil, ubíral se ulicí. Nepovědom v městě, nevěděl si ni rady, ni pomoci. Kam se měl obrátiti, komu měl své starosti a obávání svá svěřiti? Přesvědčenost, že Švédové zajisté na Prahu udeří, jej tížila nad míru. Několikráte se ještě

zastavil u obydlí Kolloredova, ale vždy dostal odpověď, že hrabě posud doma není. Jediná jeho naděje spočívala v tom, že pobočník velitele o zradě zpraví a že ten prostředků užije, aby nepřátele zahnal.

Noc nastala. Dlouhou cestou a touláním po ulicích až k úpadu utrmácen, byl nyní Bedřich přinucen, hospodu hledati. Strašlivé myšlénky duševní lomcovaly myslí jeho; minulost kráčela před duševním zrakem jeho. Šlechetné úmysly jeho zvrátila domněnka lidská, ty, kteří jej milovali a které on miloval, musel opustiti; popouzen a zaslepen vášní obrátil se proti vlasti a stal se nepřítelem jejím, ji pomahal ubíjeti a mučiti. Hrozná to směsice myšlének, a jen jedna probleskovala temnou noc ducha jeho. Smrt! smrt pro vlast! krví svou chtěl smýti vinu svou, pro vlast chtěl umříti, tak se s ní smířiti a odpuštění viny své dosáhnouti.

XIX.

Úplná noc rozprostírala temná křídla svá nad Prahou; hluk, lomoz a pestré hemžení obyvatelů tichne, jen zde onde kráčí ještě mnohý opozdilý pustou ulicí a chvátá rychlým krokem k domovu. Spánek tuhý vine lidi v jemnou náruč a vlévá v příjemném snění útěchu a ulevení v mnohé srdce utrýzněné. Vlna za vlnou se žene v dávnověké Vltavě městem a libajíc sloupy rukou Karlovou vystavené hučí tajemné a zádumčivé písně své.

Praha spí!

Půlnoc se blíží, zhlíží se v stříbropěných vlnách Vltavy, hledí na slavné bývalé sídlo mocných vládců proslulé země a dech její tíží víčka smrtelníků, aby nespatřili, co se v osudném klíně jejím děje.

Praha spí!

Na západní straně ozývá se temné hučení hluboké! Není to hučení vln Vltavských! V tmavém úžlabí k Praze vedoucím pohybují se ještě tmavější stíny v dlouhých řadách; mlčky a opatrně se pohybují co příšera noční, blíže a blíže se plíží k hradbám! Všecko ticho jako v hrobě! Mumlání se ozývá, zde onde zavadí kov buďto náhodou, buďto z neopatrnosti a mhou zazní cinkot zbraně.

Ale všecko ticho! — Praha spí!

Jako krvolačný tygr plazivým krokem ku kořisti své se plíží, aby ji zrakem uchvátil: tak se blíží Švédové ku Praze, aby se jí zmocnili. Již vylízají na hradby, zástup za zástupem vystupuje, a jako vlci se vdírají do ovčince a ovce tam dávějí, tak se zmocní stráže zde stojící a tiše ji zavraždí. Již se ženou ku bráně Strahovské, již jímají a vraždějí stráž; brány se otvírají a nepřítel jest zde.

Ale všecko ticho! — Ach, Praha spí!

Jako v bouři, když vichr vlnami zmítá a tyto o skály se odrážejíce, vždy větší a větší

hluk působí, tak roste hluk na Hradčanech a rozléhá se hluboce po městě; řinkot zbraně, křik válečného lidu se počíná rozléhati!

Tu vystoupí nedaleko Malostranské brány mostecké muž vysoké postavy, zůstane státi, naslouchá a zkušené ucho rozeznává hluk válečný. Jako střela z luku vymrštěná žene se Bedřich přes most, brzy doběhne ke křižovníkům na Staré město; zůstane státi a z tlukoucích prsou se mu vyrazí strašlivý ryk; ale jenom osamělé, němé zdi odpovídají.

Všecko ticho! — Praha spí!

Jako střelnou ranou raněný jelen prchá jesuitskou ulicí dále! — Konečně se počínají Pražané z nešťastného spánku probírati, ale ach! již pozdě! Nepřítel opanoval dne 26. července 1648 mrzkou zradou Ottovaldského Malou stranu. Königsmark poručil hned náměstí a hlavní ulice Malostranské obsaditi, aby nikdo ku pomoci přispěti nemohl. Mnozí obyvatelé, probudivše se lomozem ze sna, přistupovali k oknům a ptali se, co by to bylo; místo odpovědi bylo po nich od nepří-

tele střídeno, a tak mnohý nevinný bídně o život přišel.

Na Starém městě rozléhal se hlas na poplach volajících zvonů. Vyděšení obyvatelé vybíhali z domů a tu se dovídali smutnou zprávu, že jsou Švédové Malé strany zradně dobyli a nyní tam zuří.

Karel Příchovský, praporečník pluku Valdsteinského, jakkoliv těžce raněn, přeběhl předce most a přinesl Staroměstským smutnou zprávu tuto. V prvním okamžení strachem a hrůzou pojati, nevěděli obyvatelé, co počíti; zmatek nastal velký; ale *Mikuláš Turek z Rožmitálu*, tehdější primas Staroměstský, kázal hned po ulicích na bubny tlouci a měšťanskou obranu svolávati; totéž se stalo i na Novém městě.

Především kázal Staroměstskou bránu mosteckou zavříti a sruby náležitě opatřiti a lidem obsaditi, aby se nepřítel do Starého města dostati nemohl. Měšťané Starého i Nového města se ozbrojili a na vykázaná místa mužně postavili. Ale nejen tito, také duchovní a študenti se k hájení města přihlásili a byvše

zbraní opatřeni jmeno své v listech vlasti udatností svou zvěčnili.

Kolloredo, velitel posádky Malostranské, v nebezpečenství života se v lehkém nočním oděvu na chatrné lodičce přes Vltavu do Starého města přeplavil a vida zde všecko k obraně a k hájení města připraveno, zradoval se z toho a vykázal každému zástupu místo, jež hájiti má.

Když se rozednilo, spatřili Staroměstští smutný výjev! — Švédové provozovali své nepřátelství na Malé straně se vší ukrutností; chrámy a domy vybíjeli a ničeho nešetříce všudy plenili a drancovali, vznešenější osoby, jakož arcibiskupa *Arnošta hraběte z Harrachu*, královské místodržící a jiných osob jímali a dle libosti šacovali. Mnohé drahé věci z císařské komory a knihy pobrali a do Švéd posílali. V Starém městě byl slyšán křik a naříkání měšťanů Malostranských a bylo jich viděti na střechách, jak rukama lomí a ku pomoci kývají. S utajenou žalostí a lítostí se museli

Staro- i Novoměststí na to dívati, pomoci nemohouce.

Z počátku se zdálo, že se zde nepřítel dlouho nezdrží a po vydrancování města že opět odtáhne; neboť bylo pozorovati, že sem a tam běhají a jezdí, také v tlupách Oujezdkou branou vyjížděli; brzy ale bylo viděti, že nepřítel přípravy dělá, aby se také Starého a Nového města zmocnil.

Švédové dobyli královského hradu a tam nalezli mnoho děl a střeliva, i obrátili je hned proti Starému a Novému městu a počali do obou silně stříleti, načež jim Pražané, nemajíce děl, z hákovnic a z tažených ručnic srdnatě odpovídali a jim mnoho lidí zabili; bylo jich mnoho dobrých střelců mezi nimi.

Hrabě Kolloredo učinil nyní všecky potřebné přípravy k obhájení města. Vyslal rychlé posly za hrabětem *Duchheimem*, jenž s 2000 jízdy do Kladska táhl, aby se do Prahy vrátil, což také rychle učinil. Podobně vyzval Kolloredo *Dona Inocencia Conti*, v Budějovicích meškajícího do Prahy, který svou

zkušeností a neohrožeností nemálo k obhájení města přispěl. Z takové posily se Pražané nemálo radovali, důvěřujíce sobě, že budou moci nyní nepříteli snadno na odpor se postaviti.

Dne 1. srpna přitáhl vůdce *Wirtenberg* s velikou mocí ku Praze, a položiv se na Žižkově, počal i z té strany město obléhati a ho dobývati. Jakkoliv se nyní nepřítel všemožně vynasnažoval, aby se Prahy zmocnil, nemohl předce ničehož pořídíti. Po celý čas obležení Prahy bylo neustále houkání děl slyšeti, ohnivé koule lítaly do města, ale obezřelostí a bedlivostí obyvatelů zamezilo se vždy každé neštěstí; každý outok na město, a všecky pokusy nepřátel byly odraženy a zmařeny. Slavně dokázali Pražané v těchto dnech plných nebezpečenství a smrti, co národ může, jenž o zachování neodvislosti a svobody bojuje!

Poněvadž Königsmark z Malé strany po mostě vždy blíže k Starému městu postupoval, a konečně na něm příčku vystavěl, za níž dvě děla postavil, bylo zde u kříže študentům k jejich žádosti místo vykázano, aby je hájili.

Študenti, vzdělavše sobě zde dosti pevný srub, počínali sobě velmi statečně a hrdinsky, a s veselou myslí a vlastenecké písně zpívajíce, odráželi tito mladí lvové všecky outoky nepřátelské. Nebezpečné bylo stanoviště toto; neboť nepřítel sem neustále hrubou i drobnou střelbou dorážel, chtěje jich odtud vypuditi. Ale vytrvale hájili študenti místo své a mnohý Švéd padl kůlí jejich. Kněz *Jiří Plachý*, miláček studentstva, zasvětiv se životem a smrtí hájení města, setrval zde s nimi, vybízeje slovem i skutkem k stálosti a vytrvalosti. Všady vynikala jeho vysoká postava; v oděvu kněžském, mečem opásaného a s přílbou na hlavě, bylo jej vždy v první řadě bojujících viděti.

Ale i ještě jednoho statečného obhájce zde pozorujeme. Jest to muž též postavy vysoké, tváře velmi zasmušilé. Muž to již letný, jehož nikdo tu neznal. Připojil se k študentům a na nebezpečném tom místě vždy nejnebezpečnějšího místa vyhledával; vždy býval první v řadě, ze zraků sršel mu oheň a strašné byly rány jeho. Švédové jako hrů-

zou jati před ním ustupovali. Zvučný hlas jeho proníkal válečným rykem a ostatní poslouchali bezděčně rozkazu jeho. Po boji ale upadl opět do své zasmušilosti a stranou se usadil nevšímaje si veselosti a hlučného zpěvu bujarých jonáků. Pro svou statečnost a odvážnost přišel v známost; nikdo nevěděl kdo jest a odkud přišel, ale počínali před ním jakousi úctu míti.

Byl to Bedřich, stoje nyní proti bývalým spojencům svým.

Jednoho dne počal nepřítel s obou stran najednou outokem k městu hnáti. Königsmark poručil na mostě srubu se zmocniti. Zástup Švédů hnal se proti študentům ku kříži, jeden nesl soudek se smolou, chtěje jej v boji na dřevěný srub upevniti a zapáliti; študenti se hrnuli na svá místa. Jako obyčejně byl Bedřich v první řadě. Sotva spatřil Švéda se soudečkem, uhodl hned, co učiniti chce. Jako blesk přeskočil srub, jednou ranou skolil Švéda a popadnuv soudek, přes zábradlí do Vltavy jej hodil, a než se nepřítel ze své-

ho užasnutí nad touto smělostí zpamatoval, vyšvihl se s touž rychlostí zpátky a opět se k svým dostal. Zde jej přivítalo plesné jásání a všeobecná pochvala. Jakkoliv hrubé a drobné koule v ta místa jen pršely, nezasáhla ho ani jedna, a on opět chladně a odvážlivě bojoval.

Outok nepřátelský se žádné strany se nepodařil. Nepřítel musel s velkou ztrátou ustoupiti.

Od toho dne se stal Bedřich miláčkem študentů; on ale zůstal vždy zádumčivým a stranil se všeho společenského života. Sám Plachý se k němu přátelsky měl. Co znalec srdcí lidských se domnívaje, že něco ducha jeho tížiti musí, s útrpností se k němu blížil; ale Bedřich se i jemu vždy vyhýbal.

Zatím nepřestával nepřítel Prahu ze všech stran skličovati. Neustále do města střílel, hradby podkopával, průkopy činil a opět a opět k městu outokem hnal; ale statečně a zmužile odporovali měšťané a neunavenou bedlivostí všecky pokusy jeho mařili. Ačkoliv nepřítel

všecky cesty k městu zamezil, netrpěli obležení předce žádného nedostatku; jenom píce pro koně se nedostávalo. Proto a aby se s vůdcem *Golišem* u Budějovic spojil a s touto mocí Praze ku pomoci přispěl, vytáhl Buchheim se svými jezdci z Prahy. Dověděv se o tom Wirtenberg, táhl za ním a dohoniv jej u Hluboké porazil jej na hlavu, Buchheima a mnoho jiných důstojníků zajal; na zpáteční cestě města Tábora dobyl, mnoho kořisti nashromáždil a opět se ku Praze navrátil.

Dne 3. října přitáhl *Karel Gustav*, falckrabí Rýnský, s velikou mocí Švédům ku pomoci, a nyní nastalo veliké nebezpečí městu; ale čím více nepřátel bylo, tím více rostla zmužilost Pražanů. On vyzval město, aby se vzdalo, a hrozil, jestliže ho dobude, že nikoho živiti nebude a celé město že ohněm a mečem vyhubí. Když mu Pražané odpověděli, že se chtějí až do poslední chvíle brániti, počal hned zuřivě na město s největší prudkostí stříleti, a od té chvíle Pražanům ani oddechu nedal.

Měsíc říjen se blížil ku konci a ještě

nebyla naděje, aby se Praha svých trapičů zbavila. Roznášely se po městě pověsti, že se stahuje císařské vojsko u Budějovic Pražanům ku pomoci; to jim dodávalo zmužilosti, a ačkoliv již nedostatek střeliva měli, snášeli předce dále sužování a nouzi. Dne 28. října přišel do města nepřátelský přeběhlík, jenž žádal, aby hned k veliteli pevnosti doveden byl. Tomu vypravoval, že přišlo z říše od vůdce Wrangla psaní, jež velmi důležitého obsahu býti musí, neboť prý se hned hlavní vůdcové sešli a dlouho mezi sebou rokovali, načež prý falckrabí a Königsmark uzavřeli, že budou zejtra opět se vší mocí outokem k městu hnáti.

Na to se činily v městě hned té noci přípravy k odporu. Každý byl pohotově a stál na svém místě.

Na mostě stál dosti silný zástup študentů. Ve pláštích zahaleni dílem seděli dílem leželi, majíce zbraň v ruce, aby byli hned pohotově. Noc byla jasná a chladná, měsíc svítil a zhlížel se ve vlnách stříbropěnné Vltavy tajemně hučící.

Stranou od študentů jako obyčejně opíral se Bedřich o zábradlí mostecké a hleděl do vln. Zpomínal na svá mladá léta, připomínal sobě oněch blažených dob, jichž v Anežčině lásce požíval a roztoužilo se srdce jeho po milých přátelích. Bolné vzdechy se mu vyvinovaly ze sevřených prsou! — Tu se k němu přidruží jiná vysoká postava mužná, přehne se podobně přes zábradlí a hledí mu upřímně do očí. Byl to Jiří Plachý. Bedřich se ohlídne a hledí do přímé, měsícem ozářené tváře ubledlé a krásné, v níž soucit a jakousi mírnou velebnost spatřuje, jakáž mimovolně srdce jeho k náklonnosti vyzývá.

Plachý k němu promluvil, mluvil soucitně a vřele, Bedřich odpovídal, a brzy na to v přátelský a důvěrný hovor zabráni byli. Bedřich byl laskavostí jeho tak dojat, že celé srdce své mu otevřel, celou minulost svou před ním odhalil, i hoře své mu svěřil, jakéž nyní duši jeho svírá. Plachý všemožně jej těšil, a bylo již k ránu, když se rozešli.

Jak přeběhlík oznámil, tak se také stalo.

Sotva se rozednívati počalo, již počal nepřítel ze všech stran do města stříleti a ohnivé koule házeti; ale měšťané byli již připraveni. Na hradbách vyhodili Švédové nejdříve jeden průkop, čímž se u nové brány velká část hradeb sesula; nepřítel použil hned prvního okamžení a hnal se tímto otvorem do města. Pro kouř nemohli obležení pozorovati, co se děje; brzy však spatřili nebezpečenství, a tu se také hned obořili na nepřítele a brzy jej ku škodě jeho zahnali.

I Königsmark hnal opět v nejprudším outoku k Staroměstské mostecké věži; ale pořídil zde tak málo jako falckrabí na hradbách. Celé tři hodiny bojováno, až pak byl nepřítel přinucen, na všech stranách ustoupiti; nepřestal však hrubou střelbou do města stříleti.

Bylo to ale poslední podniknutí jeho; neboť prvního listopadu se dostala zpráva do Prahy, že jest mír uzavřen.

„Mír! mír!“ rozléhalo se z tisícera radostných úst po Praze. Lidé se radostí objímali a chvátali do chrámů, by Bohu všemo-

houcímu za dobrodiní děkovali. V Týnském chrámě se slavilo „Tě Bože chválíme!“ a snad nikdy nevzdávali lidé Bohu tak vřelé díky jako v okamžení tomto. Praha byla osvobozena! Déle než tři měsíce trvalo obležení toto. Nepřítel zbraní, počtem a zkušeností mnohem silnější nemohl více dosíci, než co mu mrzká zrada do rukou dala. Měšťanstvo Pražské bylo mu zdí, již žádná zloba nepřátelská proniknouti ani zvrátiti nemohla.

Divným, nezpytatelným kolotáním osudu se stalo, že tato zhoubná válka zbouřením Čechů v Praze 1618 svůj počátek vzala a obležením tohoto města od Švédů r. 1648 také konce došla.

Po ohlášení všeobecného míru v Osnabruku a Münstru dne 24. října 1648 pod jmenem „Westfalský mír“ uzavřeného odklízely se v Praze všecky válečné věci, aby jedni k druhým mohli, a tu se Pražané, študenti a Švédové mezi sebou smířili a pospolu se radovali. Ale i svých mrtvých byli paměťlivi, jež odklízeli a slavně pohřbívali.

Na Pražském mostě blíže Staroměstské brány mostecké ležela v jednom koutě mrtvola velikého muže. V pravé ruce držel ještě pevně meč svůj; levá, křečovitě sevřená spočívala na prsou, do níž černá, okolo krku otočená stužka sbíhala. Držel v ní prsten, dar Anežčin. Prsa byla krví zbrocena.

Byl to Bedřich! Jak sám tušil, nedočkal se míru; v posledním boji projela nepřátelská kule prsa jeho a udělala trapnému životu jeho konec. Touha jeho se vyplnila: umřel v obhájení vlasti.

Jiří Plachý, jsa od falckrabího k hostině pozván, již tento císařským a švédským vůdcům připravil, bral se několika študenty doprovázen na Malou stranu; když však na mostě mrtvolu Bedřichovu spatřil, zůstal státi a hleděl útrpně do této tváře, v níž ještě bolest duševní zřejmě čísti mohl. Sklonil se k němu a položiv ruku na studenou hlavu, pravil pohnutě: „Jakékoliv bylo poblouzení tvoje, *smířena jest vina tvá!* Bůh ti budiž milostiv!“

Okolo něho stojící študenti, znajíce udat-

nost nebožtíkovu a vidouce outrpnost Plachého, obnažili hlavy, a zdvíhnuvše mrtvolu, nesli ji do Starého města. Plachý kráčel za nimi. K průvodu tomu připojovalo se po cestě vždy více lidu, a tak zástup ten prokázal neznámému poslední čest. Na hřbitově svatomichalském jej pochovali.

Tak dosáhl Bedřich po smrti, čeho za živa dosáhnouti nemohl: odpočinutí v zemi vlasti své.

Podivnou náhodou nesl mrtvolu Bedřichovu také syn Václava Kralovického. Meškaje tehdáž na učení v Praze, spojil se se svými spolužáky k obraně města, a tak nevěda doprovázel věrného ctitele a přítele matky své ku hrobu. Když se však v krátkém čase domů navrátil a rodičům svým o hrdinských skutcích vypravoval, jakéž se při obležení Prahy vykonávaly, připomenul také o podivném cizinci s jizvou v tváři. Anežka poslouchala s napnutou pozorností, a když milovaný syn o průvodu jeho vypravoval, tut se vylily dvě velké perle z očí jejích. Soucitný manžel

jí podal laskavě ruku a pravil outrpně: „Šlechetný muž tento zasluhoval lepšího osudu. Doufejme, že tam pokoje najde, kterého se mu zde nedostalo!“

Bartoš dozvěděv se o smrti pána svého, truchlil a v krátkém čase za ním se odebral.

Konec.

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Cinoveský, J. F.

Smířená vina Obraz z třidcetileté valky = Gesühnte Schuld

Prag 1860

P.o.rel. 54-5,7/9
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10034910-2